

บรรณาธิการ

พระมหาวิศิษฐ์ ธีรวีโส, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

พระมหาอุททพิชาญ โยธสาสน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร.สัณญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร.วันทนา เนาว์วัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รศ.ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

พระครูสาธุกิจโกศล, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

พระปลัดสุระ ญาณธโร, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ผศ.ดร.บริบูรณ์ ขอบทำดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผศ.ดร.วรภุรี มูลสิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ผศ.ดร.วาสิตา เกิดผล ประสบศักดิ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผศ.ดร.บัญญัติ สาลี

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผศ.ดร.สุรพงษ์ แสงเรณู

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผศ.ดร.กัญณภัทร นิธิศวรรภากุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.ยงยุทธ ชำรง

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.ขวัญชัย ข้วนนา

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ผศ.ดร.วีรารวรรณ ศรีตะลานุคค์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

พระปลัดสมชาย ปโยโค, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษา

พุทธโฆส

ดร.อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ

มหาวิทยาลัยวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

สำนักงานกองบรรณาธิการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

หมู่ที่ 8 ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ 32000

บทบรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya Journal โดย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ สำหรับฉบับนี้ ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ กองบรรณาธิการขอเสนอบทความที่น่าสนใจ ดังนี้

ธรรมาธิปไตย: จากหลักธรรมสู่หลักการปกครองที่ยั่งยืน: ในยุครัตนโกสินทร์ จากรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 10 โดย ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, พระมหาโชตินิพิฐพนธ์ สุทธิจิตโต และสุรัช พุดชู บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ 3 ประเด็น คือ (1) เพื่อนำเสนอหลัก “ธรรมาธิปไตย” ในอาธิปไตยสูตร (2) เพื่อนำเสนอปฐมบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงขึ้นครองราชย์ในยุครัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 -10 และ (3) เพื่อวิเคราะห์หลักปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแผนแม่บทการปกครอง ตามวิถีธรรม (Dhamma Way) ทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแกนกลางในการวิเคราะห์กับปฐมบรมราชโองการ ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมาธิปไตยนี้ ไม่ใช่ระบบการเมืองการปกครอง แต่เป็นแนวความคิดที่ถือหลักความถูกต้อง ความยุติธรรมเป็นหลักในการปกครอง เมื่อนำหลักปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแผนแม่บทการปกครองตามแนวทางพระพุทธศาสนามาทำการศึกษา ผลปรากฏชัดว่า ในปฐมบรมราชโองการนั้นมีหลักการที่สอดคล้องกับหลักการของโอวาทปาติโมกข์ในพระพุทธศาสนา คือ เน้นที่การห้ามทำสิ่งไม่ดี สร้างแต่สิ่งดี และมุ่งพัฒนาจิตใจคนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งอุดมการณ์และวิธีการทั้งหมดก็มีการสอดคล้องซึ่งกันและกัน ดังนั้น จึงควรกล่าวได้ว่า ธรรมาธิปไตยนั้น ยังคงเป็นแนวคิดการปกครองที่เหมาะสมกับการเป็นแผนแม่บทของการปกครองเพื่อพัฒนาประเทศ อันนำไปสู่การเป็นประเทศที่มีการปกครองที่ยั่งยืน

รูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทย โดย ณัฐอร ฤณาพันธุ์ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทย เมื่อทำการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ 47 บทความ นำไปสู่การเสนอรูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทยใน 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) วิสัยทัศน์กว้างไกลและบริหารงานเชิงกลยุทธ์ (2) เน้นความยืดหยุ่นในการทำงาน กล้าเสี่ยงและมีความคิดเชิงปฏิวัติและ (3) ขับเคลื่อนองค์การด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ โดยคณะผู้เขียนคาดว่าเมื่อองค์การมีผู้นำที่มีลักษณะดังที่กล่าวมาจะส่งผลให้องค์การสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจพร้อมทั้งสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่องค์การได้เป็นอย่างดี

โรงเรียนผู้สูงอายุ : องค์ประกอบ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตร และกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดย มงคลกิตติ โวหารเสาวภาคย์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาองค์ประกอบ และรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ และประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เรียนสูงอายุโรงเรียนจำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการ

แบบสอบถามความคิดเห็น และการสังเกต สัมภาษณ์แบบ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ E1/E2, ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน, P, r และ KR20 ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ด้านสุขภาวะทางกายของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เพื่อตอบสนองความสุข สามารถรับรู้อารมณ์ที่น่าปรารถนา, ด้านสุขภาวะทางสังคม มีความรู้สึกปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในครอบครัว และในสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคคล ให้มีความเจริญงอกงามและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข, ด้านสุขภาวะทางจิตการมีส่วนประกอบทางด้านคุณธรรม ความดีงามภายในจิตใจ มีความสำราญ แข่มชื่น ไม่ขุ่นมัว, ด้านสุขภาวะทางปัญญา การมีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง 2.หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจ ในการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณค่า 3. ผลการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประสิทธิภาพโดยรวมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงว่าหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีประสิทธิภาพ

การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหาร ส่วนตำบล ประทับบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์ โดย เขมานันท์ ขบวนฉลาด งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ และเป็นการศึกษาวิจัยภาคสนามนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลประทับบุมียุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนา (พ.ศ. 2561–2565) ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 6 ด้าน และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหาร อภิธานิยธรรม หมายถึง ธรรมของผู้ปกครองหรือของผู้บริหารอันเป็นที่ตั้งแห่งความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อม มี 7 ประการ เพราะอภิธานิยธรรมเป็นหลักธรรมทำให้เกิดความเจริญไม่มีความเสื่อมทั้งส่วนตนและส่วนรวม เน้นให้คนในองค์กรมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก โดย ศุภลักษณ์ พงษ์พุก และโชติ บติรัฐ ได้นำเสนอการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอนิคมบ่งราย จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการศึกษาพบว่า 1) ด้านการเสนอความคิดการวางแผนและการตัดสินใจ ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเข้าร่วมประชุมในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีคนในชุมชนและธรรมชาติเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มีการรวมกลุ่มและประสานงานในระดับพื้นที่ 2) ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ มีคณะกรรมการในขับเคลื่อนพัฒนาหมู่บ้าน และจะยิ่งขึ้นหากได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชน 3) ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ ประชาชนในพื้นที่จะให้ความร่วมมือเป็นเมื่อเป็นผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับผลประโยชน์ แต่ผลประโยชน์จะนำมาซึ่งความขัดแย้งขัดแย้งของชาติในชุมชน และ

4) ด้านการติดตามและประเมินผล ทางชุมชนยังขาดการติดตามประเมินอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนในอนาคตอีกด้วย

การขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรม ตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดย จิรวรรณ ทองพ่ายพ์ และในตะวัน กำหอม บทความนี้นำเสนอ การขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐด้านวัฒนธรรม ตามแนวทาง “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ในกรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลขวาว โดยใช้รูปแบบการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ และประธานสภาวัฒนธรรม

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐาน บ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดย ภาณุ พิมพ์บุรณ์ และสุรพงษ์ แสงเรณู บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานใน ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานของชุมชนในเขต ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจาก บทความ วารสาร สืบค้นข้อมูลจาก Internet และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปและอภิปรายผลข้อมูลเชิงพรรณนา

การพัฒนาแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดย ภาวดี สอนดี การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2) เพื่อสร้างพัฒนาแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งพบว่า รูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีชื่อว่า “5 P Model” โดยมีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการจัดการเรียนรู้อัจฉริยะ 4) สารความรู้

5) ระบบสังคม 6) หลักการตอบสนอง 7) ระบบสนับสนุน และ 8) เงื่อนไขการนำไปใช้ ซึ่งผลการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องจำนวนเต็ม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงบทความให้เป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อการพัฒนาวารสารเข้าสู่การรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารไทย (TCI) ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

พระมหาวิจิต ธีรวิโส, ผศ.ดร.

บรรณาธิการ

สารบัญ

	หน้า
บทบรรณาธิการ	
บทความประจำฉบับ	
ธรรมาธิปไตย: จากหลักธรรมสู่หลักการปกครองที่ยั่งยืน: ในยุครัตนโกสินทร์ จากรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 10 ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ประจักษ์, พระมหาโชตนิพิฐพนธ์ สุทธิจิตโต, สุรชัย พุดชู	97-106
รูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องตีในประเทศไทย ณัฐอร ฤนาพันธุ์	107-116
โรงเรียนผู้สูงอายุ : องค์ประกอบ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตร และกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ มงคลกิตติ์ โวหารเสาวภาคย์	117-132
การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหาร ส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำลูกกา จังหวัดสุรินทร์ วันทนา เนาว์วัน และ แสงจิตต์ ไต้แสง	133-142
รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพิษณุโลก ศุภลักษณ์ พงษ์พุก, โชติ บดีรัฐ	143-152
การขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรม ตำบลขาว อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จิรวรรณ ทองพ่ายพ, ในตะวัน กำหอม	153-162
การขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐาน บ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ภาณุ พิมพ์บุรณ์, สุรพงษ์ แสงเรณู	163-172
การพัฒนาแบบการจัดการจัดการการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาวดี สนวนดี	173-185

ธรรมาธิปไตย: จากหลักธรรมสู่หลักการปกครองที่ยั่งยืน: ในยุครัตนโกสินทร์ จาก
รัชสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชสมัยรัชกาลที่ 10

Dhammadhipateyya: From the Dhamma Principle to Sustainable
Governance: In the Rattanakosin Era, from the Reign of
King Rama VI to the Reign of King Rama X

¹ธนรัฐ สะอาดเยี่ยม, ²พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ, ³พระมหาโชตนิพิฐพนธ์ สุทฺถจิตโต, ⁴สุรชัย พุดชู
Thanarat Sa-ard-iam, Phrakhrupariyatwisutthikhun, Phramaha Chotniphitphon
Sutthacitto, Surachai Phutchu

¹²³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

⁴มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: ¹ E-mail: thanaratbhante@gmail.com

Received November 18, 2021; Revised December 15, 2021; Accepted December 22, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ 3 ประเด็น คือ (1) เพื่อนำเสนอหลัก “ธรรมาธิปไตย” ใน
อาธิปไตยสูตร (2) เพื่อนำเสนอปฐมบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงขึ้นครองราชย์ในยุคร
ัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 -10 และ (3) เพื่อวิเคราะห์หลักปาติโมกข์ซึ่งเป็นแผนแม่บท
การปกครอง ตามวิถีธรรม (Dhamma Way) ทางพระพุทธศาสนา มาเป็นแกนกลางในการวิเคราะห์กับปฐม
บรมราชโองการ ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมาธิปไตยนี้ ไม่ใช่ระบบการเมืองการปกครอง แต่เป็น
แนวความคิดที่ถือหลักความถูกต้อง ความยุติธรรมเป็นหลักในการปกครอง ในอาธิปไตยสูตรนั้น ได้แบ่ง
อาธิปไตย ออกเป็น 3 คือ 1) อัตตาธิปไตย (ความมีตนเป็นใหญ่) (2) โลกาธิปไตย (ความมีโลกเป็นใหญ่)
และ (3) ธัมมาธิปไตย (ความมีธรรมเป็นใหญ่)” ในส่วนของหลักธรรมาธิปไตยนั้น พระพุทธองค์ เน้นที่หลัก
“ละอกุศล บำเพ็ญกุศล ละกรรมที่มีโทษ บำเพ็ญกรรมที่ไม่มีโทษ รักษาใจตนให้บริสุทธิ์” และในปฐมบรม
ราชโองการของพระมหากษัตริย์ไทยในรัชสมัยรัชกาลที่ 6-10 นั้นมีปรากฏในรัชสมัย ร.6 และ ร.7
ปรากฏคำว่า “..ธมฺเมเน สเมเน...แปลว่า “..โดยธรรมสมาเสมอ...” และในรัชสมัย ร.9 และ ร.10 ปรากฏ
เพียงภาษาไทย คือ “...โดยธรรม...” ดังนั้น เมื่อนำหลักปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแผนแม่บทการปกครองตาม
แนวทางพระพุทธศาสนา มาทำการศึกษา ผลปรากฏชัดว่า ในปฐมบรมราชโองการนั้นมีหลักการที่สอดคล้องกับ
หลักการของโอวาทปาติโมกข์ในพระพุทธศาสนา คือ เน้นที่การห้ามทำสิ่งไม่ดี สร้างแต่สิ่งดี และมุ่งพัฒนา
จิตใจคนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งอุดมการณ์และวิธีการทั้งหมดก็มีการสอดคล้องซึ่งกันและกัน ดังนั้น จึงควรกล่าว

ได้ว่า ธรรมาธิปไตยนั้น ยังคงเป็นแนวคิดการปกครองที่เหมาะสมกับการเป็นแผนแม่บทของการปกครอง เพื่อพัฒนาประเทศ อันนำไปสู่การเป็นประเทศที่มีการปกครองที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ธรรมาธิปไตย; ปาติโมกข์; การปกครองที่ยั่งยืน; ยุครัตนโกสินทร์

Abstract

This article aims to present 3 issues: (1) to present the main "Dhammadhipateyya" in the master plan especially during the reign of King Rama VI-X, to be the fundamental of the analysis with the commandment. The results of this paper indicated that Dhammadhipateyya is not a political system but is a concept that holds the principle of accuracy justice is the main rule. According to the Athipateyya Sutta, there are three kinds of Athipateyya namely; (1) Atthadhipateyya: supremacy of self; (2) Lokadhipateyya: the supremacy of the world or public opinion and (3) Dhammadhipateyya: the supremacy of the Dhamma or righteousness. For the Dhammadhipateyya, the Buddha emphasized the principle of "not to do any evil, to do good and emphasis on the purification of the mind. In the Commandment in the reign of the King of Thailand in the reign of King Rama VI – X, for the reign of Rama VI and Rama VII have appeared the word is "...*Dhammena Samena...*" which means "...by the Dhamma regularly..." and in the reign of Rama VIII and kind Rama X appear only in the Thai word is "...By Dhamma...". Therefore, when bringing the Patimokkha which is the master plan for administration according to the guidelines of Buddhism to analyzed. The result is clear that in the commandment is the principle that adapts to the principles of the Patimokkha's teachings in Buddhism, focusing on prohibiting doing bad things, create only good things, and focused on developing people's minds. Along with all ideologies and methods, it is compatible with each other, so it should be said that the Dhammadhipateyya is still the concept of government that is suitable for being the master plan of government to develop the country. This leads to a country with a regime that is sustainable.

Keywords: Dhammadhipateyya; Patimokkha; Sustainable Governance; Rattanakosin Period

บทนำ

นับเนื่องจากประเทศไทยมีวิกฤตการณ์ทางการเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2549 เป็นต้นมา ที่เกิดขึ้นจากการกระทำรัฐประหารรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับภาวะกับดักหลุมดำทางการเมืองที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง และทำให้คนไทยมีการแบ่งแยกกันทางความคิดเห็นทางการเมืองออกเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน กระทั่งได้เกิดมีวาทกรรมของกลุ่มการเมืองซึ่งเป็นผลจากภาวะวิกฤตทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) หรือกลุ่มเสื้อเหลือง, กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือกลุ่มเสื้อแดง กระทั่งมาถึงภาวะวิกฤตทางการเมืองในช่วงเลือกตั้งปี พ.ศ.2562 ก็ยังคงปรากฏวาทกรรมที่แสดงออกถึง

การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายที่ชัดเจน ในสังคมการเมืองไทย เช่น คำว่า “การสืบทอดอำนาจเผด็จการ”, “กลุ่มพรรค ประชาธิปไตย” “บกพร่องโดยสุจริต”, “เผด็จการประชาธิปไตย”, “กลุ่มหัวก้าวหน้า”, “กลุ่มอนุรักษนิยม”, “เผด็จการรัฐสภา”, “ตุลาการภิวัตน์ (Judicial activism)” เป็นต้น ซึ่งวาทกรรมเหล่านี้ ก็ยังคงมีคำใหม่ที่ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้ จึงเกิดมีคำถามขึ้นมาว่า ในเมื่อประเทศไทยเป็นเมือง พระพุทธศาสนา และประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 95) นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่มีหลักคำ สอนที่เน้นความสงบสุขเป็นสำคัญ และเพราะเหตุผลอันใดประเทศไทย ยังคงประสบกับปัญหาทางการเมือง อย่างต่อเนื่อง และดูที่ท่าทีว่าจะไม่รู้จักจบสิ้น แล้วหลักธรรมทางพระพุทธศาสนายังคงสามารถตอบโจทย์คือ เป็นเครื่องมือ (mean) หรือช่วยในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองได้หรือไม่ ประเด็นเหล่านี้ยังคงเป็นประเด็น ที่สังคมเมืองไทยยังคงถามหากันอยู่ โดยเฉพาะการมองหาการเมืองที่พึงประสงค์ ที่มีการใช้หลัก “หลักธรรม มาภิบาล (Good Governance)” ซึ่งเป็นหลักการที่เป็นอุดมคติในการปกครองและบริหารบ้านเมืองให้เป็น สังคมแห่งอุดมคติ ประชาชนมีสันติสุข อยู่ด้วยกันอย่างสมานฉันท์ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็น ธงชัยนำทาง

อะไร คือ ธรรมาธิปไตยในวิถีแห่งธรรม?

ความหมายของธรรมาธิปไตยอะไร?

คำว่า ธรรมาธิปไตย อ่านว่า ทำมาธิปไตย ทำมาธิปะไต หมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ การถือความถูกต้องเป็นหลัก (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, 2556) มีธรรมเป็นใหญ่ หรือ จะหมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งมาจากศัพท์ว่า ธรรม+อธิปไตย ความหมายในที่นี้ คือ แนวคิดใช้ธรรมะเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นระบบ หรือตัวผู้บริหาร ก็จำเป็นต้องมีธรรมนำ การบริหารจัดการทั้งสิ้น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของธรรมาธิปไตยไว้ว่า คือการ จะตัดสินใจทำอะไรสิ่งหนึ่งลงไปให้ยึดหลักความจริง ความถูกต้องเป็นสำคัญ ธรรมาธิปไตย ไม่ใช่ระบบ การเมืองการปกครอง แต่เป็นแนวความคิดที่ถือหลักความถูกต้อง ความยุติธรรมเป็นหลักในการปกครอง จัดการบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า มั่นคง สร้างความสามัคคีปรองดองคนในชาติและเป็นที่ยอมรับ ของคนทุกฝ่าย และนอกจากนี้ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2549) ท่านยังได้มีทัศนะเพิ่มเติมไว้ ว่า ธรรมาธิปไตยเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจของบุคคลที่อยู่ร่วมกันในระบบการปกครองต่าง ๆ เนื่องจาก บุคคลทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองก็ตาม ต่างก็มีอำนาจในการตัดสินใจในทางการเมืองการปกครอง เพราะฉะนั้น หากจะต้องมีการตัดสินใจในเรื่องใด ๆ ในทางการเมืองการปกครอง ทั้งผู้ปกครองและผู้ถูก ปกครองก็ต้องคำนึงถึงเรื่องความถูกต้องดีงามหรือความเป็นธรรม

ความสำคัญของธรรมาธิปไตย คือ “หลักธรรมาธิปไตย จึงมีความสำคัญทั้งในแง่ของการเป็น หลักธรรมที่สำคัญ ในแง่ของการปฏิบัติหรือปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และในแง่ของการบริหารและ การปกครอง” (พระอุดมสิทธินายก, 2561) “หากจะสักการะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยสักการะ ดนตรี หรือสิ่งอื่นใด จะมากหรือยิ่งใหญ่มากเพียงใด ก็ยังไม่เชื่อว่าเคารพสักการะพระองค์ได้ การเคารพหลักการที่ แท้จริง จะต้องปรารถนาธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กล่าวคือธรรมาธิปไตย ปฏิบัติตามคำสั่งสอน ปฏิบัติ ตามธรรม จึงจะเชื่อว่าเคารพสักการะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง ซึ่งโดยนัยนี้ ในหลัก พระพุทธศาสนานั้น ได้แบ่งการบูชาออกเป็น 2 ประการ คือ (1) อามิสบูชา การบูชาด้วยสิ่งของ และ (2) ปฏิบัติบูชา การบูชาด้วยการปฏิบัติตาม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ในการบูชาทั้งสองประการ นี้ พระพุทธองค์ทรงยกย่องการบูชาด้วยการปฏิบัติตามว่าเป็นยอดของการบูชาทั้งหลาย ดังนั้น หากบุคคล

นับถือผู้ใดว่าเป็นต้นแบบ บุคคลนั้นไม่ควรเพียงแค่การสรรเสริญเยินยอด้วยกายและวาจาเท่านั้น แต่หากต้องดำเนินชีวิตตามที่บุคคลที่ตนเองให้การเคารพนับถือ มาเป็นแบบอย่างทางเดินให้กับชีวิตของตนเอง

ในประเด็นที่กล่าวมานี้ พระอุดมสิทธินายก (2561) ได้ทำการสรุปวิเคราะห์ไว้ว่า ธรรมาธิปไตยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมี 2 นัย คือ โดยตรง และโดยอ้อม ปรากฏโดยตรงคือ พระพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมาธิปไตยโดยตรงว่า “นี้เรียกว่าธรรมาธิปไตย” นี้ชื่อว่าโดยตรง เช่นที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต โดยธรรมาธิปไตย เป็นหนึ่งในอธิปไตย 3 ประการ ส่วนโดยอ้อม วิเคราะห์จากความหมายของธรรมาธิปไตย ซึ่งหมายถึง การถือธรรมเป็นใหญ่ยึดเอาธรรม ความถูกต้อง ชอบธรรม เป็นใหญ่ ในการดำรงชีวิต ในการปฏิบัติ หรือในการบริหาร ซึ่งก็หมายความว่าหากผู้ใดเป็นผู้ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถือธรรมเป็นใหญ่ ผู้ผู้นั้นมีธรรมาธิปไตย นั่นเอง ส่วนที่ปรากฏในธรรมราชาสูตรปรากฏโดยนัยของการปกครอง

รูปแบบการปกครองไทยในยุครัตนโกสินทร์ ในบทความฉบับนี้ ผู้เขียนขอแนะนำเสนอในรัชสมัยราชกาลที่ 6 ถึงรัชสมัยราชกาลที่ 10 ซึ่งมีรูปแบบการปกครอง 2 รูปแบบ คือ (1) รูปแบบการปกครองแบบระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในระหว่างรัชสมัยราชกาลที่ 1 ถึง รัชสมัยราชกาลที่ 6 (2) รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งอยู่ในช่วงรัชสมัยราชกาลที่ 7 ถึง รัชสมัยราชกาลที่ 10 ซึ่งเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น เกิดขึ้น “เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า คณะราษฎร ได้ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครอง จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ เป็นเหตุการณ์ที่สร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองแก่ประเทศไทยอย่างมาก และทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ที่เคยเป็นผู้ปกครองสูงสุดของประเทศมาช้านานต้องสูญเสียอำนาจส่วนใหญ่ไปในที่สุด โดยมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 ขึ้นเป็นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอย่างถาวรเป็นฉบับแรก”

ดังนั้น เมื่อต้องการศึกษาถึงรูปแบบการปกครองของประเทศไทยว่ามีลักษณะอย่างไรนั้น สิ่งที่ต้องตั้งเป็นประเด็นหลักเพื่อศึกษาถึงสาระหรือแก่นของการปกครองนั้น ควรอย่างยิ่งที่เราจะศึกษาโดยผ่านพระปฐมบรมราชโองการพระมหากษัตริย์ ในยุครัตนโกสินทร์

อนึ่ง ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก หลังจากพราหมณ์ทูลเกล้าฯ ถวาย เครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ และเครื่องราชูปโภคแล้ว พระมหากษัตริย์จะพระราชทานพระปฐมบรมราชโองการแก่ประชาชน เพื่อแสดงถึงพระราชปณิธานในฐานะทรงเป็นผู้รับพระราชภาระแห่งบ้านเมือง พระปฐมบรมราชโองการนับตั้งแต่รัชกาลที่ 1 จนถึงรัชกาลที่ 10 มีเนื้อความเปลี่ยนแปลงมาตามยุคสมัย ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงให้มีการเพิ่มคำภาษามงคลด้วย

ในส่วนของบทความวิชาการนี้ ผู้เขียนขอแนะนำเสนอในพระปฐมบรมราชโองการรัชสมัยราชกาลที่ 6 ถึงรัชสมัยราชกาลที่ 10 (ประชาชนาติธุรกิจ, “พระปฐมบรมราชโองการพระมหากษัตริย์ 10 รัชกาลแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน พ.ศ.2562) แหล่งที่มาเท่านั้น ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6

(วันที่ 11 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2453)

คำภาษามงคล

“อิทานาหิ พราหมณา ราชภาร์ วหนโต พุโณ ชนสส อตถาย ทิตาย สุขาย ธมฺเมเน สเมเน ราชูปการเม ตุมหากิ สปริคคหิตานิ อูปริ ราชกั อาณิ ปสาเรตวา นาโถ หุตวา ธมฺมิกิ รกขาวรณคฺคตฺติ สวิทหามิ วิสสฏฺฐา หุตวา ยถาสฺสุ วิหฺรต ฯ

คำแปล

“ดูกรพราหมณ์ บัดนี้เราทรงราชอาณาจักรแผ่นดินโดยธรรมสมาเสมอ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขแห่งมหาชน เราแผ่ราชอาณาจักรเหนือท่านทั้งหลายกับโภคสมบัติ เป็นที่พึงจัดการปกครองรักษาป้องกัน อันเป็นธรรมสืบไป ท่านทั้งหลายจงวางใจอยู่ตามสบาย เทอญ ฯ”

2. พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7
(วันที่ 25 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2468)

คำภาษามคร

“อิทานาหิ พราหมณ ราชการี วหนโต พหุโน ชนสุส อตถาย หิตาย สุขาย ธมเมน สเมน รชชึ กาเร มิ ตุมหากิ สปริคคหิตานึ อุปริ ราชกั อาณึ ปสาเรตวา นาโถ หตุวา ธมมิกั รกขาวรณคคตตี สวิทหามิ วิสสุภูฐา หตุวา ยถาสุชึ วิหโรถ ฯ”

คำแปล

“ดูกรพราหมณ์ บัดนี้เราทรงราชอาณาจักรแผ่นดินโดยธรรมสมาเสมอ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและสุขแห่งมหาชน เราแผ่ราชอาณาจักรเหนือท่านทั้งหลายกับโภคสมบัติ เป็นที่พึงจัดการปกครองรักษาป้องกัน อันเป็นธรรมสืบไป ท่านทั้งหลายจงวางใจอยู่ตามสบาย เทอญ ฯ”

3. พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ 8
เสด็จสวรรคตก่อนทรงรับพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

4. พระปฐมบรมราชโองการ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
รัชกาลที่ 9

(วันที่ 5 พฤษภาคม พุทธศักราช 2493)

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

5. พระปฐมบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ
รัชกาลที่ 10

(วันที่ 4 พฤษภาคม 2562)

“เราจะสืบสาน รักษา และต่อยอด และครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งอาณาราษฎรตลอดไป”

จากปฐมบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์นั้น มีปรากฏพระดำรัสถึงกล่าวถึง “ธรรม” ทุกพระองค์ (สังเกตได้จากตัวหนังสือหนาและเอียง *พร้อมทั้งขีดเส้นใต้*) นั้นหมายความว่า หลักแห่งการปฏิบัติพระราชกรณียกิจนั้น พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ เน้นที่การปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่มีหลักการแห่ง “ธรรม” คือ ความถูกต้องเป็นเสาหลักของการบริหารราชการแผ่นดิน และเป็นแก่นหลักของการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์แต่ปวงประชาราษฎร์ ซึ่งมีลักษณะที่สอดคล้องกับหลักวิถีธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ การทำเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนหมู่มาก นั่นเอง สมดังพุทธดำรัสที่ส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่ครั้งแรก ดังปรากฏในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ดังนี้

“...ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์สุขเกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์... (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ ย่อมเป็นที่เด่นชัดกว่า การออกเผยแผ่พุทธธรรม หรือการออกนิเทศธรรมของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนานั้น ตั้งแต่ยุคต้นพุทธกาล กระทั่งถึงปัจจุบันนี้ มิได้มุ่งหวัง

เพียงแต่จำกัดในตัวบุคคล หรือสถานที่ แต่มุ่งหวังเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ และความสุขมหาชนหมู่บ้าน ดังนั้น เพื่อให้วิถีธรรมที่ว่าด้วย “หลักธรรมาธิปไตย” ได้ปรากฏเด่นชัดขึ้น หลักของพุทธธรรมซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญ หรือเป็นแผนแม่บทของการเผยแผ่พระพุทธศาสนานั้นคือปาติโมกข์

ปาติโมกข์: แผนแม่บทของวิถีพุทธธรรมสู่การปกครองที่ยั่งยืน

(1) **หลักการของโอวาทปาติโมกข์:** โอวาทปาติโมกข์นี้เป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา เป็น "ปาติโมกข์" ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงตลอดปฐมโพธิกาล คือ 20 พรรษาแรก เฉพาะครั้งแรกในวันเพ็ญเดือนมาฆะ (เดือน 3) หลังจากตรัสรู้แล้ว 9 เดือน เป็นการแสดงปาติโมกข์ที่ประกอบด้วยองค์ 4 เรียกว่าจตุรงคสันติบาท ซึ่งมีเพียงครั้งเดียวในพระศาสนาของพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งๆ หรือจะเรียกว่าเป็นการประกาศตั้งศาสนาก็ได้ (อรรถกถาแสดงไว้ว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดง "โอวาทปาติโมกข์" นี้ด้วยพระองค์เอง ท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ตลอด 20 พรรษาแรก หลังจากนั้นทรงบัญญัติให้พระสงฆ์แสดง "อาณานปาติโมกข์ แทน)

(2). **ความหมาย:** ในคานียามความหมายของคำว่า “โอวาทปาติโมกข์ นั้น ในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาของพระสุตตันตปิฎก พระอรรถกถาจารย์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “บพว่า ปาติโมกข์ แยกศัพท์เป็น ป+อติ+โมกข์ แปลว่า การพันทวยิ่ง คือ ศิลสูงสุด ย่อมรักษาด้วยความวิเศษคือสุคติ และยอมให้พ้นจากภัยคือทุกติ หรือยอมรักษาพ้นให้ทุกติ เพราะฉะนั้น ศิลนั้น ท่านเรียกว่า ปาติโมกข์ ผู้สำรวมปาติโมกข์นั้น ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 13 ข้อ 54 หน้า 162) และพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “โอวาทปาติโมกข์ แปลว่า โอวาท หรือคำกล่าวสอนที่เป็นหลักเป็นประธาน อย่างที่เรียกว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นหลักสำคัญให้ยึดถือปฏิบัติกัน ” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2539) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ เจษฎาภรณ์ รอดภัย ที่ได้ศึกษาและสรุปผลการศึกษาวิจัยว่า “โอวาทปาติโมกข์ คือ ปาติโมกข์ที่เป็นโอวาท กล่าวคือ สิ่งที่เป็นหลักเป็นประธานในด้านคำกล่าวสอน หรือหลักการโดยสรุปของพระพุทธศาสนา มีทั้งคำสอนและหลักการปกครองคณะสงฆ์ ได้ประกาศหลักอันเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา วิธีการการประกาศพร้อมทั้งจรรยาบรรณของนักเผยแผ่ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพร่วมกันในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง ” (เจษฎาภรณ์ รอดภัย, 2557)

(3) **ความสำคัญ:** กิตติ กันภัย ได้กล่าวว่า “นัยของการสื่อสารในปาติโมกข์จากพระพุทธวจนะมีความชัดเจนมากกว่ามีความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือ (Apparatus) ร้อยสมาชิกกลุ่มสังคมเข้าไว้ด้วยกัน ให้ความเป็นปึกแผ่น หากปราศจากการวางกฎระเบียบ บรรทัดฐาน (สิกขาบท) และถ่ายทอดการสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเคร่งครัด (ปาติโมกข์) แล้วกลุ่มสังคมและสถาบันก็ไม้อาจจะดำรงอยู่ได้นาน เพราะขาดสิ่งยึดโยงเมื่อเวลาผ่านไปและเมื่อมีสมาชิกใหม่เข้ามาสู่กลุ่ม ” (กิตติ กันภัย, 2547)

(4) **พัฒนาการ:** ภิกขุปาติโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า มีกำเนิดและพัฒนาการเริ่มตั้งแต่พระพุทธเจ้าวิปัสสี พระองค์ได้ทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ 6 เดือนต่อหนึ่งเดือน แต่การบัญญัติสิกขาบทยังไม่มีการบัญญัติ การทำอุปสถกก็ทำในที่แห่งเดียวเท่านั้น คือ ในอุทยานเขมมฤคทายวัน ต่อมาถึงสมัยพุทธกาลจึงได้มีการบัญญัติภิกขุปาติโมกข์ไว้ และทรงแสดงเพียงครั้งเดียวต่อต่อจากนั้น ก็ทรงให้สาวกเป็นผู้แสดง ภิกขุปาติโมกข์ในพระพุทธศาสนา คือ ข้อวินัยของพระภิกษุ คำว่า ภิกขุปาติโมกข์ หมายถึง สิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติแก่ภิกษุทั้งหลาย หรือศีลของภิกษุสงฆ์ ซึ่งทำให้บุคคลผู้รักษา คัมภีร์ศีลแล้ว ย่อมไม่ตกไปสู่อบาย ความสำคัญของภิกขุปาติโมกข์ คือ มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของพระภิกษุ ทำให้

พระภิกษุได้ระลึกถึงศีลของตน อันจากเป็นประโยชน์ต่อพระภิกษุให้ได้ศึกษาทบทวนพระวินัยที่เป็นหลักปฏิบัติ ประเภทของปาติโมกข์มี 2 ประเภท คือ โอวาทปาติโมกข์ และ อาณาปาติโมกข์ เนื้อหาเกี่ยวกับศีลของภิกษุ และภิกษุณี การปรับอาบัติ บทลงโทษ และอันิสงส์ของการเข้าร่วมสังฆกรรมการสวดและฟังภิกษุปาติโมกข์ (พระบุญเกิด อิทธิมุตโต, 2559)

ในมิติของการพัฒนาการนั้น กิตติ กันภัยได้ระบุไว้ว่า “ในการบัญญัติสิกขาบทหรือกฎเกณฑ์ที่พึงปฏิบัติไม่พึงละเมิดนั้น พระพุทธองค์ทรงรอเวลาเมื่อเกิดคณะสงฆ์เป็นหมู่ใหญ่เพราะมีภิกษুবวชานาน เพราะแพร่หลาย เพราะมีลาภสักการะ และเพราะความเป็นพหุสูตร ทำให้เริ่มมีผู้กระทำความผิดและสิ่งที่ไม่ควร” กิตติ กันภัย, 2547) “จงรอไปก่อนเกิดสารีบุตร จงรอไปก่อนเกิดสารีบุตร ตถาคตรู้เวลาในเรื่องที่จะบัญญัติสิกขาบทนั้น ศาสดาจะไปยังบัญญัติสิกขาบทนั้น ศาสดาจะยังไม่บัญญัติสิกขาบทแก่สาวก ไม่ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดง เมื่อเกิดอาสาฬหบูชา (ธรรมที่เป็นตั้งอาสวะ ความชั่วต่างๆ) บางอย่างในสงฆ์ ตถาคตจึงจะบัญญัติสิกขาบท จะยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่สาวกเพื่อขจัดอาสาฬหบูชา” (กิตติ กันภัย, 2547)

(5) **หลักการนิเทศธรรมในปาติโมกข์** พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่เป็นสากล คือ ห้ามพุทธศาสนิกชนกระทำการที่สากลมองว่าไม่ดี หรือเป็นอกุศลกรรม “คือความเป็นสากล เป็นสากลทั้งความคิดและการปฏิบัติ เหมือนอย่างที่เป็นสายกลางทั้งความคิด และการปฏิบัติ” (พระพรหมคุณาภรณ์, 2558)

- 1) สพุพปาปสฺส อภณฺนิ การไม่ทำบาปทั้งปวง
- 2) กุสลสฺสุปสมฺปทฺตา การทำกุศลให้ถึงพร้อม
- 3) สจฺจิตฺตปริโยทปนฺนิ การชำระจิตของตนให้ขาวรอบ

(6) **หลักอุดมการณ์เพื่อนิเทศธรรมในปาติโมกข์**: พระพุทธเจ้าได้ตรัสอุดมการณ์อันสูงสุดของพระพุทธศาสนา เพื่อให้พระภิกษุในพระพุทธศาสนาได้ยึดมั่นเป็นอุดมการณ์อย่างหนักแน่นและมั่นคงสำหรับยึดเป็นหลักชัยในการเผยแผ่พุทธธรรม ทั้งนี้เพื่อให้มีความแตกต่างจากศาสนิกของศาสนาอื่น ๆ ซึ่งมีการเผยแผ่ศาสนาธรรมในภาคพื้นชมพูทวีปด้วยเหมือนกัน อุดมการณ์ 4 ข้อของนักเผยแผ่ศาสนาธรรมในพระปาติโมกข์ มีดังนี้

1) **ขณฺติ ปรมฺมิ ตโป ตีติกฺขา** ขันติ คือ ความอดกลั้น เป็นธรรม เครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง หมายถึงความอดทนอดกลั้นนี้ เป็นธรรมที่นักบวชในพระพุทธศาสนานี้พึงยึดถือ และเป็นสิ่งที่ต้องใช้เมื่อประสบกับสิ่งที่ไม่ชอบใจทุกอย่างที่ต้องเจอในชีวิตนักบวช เช่น ประสงค์ร้อนได้เย็น ประสงค์เย็นได้ร้อน

2) **นิพฺพานํ ปรมฺมิ วทฺตติ พุทฺธา** ผู้รู้ทั้งหลายกล่าวพระนิพพานว่าเป็นธรรมอันยิ่ง หมายถึง การมุ่งให้ถึงพระนิพพานเป็นเป้าหมายหลักของผู้ออกบวช มิใช่สิ่งอื่นนอกจากพระนิพพาน

3) **น หิ ปพฺพชิตโต ปฺรฺุพฺพมาตี** ผู้กำจัดสัตว์อื่นไม่ชื่อว่า เป็นบรรพชิตเลย หมายถึง พระภิกษุ และบรรพชิตในพระธรรมวินัยนี้ (เช่น ภิกษุณี สามเณร สามเณรี สิกขามานา) ไม่พึงทำผู้อื่นให้ลำบากด้วยการทำความทุกข์กายหรือทุกข์ทางใจไม่ว่าจะในกรณีใด ๆ

4) **สมฺโณ โหตี ปรี วิเทฺยฺยฺนโต** ผู้ทำลายสัตว์อื่นให้ลำบากอยู่ ไม่ชื่อว่า เป็นสมณะเลย หมายถึง พระภิกษุตลอดจนบรรพชิตในพระธรรมวินัยนี้ต้องขอ

ฉ.วิธีการนิเทศธรรมในปาติโมกข์: วิธีการหรือเทคนิคของพระธรรมทูต หรือผู้ออกนิเทศธรรมถือเป็นกลยุทธ์ พระภิกษุที่ออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ทำให้มีวิธีการเผยแผ่ที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น เพื่อให้เป็นแบบฉบับเดียวกัน และถูกต้องตามพุทธประสงค์ พระพุทธองค์จึงทรงวางวิธีการเผยแผ่เอาไว้ 6 ข้อ ดังนี้

- 1) **อนุปวาโท** การไม่พูดร้าย หมายถึง การเผยแพร่ศาสนาด้วยการไม่กล่าวร้ายโจมตีดูถูกความเชื่อผู้อื่น
- 2) **อนุปฆาโต** การไม่ทำร้าย หมายถึง การเผยแพร่ศาสนาด้วยการไม่ใช้กำลังบังคับข่มขู่ด้วยวิธีการต่าง ๆ
- 3) **ปาติโมกฺข จ สัมโรวโร** การสำรวมในปาติโมกข์ หมายถึง รักษาความประพฤติให้น่าเลื่อมใส
- 4) **มตตถยจ ภาตตสสมิ** ความเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค หมายถึง เสพปัจจัยส้อย่างรู้ประมาณเพียงพอ
- 5) **ปนตถยจ สยนาสนนิ** การนอน การนั่ง ในที่อันสงัด หมายถึง สันโดษ ไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ
- 6) **อิจจิตเต จ อาโยโค** ความหมั่นประกอบในการทำจิตให้ยิ่ง หมายถึง พัฒนาจิตใจเสมอ มิใช่เอาแต่สอน แต่ตนเองไม่กระทำตามที่สอน

สำหรับหลักการ 3 ถือได้ว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นการสอนหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแก่พุทธศาสนิกชน ส่วนอุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 นั้น อาจจะเรียกได้ว่าเป็นหลักครูหรือหลักของผู้สอน คือ วิธีการที่จะนำไปปรับปรุงตัวให้เป็นกัลยาณมิตรทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งผู้ใดปฏิบัติได้นอกจากจะเป็นแบบอย่างที่ดีแล้ว ยังจะช่วยเผยแพร่ศาสนาให้เป็นที่ไปอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

วิเคราะห์ปาติโมกข์กับปฐมบรมราชโองการของรัชกาลที่ 6 ถึง รัชกาลที่ 10

1) หลักการ:

หลักการที่เด่นชัดระหว่างหลักพุทธธรรมซึ่งมีปาติโมกข์เป็นแผนแม่บท กับปฐมราชโองการของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์นั้น คือ (1) เน้นที่ห้ามมิให้กระทำความไม่ดี (สพพ ปาปสส อกรรม) ในประเด็นนี้ มุ่งเน้นการกระทำที่ห้ามปราบ กระทำกิจบ้านเมืองในทางที่ไม่ดี อันก่อให้เกิดความผิดพลาดในการบริหารกิจการบ้านเมืองอันผิดหลักหรือตรงกันข้ามกับหลักธรรมาภิบาล ดังนั้น พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทรงมีหลักธรรมาภิบาลเป็นตัวตั้งในการบริหารกิจการบ้านเมือง มุ่งความปกติสุขของประชาราษฎร์ และมุ่งกำจัดผู้ไม่ดี และส่งเสริมคนดีให้มีโอกาสในการบริหารงาน ยกตัวอย่างพระบรมราชโองการของรัชกาลที่ 9 เมื่อครั้งเสด็จในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ณ ค่ายลูกเสือวชิราวุธ จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2512 ดังมีใจความดังนี้ “ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครที่จะทำให้คนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมความดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจไม่ให้อำนาจเดือดร้อนวุ่นวายได้” (2) ประพฤติแต่สิ่งดี (กุศลสุปสมปทา) นั่นคือปฏิบัติตามหน้าที่ เพราะหน้าที่โดยนัยอีกประการหนึ่งในทางพระพุทธศาสนา ก็คือ ธรรมะ นั่นเอง และประการสุดท้าย คือ (3) ยึดมั่นในการทำจิตให้บริสุทธิ์ (สจิตตปริโยทปนนิ) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ตรงกับหลักธรรมฐิติ คือ ผู้ปกครองรัฐจะต้องยึดมั่นในธรรม ยึดเอาความถูกต้องชอบธรรม ธรรมเป็นใหญ่ในการใช้อำนาจปกครองรัฐ ซึ่งหมายถึง การใช้อำนาจบริหารประเทศที่ชอบธรรม ตรงกับหลักธรรมาภิบาลคือ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส

2) อุดมการณ์:

การที่จะกระทำภารกิจน้อยใหญ่ให้สำเร็จโดยประการทั้งปวงนั้น สิ่งที่ทำให้คนเรามีความแตกต่างกัน นั่นก็คืออุดมการณ์ ซึ่งเป็นหลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, 2556) ซึ่งเมื่อนำเอาหลักอุดมการณ์ทั้ง 4 ข้อในปาติโมกข์กับหลักของปฐมราชโองการของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์มาเปรียบเทียบ ก็คงพบได้ว่า แก่น

อุดมการณ์ในการที่จะทำงานน้อยใหญ่ให้สำเร็จดังประสงค์นั้น จะต้องประกอบไปด้วย (1) *ความอดทน* คือ อดทนต่อสภาวะความลำบากทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งความอดทนนี้เองจัดเป็นธรรมที่ทำให้คนเรามีความสงบเสงี่ยม และสง่างามในท่ามกลางมหาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความอดทนต่อโลกธรรมทั้ง 8 ได้แก่ ได้ลาภ-เสื่อมลาภ ได้ยศ-เสื่อมยศ ได้รับสรรเสริญ-ได้รับนิทา และได้รับสุข-ได้รับทุกข์ เป็นของคู่กัน ความอดทนนี้เป็นปรากฏการณ์แรกที่ผู้นำทุกคนต้องนำมาใช้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่า “ขณฺตี ปรมํ ตโป ตีติกฺขา ซึ่งแปลว่า ความอดทน เป็นตบะอย่างยิ่ง” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 10 ข้อ 90 หน้า 50-51) (2) *ความสงบสันติสุข(นิพพาน)* คือยอดแห่งธรรม นั้นหมายความว่า ความสุข สงบ สันติ ของมหาชนหมู่มาก หรือของปวงอาณาประชาราษฎร์นั้น จัดเป็นสุดยอดแห่งการบำเพ็ญพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ คือ การบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของอาณาประชาราษฎร์ (3) การเป็นผู้นำที่แท้จริง หรือการเป็นบรรพชิตที่แท้จริงนั้น ต้องไม่ก่อการเบียดเบียน หรือรุกรานใคร ทั้งทางกาย และทางวาจา (4) การเป็นผู้นำผู้ทรงธรรม หรือการเป็นสมณะที่แท้จริงนั้น ต้องเป็นผู้สงบ หรือไม่กระทำการอันใด อันส่งผลให้คนอื่นปราศจากสันติสุข ทั้งทางกายและทางวาจา

3) วิธีการ:

สำหรับวิธีการที่เป็นเสมือนวิถีธรรม (Dhamma Way) ที่ปรากฏเด่นชัดในปฐมบรมราชโองการนั้น หากเรานำมาเปรียบเทียบแล้ว ย่อมเห็นในเชิงประจักษ์ได้ว่า วิธีการทั้ง 6 ข้อ หรือวิถีธรรมนั้น จัดได้ว่ามีความสอดคล้องกันอย่างชัดเจน คือ (1) การเป็นผู้นำที่ดีต้องไม่กล่าววาจาอันประทุษร้ายใคร (*อนุปวาโท*) (2) การเป็นผู้นำที่ดีต้องไม่ทำร้ายใครให้ลำบาก (*อนุปฆาโต*) (3) การเป็นผู้นำที่ดีนั้นต้องยึดมั่นในหลักการ หรือหลักนิติธรรม อันจัดเป็นจรรยาบรรณ หรือเป็นแม่บทของความประพฤติซึ่งทุกอาชีพต้องมีเป็นของตนเอง ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้สามารถเรียกอีกอย่างว่า “ธรรมนิติ” คือ ผู้ปกครองจะต้องเข้าสู่อำนาจของการปกครองรัฐด้วยระบบที่เป็นธรรม ถูกต้องชอบธรรม และสร้างระบบและกฎหมายในการปกครองรัฐที่ชอบธรรม ไม่เอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหมายถึง การใช้อำนาจนิติบัญญัติที่ชอบธรรม ตรงกับหลักธรรมมาภิบาลคือหลักนิติธรรม (4) การเป็นผู้นำที่ดีนั้น ต้องยึดหลักประหยัดเป็นที่ตั้ง แต่ต้องมีประโยชน์สูงสุด นั่นคือหลักแห่งเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามศาสตร์แห่งพระราชทาน ที่มีปรากฏเด่นชัดในรัชสมัยของราชกาลที่ 9 (5) การเป็นผู้นำที่ดีนั้นต้องรู้จักสถานการณ์ที่ควรไปและไม่ควรไป คือ การวางตนสมควรแก่ฐานะ และ (6) ประการสุดท้ายก็คือ การเป็นผู้นำที่ดีนั้นต้องยึดหลักการฝึใจของตนเองให้เป็นผู้หนักแน่นในหลักการที่ถูกต้องชอบธรรม ธรรมเป็นใหญ่ในการใช้อำนาจปกครองรัฐ ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจการบริหารประเทศที่ชอบธรรม ตรงกับหลักธรรมมาภิบาล คือ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส

บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมา เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทรงยึดเอาหลักความถูกต้อง คือ “ธรรมมาภิบาล” มาเป็นแกนกลาง หรือเสาหลักในการบริหารราชกาลแผ่นดิน ดังปรากฏชัดจากพระปฐมบรมราชโองการของทุกรัชกาล ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักปาติโมกข์ ซึ่งเป็นแผนแม่บทสำหรับการปกครองที่ยั่งยืน ตามทัศนะของพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ เป็นหลักชัยของการบริหารราชการแผ่นดิน ที่ส่งผลให้ประเทศชาติมีความปกติสุข และร่มเย็น ดังนั้น ถึงแม้การเมืองไทยจะเผชิญกับปัญหาวิกฤตการณ์มาหลายครั้ง แต่ประเทศไทยก็ยังคงมีสถาบันหลักของชาติ คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนไทยทั้งปวง และมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องโน้มน้าวจิตใจ เป็นเส้นนำสายตาในการครองตน ครองคน และครองงานให้สำเร็จลุล่วงด้วยดีเสมอมา ดังนั้น หลัก “ธรรมาธิปไตย” นี้ จึงเป็น

หลักเกณฑ์ในการตัดสินใจของบุคคลที่อยู่หรือร่วมอยู่ในระบอบการปกครองนั้น จึงถือได้ว่าเป็นวาทะธรรมที่มีอิทธิพลต่อผู้คนในสังคม โดยเป็นเนื้อในหรือเป็นคุณภาพ และจะพัฒนาประชาธิปไตยให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นส่วนเสริมให้เกิดประชาธิปไตยที่ทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมดั่งนั้น ธรรมาธิปไตย มีความสำคัญในแง่ของการถือปฏิบัติ โดยสำคัญในระดับบุคคล สังคมและประเทศชาติ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในระดับบุคคลคือ บุคคลจะต้องประกอบด้วยธรรมาธิปไตย ยกเอาธรรมและความถูกต้องเป็นใหญ่ในการดำรงชีพ เป็นสมณะก็ต้องให้ความสำคัญกับธรรมาธิปไตยในการครองเพศสมณะ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ซึ่งจะสามารถประสบความสำเร็จตามที่ผู้บวชมุ่งประสงค์ สำหรับบุคคลธรรมดา ก็ต้องประพฤติธรรมในชีวิตประจำวัน ด้วยทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของการครองชีวิตตามหลักธรรมาภิบาล อันเป็นระบบแนวคิดที่เป็นหัวใจหลักของการปกครองทุกระบอบการปกครอง เพราะโดยธรรมชาติของธรรมแล้ว จะรักษาผู้ปฏิบัติไม่ให้เกิดไปในที่ชั่ว ทั้งในระดับสังคมและประเทศชาติ ซึ่งต่างก็มุ่งถึงผู้นำหรือผู้ปกครองที่ทรงธรรม ดั่งนั้น การบริหารจัดการด้วยธรรม ถือธรรม คือความถูกต้องเป็นใหญ่ในการบริหาร คือเมื่อทุกส่วนมีธรรม การปกครองนั้น คือการปกครองแบบธรรมาธิปไตย ซึ่งสังคมประเทศชาติก็จะเจริญ รุ่งเรือง สงบสันติ เป็นกลายเป็นสังคมในอุดมคติอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กิตติ กันภัย. (2547). *นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจษฎาภรณ์ รอดภัย. (2557). *การศึกษาวิเคราะห์หลักโอวาทปาติโมกข์ในทัศนะของพระเถระในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิต. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). *ตามทางพุทธกิจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระบุญเกิด อิทธิมุฑโต. (2559). *ภิกขุปาติโมกข์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 10(2), 247.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *ธรรมาธิปไตยไม่มา จึงหาประชาธิปไตยไม่เจอ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). *ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- พระอุดมสิทธินายก. (2561). *พุทธธรรมาธิปไตย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 240.

รูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทย Desirable Leadership Styles of the Beverage Business in Thailand

ณฐอร ฤณาพันธุ์
Nathaon Thunapun

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์
Rajamangala University of Technology Isan, Surin Campus, Thailand.
E-mail: nathaon.tunapan@gmail.com

Received November 21, 2021; Revised December 15, 2021; Accepted December 25, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้จึงวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทย เมื่อทำการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากฐานข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ 47 บทความ นำไปสู่การเสนอรูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทยใน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์กว้างไกลและบริหารงานเชิงกลยุทธ์ 2) เน้นความยืดหยุ่นในการทำงาน กล้าเสี่ยงและมีความคิดเชิงปฏิวัติและ 3) ขับเคลื่อนองค์กรด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ โดยคณะผู้เขียนคาดว่าเมื่อองค์กรมีผู้นำที่มีลักษณะดังที่กล่าวมาจะส่งผลให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจพร้อมทั้งสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่องค์กรได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: รูปแบบภาวะผู้นำ; ความพึงประสงค์; ธุรกิจเครื่องดื่ม

Abstract

The purpose of this academic paper is to present the desired leadership style of the beverage business in Thailand. When reviewing relevant literature and research from the accepted database, 47 articles lead to the proposal of a desirable leadership style of the beverage business in Thailand in 3 forms which are (1) sweeping visions and strategic management (2) emphasizing work flexibility, risk taking and revolutionary thinking and (3) drive the organization with innovation and creativity. The author expects that, when the organization has leaders with the above characteristics, it will enable the organization to increase the efficiency of its business operations and create a competitive advantage for the organization.

Keywords: Leadership Style; Desire; Beverage Business

บทนำ

ธุรกิจเครื่องดื่ม (Beverage Businesses) จัดเป็นกลุ่มธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากมีตลาดขนาดใหญ่และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคทุกเพศทุกวัย ธุรกิจเครื่องดื่มมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนสูงขึ้นแต่การขยายตัวไม่สูงมากนัก เนื่องจากตลาดเครื่องดื่มในประเทศเริ่มเข้าสู่ภาวะอิ่มตัว แบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (เช่น สุราเบียร์ เป็นต้น) และ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ (เช่น น้ำเปล่า น้ำผลไม้ โซดา นม กาแฟ เป็นต้น) โดยอุตสาหกรรมเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ยังคงมีความต้องการบริโภคในประเทศที่มีแนวโน้มเติบโตต่อเนื่อง เพราะพฤติกรรมผู้บริโภคที่ใส่ใจในสุขภาพมากขึ้น โดยคาดว่า การบริโภคในประเทศปี 2562-2564 น้ำดื่มบรรจุขวดจะมีความต้องการบริโภคเติบโตต่อเนื่องเฉลี่ย 5-8% ต่อปี น้ำอัดลมจะมีแนวโน้มฟื้นตัวและขยายตัวเฉลี่ย 0-2% ต่อปี ส่วนอุตสาหกรรมเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ผู้ประกอบการในปัจจุบันก็หันไปขยายการลงทุนผลิตเครื่องดื่มในการส่งออกแทน (RiverPlus, 2562) จากการคาดการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อุตสาหกรรมเครื่องดื่มนี้ยังคงมีการแข่งขันที่รุนแรง และถือเป็นธุรกิจที่สามารถลอกเลียนแบบได้อย่างรวดเร็ว มีการพัฒนาสินค้าใหม่เข้าสู่ตลาดอยู่เสมอส่งผลให้ผู้จำหน่ายจำเป็นต้องปรับตัวทำกิจกรรมทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการขายในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้บริโภคกลับมาซื้อซ้ำ ก่อให้เกิดความภักดีในตราสินค้า (Brand loyalty) และทำให้ธุรกิจอยู่รอดในสถานการณ์นี้

จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีตพบว่าในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในบริบทธุรกิจเครื่องดื่มนั้นจำเป็นต้องอาศัยการนำเทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ให้กับตัวสินค้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นตลาดและเป็นการจูงใจผู้บริโภค (ปรีชา วรารัตน์ไชย, 2562) บริหารการเปลี่ยนแปลงทางการตลาดมีความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงบวกกับความสำเร็จขององค์กร (ณิชภัทรชัชโพน้อยอัจฉริยา อิศสระไพบูลย์ และขวัญฤดี ตันตระกูล, 2561) โดยการพัฒนาสมรรถนะทางการจัดการในธุรกิจเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ การมุ่งเน้นลูกค้าและการสร้างทีม (สวนีย์ อ่อนสุวรรณ, 2561) แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาพนักงานเพื่อให้เกิดความรู้ ความสามารถและมีทักษะในการทำงานย่อมต้องอาศัยผู้บริหารหรือผู้นำที่มีความสามารถ เช่น มีความฉลาด (Intelligence) มีวุฒิภาวะทางสังคมและใจกว้าง (Social maturity and achievement drive) มีแรงจูงใจภายใน (Inner motivation) มีเจตคติที่ดีเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ (Human relations attitudes) เป็นต้น ผู้นำองค์กรจะต้องสร้างความร่วมมือร่วมใจกันในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน และเป็นผู้นำที่มีความสามารถในการชี้แนะ สั่งการ หรืออำนวยความสะดวก หรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นก็จะส่งผลให้องค์กรบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (McFarland, 1979; Mitchell & Larson, 1987) หรือเรียกว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) ดังนั้นการทราบถึงภาวะผู้นำที่พึงประสงค์จะนำไปสู่การหาแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำที่ตรงตามความต้องการซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากภาวะผู้นำถือเป็นกลไกสำคัญ โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่โลกไร้พรมแดนและมีแข่งขันสูง (High competitive) ทักษะในการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการใหม่ๆ ด้วยฐานองค์ความรู้ทางเทคโนโลยี ซึ่งจะสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายในที่สุด

จากความสำคัญของการศึกษาเพื่อขยายความรู้เชิงวิชาการในด้านภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ รวมถึงช่องว่างในการศึกษาเชิงบริบทที่พบว่าการศึกษเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในบริบทธุรกิจเครื่องดื่มของประเทศไทยยังมีค่อนข้างน้อยส่วนใหญ่พบการศึกษภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในบริบทด้านการศึกษาเท่านั้น นำไปสู่ความสนใจในการค้นคว้าและทบทวนบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปและเสนอรูปแบบ

ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องตี๋มในประเทศไทยเพื่อใช้เป็นแนวทางและเป็นประโยชน์แก่ผู้นำ ผู้ที่สนใจและองค์การธุรกิจที่ต้องการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์นำไปสู่การสร้างความสำเร็จได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่ธุรกิจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องตี๋มในประเทศไทย

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยการเก็บข้อมูลจากบทความวิชาการและบทความวิจัยจาก 3 ฐานข้อมูล ได้แก่ ThaiJo, EBSCO และ ThaiLis ได้บทความวิชาการและวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 4,361 บทความ จากนั้นทำการคัดบทความเฉพาะที่เกี่ยวข้องเหลือจำนวน 47 บทความ และคณะผู้เขียนยังศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากหนังสือทางวิชาการรายงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง นิตยสารวารสารหนังสือพิมพ์ธุรกิจต่างๆและข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้เป็นประกอบการวิเคราะห์การเขียนบทความ

ผลการศึกษา

รูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องตี๋มในประเทศไทย พบว่า ทักษะภาวะผู้นำ เช่น ด้านความร่วมมือ การสร้างนวัตกรรม การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การเรียนรู้ เป็นต้น ที่ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในการปฏิบัติงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ (Lee, 2008) จากคำกล่าวดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในรูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ เมื่อคณะผู้เขียนได้ทบทวนวรรณกรรมในส่วนของงานวิจัยเชิงประจักษ์ จำนวน 10 เรื่อง โดยพิจารณาเนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับบทความวิชาการนี้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การทบทวนงานวิจัยเชิงประจักษ์ 10 เรื่อง

ที่	รูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	ด้านวิสัยทัศน์กำหนดทิศทาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2	ด้านความรับผิดชอบ คุณธรรมจริยธรรม	-	✓	-	-	-	-	-	-	✓	-
3	ด้านการแก้ไขปัญหาความสามารถทางการบริหาร	-	✓	✓	-	-	-	✓	-	✓	-
4	ด้านการสร้างแรงจูงใจแรงบันดาลใจ	✓	✓	-	-	✓	-	-	-	-	✓
5	ด้านการจัดองค์การ การสื่อสาร ความร่วมมือ	✓	-	-	-	-	✓	-	-	✓	✓
6	ด้านความคิดเชิงกลยุทธ์ ครอบคลุม รวบรวม	✓	-	-	✓	-	-	-	✓	-	-
7	ด้านคุณลักษณะหลัก สมรรถนะหลัก บุคลิกภาพ	✓	-	✓	-	-	-	-	-	✓	-
8	ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน	-	-	✓	-	-	-	-	-	-	-
9	ด้านความคิดเชิงปฏิบัติ ความยืดหยุ่น กล้าเสี่ยง	-	-	-	✓	✓	-	✓	✓	-	✓
10	ด้านนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ	-	-	-	✓	✓	✓	-	✓	-	✓

จากตารางที่ 1 การทบทวนงานวิจัยเชิงประจักษ์ 10 เรื่องพบรูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ โดยทั่วไปแบ่งเป็น 10 ด้านโดยเรียงลำดับจากจำนวนผลงานวิจัยมากไปหาน้อย ได้แก่ (1) ด้านวิสัยทัศน์

กำหนดทิศทาง (2) ด้านความคิดเชิงปฏิกิริยา ความยืดหยุ่น กล้าเสี่ยง (3) ด้านนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ (4) ด้านการแก้ไขปัญหาความสามารถทางการบริหาร (5) ด้านการสร้างแรงจูงใจแรงบันดาลใจ (6) ด้านการจัดองค์การ การสื่อสาร ความร่วมมือ (7) ด้านความคิดเชิงกลยุทธ์ ครอบคลุม รวบรวม (8) ด้านคุณลักษณะหลัก สมรรถนะหลัก บุคลิกภาพ (9) ด้านความรับผิดชอบ คุณธรรมจริยธรรมและ (10) ด้านการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน (นิพัชชา โรจน์รัตนวาณิชย์, 2560; เฟาซี วงศ์ภักดี และ อโนทัย ประสาน, 2556; ชวิภา ทีเจริญ และ เพ็ญวรา ชูประวัตติ, 2562; กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุเมตติกุล และ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2557; วัชรศิริมงคล และ รัชนิวรรณ์ธณ อนุตระกูลชัย, 2562; นิตยาหอยมุกข์ และ พาอักษร เสือ, 2561; สุทัตตา พงษ์ศิริพัฒน์ และ สุภัญญา แซ่มซ้อย, 2561; ณิชภา สุนทรไชย, เขวงศักดิ์ พฤกษ เทเวศ และ ประยุทธ ชูสอน, 2561; พัชรณิสัย นวลจิตรัตน์, พระมหาสหัส จิตสาโรและ สีน งามประโคน, 2560; บุณรดา ทรงบุญศาสตร์และ สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ, 2560) และเมื่อรวมกับการทบทวนวรรณกรรม ตามที่ระบุในวิธีการศึกษารวมกับการบูรณาการในบริบทธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทย คณะผู้เขียนจึงเสนอ รูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทยได้ใน 3 รูปแบบ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์กว้างไกลและบริหารงานเชิงกลยุทธ์ (Sweeping visions and strategic management)

ผู้นำหรือผู้บริหารมีความสำคัญต่อทุกองค์การเนื่องจากเป็นผู้กำหนดเป้าหมาย ทิศทางและนโยบายขององค์การให้เป็นไปตามที่ตั้งไว้ ผู้นำที่ดีย่อมสามารถมองเห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่องค์การเป็นอยู่ในปัจจุบันกับสิ่งที่องค์การต้องการจะเป็นในอนาคต ผู้นำต้องสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ด้วยทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนำไปสู่อนาคตที่ต้องการ หรือเรียกว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์นั่นเอง การพัฒนาวิสัยทัศน์ไม่ได้เกิดจากการคิดของผู้นำเพียงคนเดียวแต่เกิดจากข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น ข้อมูลข่าวสารทั้งภายในและนอกองค์การ ความรู้ของคนในองค์การ ความคิดที่ไม่ยึดติดกรอบเดิมๆ ความหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จินตนาการ ประสบการณ์และศักยภาพของผู้นำ เป็นต้น วิสัยทัศน์แบ่งเป็น 4 องค์ประกอบ (วิโรจน์ เสียงไพเราะ, 2546) ได้แก่ (1) วิสัยทัศน์ทางองค์การ (Organizational vision) เป็นภาพกว้างและสมบูรณ์ของระบบในองค์การปัจจุบัน (2) วิสัยทัศน์ทางอนาคต (Future vision) เป็นการสร้างภาพของระบบองค์การในอนาคต (3) วิสัยทัศน์ทางบุคคล (Personal vision) เป็นการกำหนดตำแหน่งและพัฒนาบุคคลหรือเป็นการเชื่อมโยงระหว่างผู้นำกับเครื่องมือในการทำงานและ (4) วิสัยทัศน์ทางกลยุทธ์ (Strategic vision) เป็นการนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ งานวิจัยเชิงประจักษ์ระบุว่าภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารคือด้านวิสัยทัศน์โดยสามารถกำหนดทิศทางแก่องค์การ มองเห็นภาพรวมและนำองค์การได้ (เฟาซี วงศ์ภักดี และ อโนทัย ประสาน, 2556; นิพัชชา โรจน์รัตนวาณิชย์, 2560; เพ็ญวรา ชูประวัตติ, 2562) โดย Fisher (1993) สรุปว่าผู้บริหารนอกจากต้องมีวิสัยทัศน์แล้วต้องมีความสามารถในการสื่อสารหรือเผยแพร่วิสัยทัศน์ เพื่อให้พนักงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจ เกิดการยอมรับ และเข้ามามีส่วนร่วมในการทำให้วิสัยทัศน์ให้บรรลุเป้าหมาย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่ผู้นำจะทำให้วิสัยทัศน์ที่มีนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินการได้นั้นจะต้องดำเนินการให้ครบทั้ง 3 ขั้นตอนอย่างครบถ้วน (Braun, 1991) ได้แก่ (1) การสร้างวิสัยทัศน์ โดยจะต้องทำการศึกษาร่องการ จุดแข็ง จุดอ่อน พนักงาน โครงสร้างองค์การ วัฒนธรรมองค์การ สถานที่ ทรัพยากร ระบบการทำงาน รวมถึง โอกาส และอุปสรรคขององค์การที่สอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบันและความเป็นไปได้ในอนาคต โดยรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกทุกคนในองค์การรวมกับความสามารถ

ในการมองการณ์ไกล มองถึงผลกระทบและแนวโน้มต่างๆ ของผู้นำ แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นภาพรวมขององค์การเพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาให้ชัดเจน (Ellis & Joslin, 1990) (2) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การถ่ายทอดวิสัยทัศน์ขององค์การสามารถทำได้หลายทาง เช่น การประกาศหรือชี้แจง จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร การประชุมพูดคุย หรือการพูด การกระทำ การให้รางวัล เป็นต้น (Locke & Kirkpatrick, 1991) ระบุว่าก่อนที่ผู้นำจะสามารถนำองค์การให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ได้ ผู้นำจะต้องเผยแพร่วิสัยทัศน์ไปยังสมาชิกทุกคนขององค์การ เพื่อสร้างความเข้าใจ การยอมรับและเกิดจิตผูกพันกับวิสัยทัศน์ หรือเป็นการนำเอาความคิดที่เป็นวิสัยทัศน์ ออกมาเป็นคำพูดหรือภาษาเขียนให้ชัดเจน มีพลังในการกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งกับองค์การโดยให้มีแนวความคิดเขียนออกมาเป็นคำสำคัญๆ หรือแผนที่ความคิด ที่มุ่งมั่นให้เกิดเป็นจินตนาการที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ (Thompson, 1990) โดยสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการถ่ายทอดหรือเผยแพร่วิสัยทัศน์อย่างชัดเจนจะส่งผลให้พนักงานทุกคนทำงานโดยปรารถนาที่จะให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การที่ตั้งไว้ในทิศทางเดียวกัน และ (3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ หลังจากการเผยแพร่วิสัยทัศน์เรียบร้อยแล้วจะต้องกำหนดกรอบการนำวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติโดยการจัดทำแผนการแปลงวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติ จัดทำโครงการดำเนินการที่เหมาะสมกับองค์การ ปรับปรุงพนักงานที่เหมาะสมกับองค์การ เลือกพนักงานให้เหมาะสมกับโครงการหรือกิจกรรม กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ และประเมินผลโครงการหรือกิจกรรมดังกล่าวว่าประสบความสำเร็จตามตัวชี้วัดหรือไม่ การดำเนินการทั้ง 3 ขั้นตอนดังที่ระบุนั้นจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและเข้าใจการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ โดยผู้นำถือเป็นแกนกลางของความพยายามในฐานะผู้มีวิสัยทัศน์ที่มองการณ์ไกล ผู้จัดระเบียบองค์การ ผู้นำและผู้ประเมินเพื่อนำองค์การไปสู่สิ่งที่ดีกว่าปัจจุบัน (จันทะวอน อุณจิต, 2552) และเป็นการรับประกันความก้าวหน้าขององค์การที่สูงขึ้น (Girvan, 2001)

2. เน้นความยืดหยุ่นในการทำงาน กล้าเสี่ยงและมีความคิดเชิงปฏิวัติ (Emphasizing work flexibility, risk taking and revolutionary thinking)

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาส่งผลให้เกิดการแข่งขันเพื่อช่วงชิงความเป็นเลิศในแต่ละองค์การ ผู้นำของแต่ละองค์การจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิธีการบริหารและวิธีการดำเนินธุรกิจใหม่ๆ แต่สิ่งใหม่ที่ไม่เคยทำมาก่อนเมื่อมีการพัฒนาขึ้นย่อมต้องเผชิญกับสถานการณ์เสี่ยงสูง (Wutthirong, 2014) โดยผู้นำที่ดีในยุคปัจจุบันต้องกล้าส่งเสริมให้เกิดความเสี่ยงโดยการเปิดกว้างให้พนักงานแสดงความคิดเห็นใหม่ๆ ทำการทดลองสิ่งใหม่ๆ ด้วยวิธีการแบบใหม่ๆ และพร้อมที่จะกล้าแสดงความรับผิดชอบต่อผลอันเกิดจากความเสี่ยงทุกรูปแบบ (Lux & Paul, 2007) แต่ต้องเป็นความเสี่ยงที่ผู้นำสามารถยอมรับหรือจัดการได้ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ก่อประโยชน์ต่อความสำเร็จขององค์การสูงที่สุด ผู้นำจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงมีความสามารถในการกระตุ้นและเอื้ออำนวยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2556) Bass (1985) กล่าวว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะปฏิบัติตนเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนเพื่อการเปลี่ยนแปลงด้วยกระตุ้น การเปลี่ยนทัศนคติ การเปลี่ยนความเชื่อ และเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจของผู้ตามจากภาวะที่ต่ำกว่าสู่ภาวะที่สูงกว่าผ่านการกระตุ้น งานวิจัยเชิงประจักษ์ระบุว่า สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำ คือ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานอย่างยืดหยุ่นรวมถึงการคิดเชิงปฏิวัติ (กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุเมตติกุล และไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2557; สุทัตตา พงษ์ศิริวัฒน์ และ สุภัญญา แซ่มซ้อย, 2561; วัชรศิริมงคล และรัชนิวรรณ์รณ อนุตระกูลชัย, 2562)

ความยืดหยุ่นในการทำงาน (Flexibility work) ในที่นี้หมายถึงพฤติกรรมการทำงานของผู้บริหารที่การแสดงผลออกมาตามหน้าที่ความรับผิดชอบและเกี่ยวข้องกับศักยภาพการทำงาน ความรู้ความสามารถของผู้บริหารที่แสดงออกในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและนำพาพนักงานให้ทำงานตามนโยบายขององค์กร เช่น ความยืดหยุ่นในกฎระเบียบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยอาจผ่อนปรนระเบียบข้อบังคับบางอย่างแต่เน้นเป้าหมายและความสำเร็จขององค์กรเป็นหลัก ไม่ควบคุมพนักงานมากเกินไปให้ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองทำให้เกิดอิสระในการทำงาน เปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นโดยไม่มีการจำกัดแม้ความคิดนั้นอาจก่อความเสี่ยงหรือความกล้าเสี่ยง (Risk taking) ถือเป็นคุณลักษณะหนึ่งของผู้บริหารในปัจจุบันจำเป็นต้องมีเนื่องจากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นความกล้าใช้ทรัพย์สินจำนวนมาก หรือกล้ากู้ยืมเงินเพื่อการลงทุน หรือกล้าเสี่ยงในสิ่งที่ไม่รู้โดยมอบอำนาจให้พนักงาน (Employee empowerment) ในการตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยวิธีใหม่ๆ ทดลองทำอะไรใหม่ๆ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยมีผู้บริหารเป็นพี่เลี้ยง สร้างบรรยากาศที่ทำให้เกิดความเข้าใจ เสมอภาค จริงใจ สภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงานร่วมกันส่งผลให้แก้ปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่และรวดเร็วสอดคล้องกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

3. ขับเคลื่อนองค์กรด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ (Drive the organization with innovation and creativity)

องค์กรในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารที่มีความคิดก้าวหน้าทันสมัย สร้างสรรค์ ตามทันกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ทั้งในแง่ของการแชร์ความรู้ ความสามารถและสร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยผู้บริหารที่ดีจะเป็นแบบอย่างและสามารถวิเคราะห์ความต้องการของแต่ละบุคคลโดยคิดนอกกรอบไม่ยึดติดกับ “กรงขังความคิด” (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2553) แนะนำสิ่งใหม่ๆ เช่น ความคิด วิธีการ เทคนิค กระบวนการ ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือการค้นพบแนวทางในการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อนในสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ที่ก่อให้เกิดความคล่องตัวและรวดเร็วในการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Sena&Erena, 2012) ผู้บริหารจึงถือเป็นผู้ขับเคลื่อนองค์กรด้วยทักษะในการผลักดันพนักงานให้สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงเชิงพลวัต (กิตติกาญจน์ปฏิพันธ์, 2555) ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมถือเป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการสร้างความเปลี่ยนแปลงแก่องค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น นวัตกรรมทางการบริหารก็จะสามารถปรับปรุงนโยบาย โครงสร้าง องค์กร ระบบ รูปแบบ และกระบวนการจัดการในองค์กรได้ โดยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าผู้นำได้นำแนวคิดเชิงนวัตกรรมเข้ามาใช้กับการบริหารงานมากขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานเกิดความคล่องตัวและก่อประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร

ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการที่นำไปสู่ผลงานและจินตนาการที่มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ซ้ำแบบใครและขณะเดียวกันก็มีคุณค่าในตัว (Reitly& Lewis,1983)นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง แนวความคิดการปฏิบัติใหม่ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้ไปสู่การ ความสำเร็จเชิงพาณิชย์ การสร้างตลาดใหม่ ผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการและการบริการ ใหม่ การทำในสิ่งที่แตกต่างจากคนอื่น โดยอาศัยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นรอบตัว กลายเป็นโอกาสที่ทำให้เกิดประโยชน์ (พันธุ์อาจ ชัยรัตน์, 2547) และ นวัตกรรมองค์กร หมายถึง สิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาใช้ในองค์กร และเป็นที่ยอมรับของคนในองค์กร (Damanpour, 1987) ซึ่งจะมุ่งเน้น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความใหม่ (Newness) ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ (Economic benefits) และการใช้ความรู้และความคิดอย่างสร้างสรรค์ (Knowledge and creativity)

idea) นวัตกรรมแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product innovation) เป็นนวัตกรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ถูกผลิตขึ้นในเชิงพาณิชย์ ที่ได้รับการปรับปรุงหรือเป็นสิ่งใหม่ในตลาด มีการคิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสนอคุณค่าให้แก่ลูกค้า และ (2) นวัตกรรมกระบวนการ (Process innovation) เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการหรือกระบวนการในการผลิตสินค้าหรือบริการในรูปแบบต่างๆโดยอาศัยความรู้ทางเทคโนโลยีตลอดจนความรู้ กระบวนการและเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มาประยุกต์ใช้ส่งผลให้กระบวนการการผลิตและการทำงานโดยรวมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพสูงสุด การวิจัยเชิงประจักษ์พบว่าสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำ คือ ทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (บุญรดา ทรงบุญศาสตร์ และ สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ, 2560; นิตยา หอยมุกข์ และ พา อักษรเสื่อ, 2561; ณิชภา สุนทรไชย, เซวงศักดิ์ พฤษเขตเวศ และ ประยุทธ์ ชูสอน, 2561) และ พระครูโกศลธรรมมานุสิฐ และ คณะ (2562) ระบุว่าผู้นำไม่ใช่ผู้ที่คอยสั่งการอีกต่อไปแต่จะต้องคอยส่งเสริมสนับสนุน ให้ลูกน้องสามารถทำงานที่ตัวเองรับผิดชอบ ส่งเสริมให้คิดสิ่งใหม่ๆ นำเอาคุณค่าที่มีในตัวพนักงานมาสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมทันสมัย มีลักษณะเฉพาะและสร้างความแตกต่างอย่างยั่งยืน จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้นำส่งผลในการสร้างความรู้หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ (Vlok, 2012) และถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Chamchoy, 2012) ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้นำต้องขับเคลื่อนองค์กรด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถดำเนินงานได้หลากหลายแนวทาง เช่น ผู้นำอาจค้นหาปัญหาหรือข้อผิดพลาด ประเมินเหตุผลของความผิดพลาด ระดมการสนับสนุนจากองค์กรเพื่อพยายามสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา จัดทำแผนงานเพื่อแก้ปัญหาและนำแผนงานสู่การปฏิบัติ เป็นต้น

บทสรุป

บทความนี้เสนอรูปแบบภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของธุรกิจเครื่องตี๋ในประเทศไทย 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์กว้างไกลและบริหารงานเชิงกลยุทธ์ เป็นผู้นำที่สามารถกำหนดทิศทางแก่องค์กร มองเห็นภาพรวมและนำองค์กรได้ และความสามารถในการสื่อสารหรือเผยแพร่วิสัยทัศน์เพื่อให้พนักงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าใจ เกิดการยอมรับ เข้ามามีส่วนร่วม และนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายขององค์กรในที่สุด 2) เน้นความยืดหยุ่นในการทำงาน กล้าเสี่ยงและมีความคิดเชิงปฏิวัติ เป็นคุณลักษณะหนึ่งของผู้นำในปัจจุบันจำเป็นต้องมีเนื่องจากสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยเป็นพฤติกรรมการทำงานของผู้นำที่การแสดงออกมาตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีความยืดหยุ่นและเกี่ยวข้องกับศักยภาพการทำงาน ความรู้ความสามารถของผู้นำที่แสดงออกในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและนำพาพนักงานให้ทำงานตามนโยบายขององค์กร และ 3) ขับเคลื่อนองค์กรด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้นำส่งผลในการสร้างความรู้หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ และถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จ มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันดังนั้นคาดว่าถ้าองค์กรมีผู้นำที่มีลักษณะดังที่กล่าวมาจะส่งผลให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจพร้อมทั้งสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่องค์กรได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุเมตติกุล และ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2557). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*, 4(1), 201-211.
- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร สถานศึกษา อาชีวศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). *การคิดเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
- จันทะวอน อุ่ณจิต. (2552). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาแขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว* (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ชวีกา ทีเจริญ และ เพ็ญวรา ชูประวัติ. (2562). สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 14(2), 1-12.
- ณิชภัทร ชันธุ์โพธิ์น้อย อัจฉริยา อิศสระไพบูลย์ และขวัญฤดี ตันตระบัณฑิตย์. (2561). การบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการตลาดที่มีต่อความสำเร็จขององค์กรธุรกิจเครื่องดื่มในประเทศไทย. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ มข.*, 11(2), 18-36.
- ณิชภา สุนทรไชย, เขวงศักดิ์ พฤษเขตเวศ และ ประยุทธ์ ชูสอน. (2561). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 5(1), 67-76.
- นิตยา หอยมุกข์ และ พา อักษรเสื่อ. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*, 7(1), 83-97.
- นิพัชชา โจนรัตน์วานิชย์. (2560). สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำแบบสร้างควมผูกพันของผู้อำนวยการโรงเรียนเอกชนสายสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 17(1), 74-80.
- บุณรดา ทรงบุญศาสตร์ และ สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ. (2560). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. *วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 4(1), 58-73.
- ปรีชา วรรัตน์ไชย. (2562). กลยุทธ์การตลาดธุรกิจเครื่องดื่มเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 24(3), 322-332.
- พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, พระครูโสภณวีรานูวัตร, พระครูวิบูลย์เจตยานุรักษ์ และ เอกมงคล เพ็ชรวงษ์. (2562). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารศิลปศาสตร์ราชชมงคลสุวรรณภูมิ*, 1(1), 77-88.

- พัฒนสิญ นวโลจิตร์ตัน, พระมหาสหัส จิตสาโร และ สีน งามประโคน. (2560). รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำแบบไทยอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาภาคกลาง. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 4(2), 40-55.
- พันธุ์อาจ ชัยรัตน์. (2547). *บทนำเบื้องต้นของการจัดการ นวัตกรรม. การจัดการ นวัตกรรมสำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- เพาซี วงศ์ภักดี และ อโนทัย ประสาน. (2556). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสถานศึกษา เอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 5(2), 94-105.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2556). *ภาวะผู้นำ : ทฤษฎี การวิจัย และแนวทางสู่การพัฒนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วริศราศิริมงคล และ รัชนิวรรณรณ อนุตระกูลชัย.(2562). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัชฌิมศึกษาเขต. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 6(3), 687-705.
- วิโรจน์ เสียงไพเราะ. (2546). *วิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสังฆมณฑลราชบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สวนีย์ อ่อนสุวรรณ. (2561). *ตัวแบบการพัฒนาสมรรถนะทางการจัดการสำหรับบุคลากรขององค์กรธุรกิจผลิตเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพในประเทศไทย*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 10(2), 47-58.
- สุทัตตา พงษ์ศิริพัฒน์ และ สุภัญญา แซ่มซ้อย. (2561). ความต้องการในการพัฒนาครูโรงเรียนพระแม่มาเรียอุปถัมภ์ตามแนวภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 14(2), 1-12.
- Bass, B. M. (1985). *Model of Transformational Leadership*. In T. F. Mech & G.B. McCabe (Eds.). *Leadership and academic librarians* (pp. 66-82). Westport: Greenwood.
- Bennis, W. (1991). Learning Some Basic Truisms about Leadership. *National Forum*, 71(1), 12-15.
- Braun, J. B. (1991). An Analysis of Principle Leadership Vision and Its Relationship to School Classmate. *Dissertation Abstracts international*, 52(4), 11390-A.
- Chamchoy, S. (2012). Concept of Innovation for School Management in the 21st Century. *Journal of Education Naresuan University*, 14(2), 117-128.
- Damanpour, F. (1987). The Adoption of Technological, Administrative, and Ancillary Innovations: Impact of Organizational Factors. *Journal of Management*, 13(4), 675-688.
- Ellis, N. E., & Joslin, A. W. (1990). *Shared Governance and Responsibility: The Keys to leadership, Commitment and Vision in School Reform*. U.S.A.: Department of Educational Design and Management School of Education.
- Fisher, C. D. (1993). Boredom at Work: A neglected concept. *Human Relations*, 46(3), 395 - 417.

- Fisher, K. (1993). *Leading Self-Directed Work Teams: A Guide to Developing New Team Leadership Skills*. New York: McGraw-Hill.
- Girvan, N. (2001). *Reinterpreting the Caribbean*. In B. Meeks & F. Lindahl (Eds.), *New Caribbean thought: A reader*. Jamaica: University of the West Indies Press.
- Lee, D. M. (2008). *Essential Skills for Potential School Administrators: A Case Study of One Saskatchewan Urban School Division*. Saskatoon: University of Saskatchewan.
- Locke, E. A. , & Kirkpatrick, S. (1991). *The Essence of Leadership: The Four Keys to Leading Successfully*. New York: Lexington Books.
- Lux, R., & Paul, J. (2007). *Team Management*. Bangkok: Exponnet.
- McFarland. (1979). *Management: Foundation & Practices*. (5th ed.). New York: Macmillan Publishing.
- Mitchell, T. R., & Larson, J. R. (1987). *People in Organizations: An Introduction to Organization Behavior*. (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Reilly, R. R., & Lewis, E. L. (1983). *Educational Psychology*. New York: Macmillan Publishing.
- RiverPlus. (2562). *แนวโน้มอุตสาหกรรมเครื่องดื่มของไทย ปี 2019-2021*. ค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2563, จาก <https://riverplus.com/beverage-industry-2019-2021/>.
- Sena, A. , & Erena, E. (2012). *Innovative Leadership for the Twenty-First Century*. Retrieved 25 December 2019. From: www.sciencedirect.com.
- Thompson, S. K. (1990). Adaptive Cluster Sampling. *The American Statistical Association*, 85(412), 1,050–1,059.
- Vlok, A. (2012). *International Conference on Leadership, Technology and Innovation Management*. Retrieved 25 December 2019. From: www.sciencedirect.com.
- Wutthirong, P. (2014). Organizational Innovativeness Conceptual Framework: Integration of Resource Based View and Learning Organization Concept. *NIDA Development Journal*, 54(1), 21-48.

โรงเรียนผู้สูงอายุ : องค์ประกอบ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตร
และกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ
School Elderly: Factors, Models and Curriculums Development and
Activities For Elderly Health Promotion

¹มงคลกิตต์ โวหารเสาวภาคย์, จิราภรณ์ คล้อยปาน, ศิวพร จติกุล, ฟ่านพราง เทพทองปงป็น,
บุญญานูช เก่งการ

¹Monkolkit Woharnsaowapak, Jiraporn Kloypan, Siwaporn Jatikul, Fahnprang
Theptopongpun, Bunyanoot Kengkarn

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus, Thailand.
E-mail: ¹monkonkit@hotmail.com

Received November 21, 2021; Revised December 6, 2021; Accepted December 22, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาองค์ประกอบ และรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ และประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เรียนสูงอายุโรงเรียนจำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการ แบบสอบถามความคิดเห็น และการสังเกตสัมภาษณ์แบบ สติติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ E1/E2, ค่าเฉลี่ย, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน, P, r และ KR2

ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) ด้านสุขภาวะทางกาย : ภาวะของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ หรือทางกายภาพ เพื่อตอบสนองความสุข สามารถรับรู้อารมณ์ที่นำปรารถนา นำใคร่ นำพอใจต่างๆ การบริโภคใช้สอยปัจจัยเป็นไปด้วยสติและเพื่อปัญญา 2) ด้านสุขภาวะทางสังคม: สีสภาวนา คือ ความรู้สึก ความสะดวก ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในครอบครัว และในสังคมที่ไม่มีการเบียดเบียน ทำร้ายซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ในสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคคล ให้มีความเจริญอกงามและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 3) ด้านสุขภาวะทางจิต: จิตภาวนา คือ การมีส่วนร่วม ประกอบทางด้านคุณธรรม ความดีงามภายในจิตใจ รวมทั้งการมีสภาวะแห่งจิตใจที่มีความสำราญ เข้มแข็ง ไม่ขุ่นมัว 4) ด้านสุขภาวะทางปัญญา: ปัญญาภาวนา คือ การมีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง

2. หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจ ในการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณค่า เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วย และดูแลตนเองเบื้องต้น เข้าถึงข่าวสารและสื่อต่างๆ ได้ สามารถปรับตัวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. ผลการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประสิทธิภาพโดยรวม $E1/E2 = 81.35/80.25$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงว่าหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: โรงเรียนผู้สูงอายุ; องค์ประกอบ; รูปแบบ; การพัฒนาหลักสูตร; สุขภาวะ

Abstract

The purposes of the research are to study elements and formats of senior citizens' health promotion, to develop curriculums and activities for senior citizens' health promotion, and to assess the efficiency and effectiveness of curriculums and activities for senior citizens' health promotion. Key informants are included senior citizens who studies there are 50 senior citizen students. Research tools are course syllabus, curriculums, and activities for senior citizens' health promotion in senior citizens school, questionnaires, and observant and interviewing statistics which are E1/E2, mean, standard deviation, P, r and KR20.

The result revealed that: 1. Components of health enhancement for the elderly consisted of: 1) Physical health : Body meditation is the state of a person who is related to the material environment. or physical to satisfy happiness Able to perceive emotions that are desirable, lovable, pleasurable, consumption factors It is with consciousness and for wisdom 2) Social health: Silaphana is a feeling of convenience and safety in the life of human beings in the family. and in a society where there is no persecution hurt each other Relationships in society that are conducive to personal development To have prosperity and peaceful coexistence. 3) Mental health: The mental health is the participation in morality. inner beauty as well as having a state of mind that is joyful, joyful, not clouded; 4) Intellectual health: Wisdom is to have wisdom, belief, knowledge, opinions, and understanding of life and the world correctly as it really is.

2. The purposes of curriculums and activities for senior citizens' health promotion in school for senior citizens, are to educate knowledge and perception for preparing themselves becoming value senior, to promote health and prevent illness, to teach the senior basic first aid, to be able to access to information and media, and to adapt to global change and live in the world happily.

Efficient and effective assessment of curriculums and activities for senior citizens' health promotion in school for senior citizens

3. Evaluation of the effectiveness of curriculum and activities for the health promotion of the elderly in the elderly school Overall efficiency $E1 / E2 = 81.35 / 80.25$ which is higher than the specified criteria. Shows that the curriculum and activities for the health promotion of the elderly in the elderly school Effective.

Keywords: Senior Citizen School; Element; Format; Curriculum Development; Health

บทนำ

โรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุ กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องสำหรับผู้สูงอายุสนใจ และมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยาการจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2556) การจัดการศึกษาของโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยอีกรูปแบบหนึ่งที่ต้องการให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เกิดจากแนวคิดที่ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และพลังของผู้สูงอายุ โดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน ท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย หลักสูตรโรงเรียนผู้สูงอายุแต่ละแห่ง เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คือความต้องการ ความจำเป็นและปัญหาทางสังคม ตลอดจนนโยบายทางภาครัฐ โดยมีการประชุมปรึกษาหารือของกลุ่มผู้สูงอายุประจำตำบล หลังจากนั้นมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีการตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อพิจารณา กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมุ่งพัฒนาผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือ รู้จริง ปฏิบัติได้ และถ่ายทอดเป็น

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ และเพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยมีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ และภาวะสูงอายุ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ แนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ และการจัดการสุขภาวะ องค์ประกอบ รูปแบบ การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ การพัฒนาหลักสูตรเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ การพัฒนากิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีกรอบแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด องค์ประกอบ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ที่มีความสัมพันธ์กับเงื่อนไขของบุคคล สังคม องค์กร แนวคิดทางพระพุทธศาสนา และแนวคิดการพัฒนาชุมชน สังคม เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุที่เหมาะสม อันจะทำให้เกิดการพัฒนาที่เกื้อหนุนต่อประโยชน์และสุขภาวะของบุคคลและสังคมอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การได้มาซึ่งองค์ประกอบเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย (1) การศึกษาหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักการพัฒนาดน 4 ประการ เพื่อชีวิตที่ก้าวหน้า ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนา คือ หลักการกระทำ หลักการศึกษาพัฒนาดน หลักไม่ประมาท หลักพึ่งตนเองได้ (2) การศึกษาเอกสารหลักฐานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการ

ส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ มิติการจัดการสุขภาพ ซึ่งครอบคลุมมิติการดูแล 4 มิติ คือ การจัดการสุขภาพมิติทางร่างกาย (กายภาวนา) การจัดการสุขภาพมิติทางสังคม (ศีลภาวนา) การจัดการสุขภาพมิติทางจิตใจ (จิตภาวนา) การจัดการสุขภาพมิติทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) และ (3) การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุวัดแม่กาห้วยเคียน ตำบลแม่กา โรงเรียนผู้สูงอายุวัดร่องห้า ตำบลบ้านต๋อม อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลห้วยม้ง ตำบลห้วยม้ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1.2 นำผลการศึกษามาสังเคราะห์กำหนดเป็นกรอบแนวคิดขององค์ประกอบในการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยการศึกษาวิธีสร้างสุขภาพตามหลักภาวนา 4 มุ่งเน้นการเสริมสร้างสุขภาพในระดับปัจเจกสุขภาพในระดับครอบครัว และสุขภาพระดับสังคมเป็นภาพรวม ตามกรอบมรรควิธีแห่งการเสริมสร้างสุขภาพตามแนวพระพุทธศาสนา ได้องค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบด้านสุขภาพทางกาย (Physical Health) องค์ประกอบด้านสุขภาพทางสังคม (Social Health) องค์ประกอบด้านสุขภาพทางจิต (Mental Health) และองค์ประกอบด้านสุขภาพทางปัญญา (Intellectual Health)

2. การได้มาซึ่งรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ

2.1 การศึกษารายงานการวิจัย เอกสาร และการกำหนดรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย (1) การศึกษารายงานการวิจัย ได้แก่ รายงานการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา รายงานการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ (2) เอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์

2.2 นำผลการวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์และกำหนดเป็นรูปแบบและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ ได้รูปแบบและกิจกรรมหลัก 4 รูปแบบ/กิจกรรมหลัก ได้แก่ รูปแบบในการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ทางกาย (กายภาวนา) กิจกรรมหลัก คือ การจัดการสุขภาพทางกาย (ภาวิตกายบุคคล) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการเรียนรู้ (ศีลภาวนา) กิจกรรมหลัก คือ การเสริมสร้างสุขภาพของบุคคลและสังคม (ภาวิตจิตบุคคล) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับปัญหา (จิตภาวนา) กิจกรรมหลัก คือ การพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่องตามหลักพระพุทธศาสนา (ภาวิตจิตบุคคล) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพและการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับจิตใจและปัญญา (ปัญญาภาวนา) กิจกรรมหลัก คือ การนำเอาภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเป็นแนวปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์และทำให้เกิดสุขขึ้น การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (ภาวิตปัญญาบุคคล)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย โรงเรียนผู้สูงอายุ : องค์ประกอบ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ มีดังนี้

1. องค์ประกอบ และรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ

1) องค์ประกอบการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ องค์ประกอบหลัก/องค์ประกอบย่อย

1.1) องค์ประกอบหลัก ด้านสุขภาพทางกาย (Physical Health) : กายภาวนา คือ ภาวะของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ หรือทางกายภาพ เพื่อตอบสนองความสุข สามารถรับรู้อารมณ์ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจต่างๆ การบริโภคใช้สอยปัจจัย เป็นไปด้วยสติและเพื่อปัญญา

ส่วนองค์ประกอบย่อย คือ การมีสุขภาพทางกายที่ดี การมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมทางวัตถุที่ดี สภาพแวดล้อมที่ดี และการจัดการทรัพย์สินโดยชอบธรรม

1.2) องค์ประกอบหลัก ด้านสุขภาพทางสังคม (Social Health) : สีสถาภานา คือ ความรู้สึก ความสะดวก ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในครอบครัว และในสังคมที่ไม่มีการเบียดเบียน ทำร้ายซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ในสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคคล ให้มีความเจริญงอกงาม และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่วนองค์ประกอบย่อย คือ ครอบครัวเป็นสุข ความรักสามัคคีในสังคม สุขในการสงเคราะห์ต่อผู้อื่น และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.3) องค์ประกอบหลัก ด้านสุขภาพทางจิต (Mental Health) : จิตภานานา คือ การมีส่วนประกอบทางด้านคุณธรรม ความดีงามภายในจิตใจ รวมทั้งการมีสภาวะแห่งจิตใจที่มีความสำราญ ชำ่มชื่น ไม่ขุ่นมัว ส่วนองค์ประกอบย่อย คือ สุขภาพจิตเข้มแข็ง สมรรถภาพแห่งจิตที่ดี คุณภาพแห่งจิตดี และความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

1.4) องค์ประกอบหลัก ด้านสุขภาพทางปัญญา (Intellectual Health) : ปัญญาภานานา คือ การมีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ส่วนองค์ประกอบย่อย คือ คุณค่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การเสียสละเพื่อความสุขส่วนรวม การรู้เท่าทันในการใช้ชีวิต การรู้จักใช้ชีวิตแบบพอเพียง การมีหลักธรรมะในการดำเนินชีวิต และการมีความสุขในทางธรรม

2) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ รูปแบบ กิจกรรมหลักการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

2.1) รูปแบบ ด้านกายภานานา คือ รูปแบบในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ทางกาย : ภาวิตกายบุคคล กิจกรรมหลัก คือ การจัดการสุขภาพทางกาย ส่วนกิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย กิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

2.2) รูปแบบ ด้านสีสถาภานา คือ รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการเรียนรู้ : ภาวิตสีสถบุคคล กิจกรรมหลัก คือ การเสริมสร้างสุขภาวะของบุคคลและสังคม ส่วนกิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ กิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น กิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในสังคม และกิจกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

2.3) รูปแบบ ด้านจิตภานานา คือ รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับปัญญา : ภาวิตจิตบุคคล กิจกรรมหลัก คือ การพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่องตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วนกิจกรรมย่อย กิจกรรมดนตรี กิจกรรมการศึกษา กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางด้านการศึกษาตามความสนใจและความถนัดของตนเอง

2.4) รูปแบบ ด้านปัญญาภานานา คือ รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะ และการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับจิตใจและปัญญา : ภาวิตปัญญาบุคคล กิจกรรมหลัก คือ การนำเอาภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเป็นแนวปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์และทำให้เกิดสุขขึ้น การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่วนกิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมด้านการเผยแพร่ความรู้ กิจกรรมการทัศนศึกษา กิจกรรมการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นครูสอนพิเศษ เพื่อถ่ายทอดความรู้ในด้านต่างๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้สูงอายุมีความชำนาญและมีประสบการณ์ให้แก่คนรุ่นหลัง และกิจกรรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

2. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ

หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจ ในการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณค่า เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วย และดูแลตนเองเบื้องต้น เข้าถึงข่าวสารและสื่อต่างๆ ได้ สามารถปรับตัวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ชื่อหลักสูตร หลักการของหลักสูตร ปรัชญาหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คุณสมบัติผู้เรียน วิธีเรียน และข้อกำหนดการเรียน โครงสร้างหลักสูตร รายละเอียดหลักสูตรและกิจกรรม การวัดผลและประเมินผล เครื่องมือการวัดผลและประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ จำนวนชั่วโมงที่เรียนตลอดหลักสูตร การประเมินผล ผลที่คาดหวัง พร้อมทั้งแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกปฏิบัติ สำหรับครูผู้สอน/วิทยากร และผู้เรียน

ผลการตรวจสอบเอกสารหลักสูตรและกิจกรรมของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โครงร่างหลักสูตรและ กิจกรรมกับแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกปฏิบัติมีความเหมาะสม สอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ มีค่า IOC อยู่ที่ 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ในการปรับปรุงหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึกปฏิบัติ ได้มีการนำข้อเสนอแนะไป ปรับเพิ่มเติมในเนื้อหา กิจกรรม และมีการแก้ไขคำทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้ พร้อมทั้งได้นำปรับเพิ่มกิจกรรม ในทุกหน่วยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้เข้าร่วมสัมมนา ก่อนนำไปทดลองใช้

3. การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ

1) ผลการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ของโรงเรียนผู้สูงอายุ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ด้านสุขภาวะทางกาย มีค่า $E_1/E_2 = 82.20/80.25$ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ด้านสุขภาวะทางสังคม มีค่า $E_1/E_2 = 80.00/80.25$ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ด้านสุขภาวะทางจิต มีค่า $E_1/E_2 = 81.80/80.25$ หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ด้านสุขภาวะทางปัญญา มีค่า $E_1/E_2 = 80.40/80.25$ แสดง ถึงประสิทธิภาพหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มี ประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

2) ผลการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะ ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ

2.1) ผู้เรียนสูงอายุมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะ ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านหลักสูตร เกี่ยวกับการเนื้อหาหลักสูตร โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เกี่ยวกับการเนื้อหาวิชา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) และเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรได้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนสูงอายุ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$)

2.2) ผู้เรียนสูงอายุมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะ ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านกิจกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เกี่ยวกับครูผู้สอน/วิทยากร โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) เกี่ยวกับสิ่งสนับสนุนการจัดกิจกรรม

โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) และเกี่ยวกับกิจกรรมตลอดหลักสูตรได้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียน
สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$)

การอภิปรายผล

1. องค์ประกอบ และรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

1) องค์ประกอบเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุองค์ประกอบหลัก/องค์ประกอบย่อย

1.1) องค์ประกอบหลัก ด้านสุขภาวะทางกาย (Physical Health) : ภาวะของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ หรือทางกายภาพ เพื่อตอบสนองความสุข สามารถ
รับรู้อารมณ์ที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจต่างๆ การบริโภคใช้สอยปัจจัย เป็นไปด้วยสติและเพื่อปัญญา
ส่วนองค์ประกอบย่อย คือ การมีสุขภาพทางกายที่ดี การมีความสัมพันธ์ต่อสิ่งแวดล้อมทางวัตถุที่ดี
สภาพแวดล้อมที่ดี และการจัดการทรัพย์สินโดยชอบธรรม

สุขภาวะทางกาย หมายถึง การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี หายโรคภัย นอกจากนี้
พระพุทธศาสนายังกล่าวถึงการพัฒนากายในความหมายว่า เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทาง
กายภาพอย่างถูกต้องดีงาม ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนควรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยที่ผู้เรียนมี
บทบาทหรือส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทางกาย เรียกว่า กายภาวนา ดังนั้น สุขภาพ
ร่างกาย (Physical Health) (ปาริชาติ เทพอารักษ์ และอมรราวรณ ทิวถนอม, 2545) เป็นสภาพร่างกายที่มี
พัฒนาการเหมาะสมกับวัย ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บและความพิการใดๆ อวัยวะส่วนต่างๆ
ของร่างกายสามารถทำงานได้อย่างปกติ รวมถึงความเป็นอยู่ทางด้านกายภาพดี ได้แก่ ร่างกายมีความ
สมบูรณ์แข็งแรง อวัยวะต่างๆ ของร่างกายมีการเจริญเติบโตและเหมาะสมกับวัย ร่างกายมีสมรรถภาพสูง
สามารถทำงานได้นานๆ โดยไม่เหน็ดเหนื่อย การนอนหลับพักผ่อนเป็นไปตามปกติ ฟันมีความแข็งแรง หู
สามารถรับฟังได้ดี ตาสามารถมองเห็นชัด ผิวพรรณผุดผ่อง หน้าตาอึมเิบมีความสดชื่น รูปร่างทรวดทรง
สมส่วน สง่างาม ร่างกายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ และความเป็นอยู่ทางด้านกายภาพ ได้แก่ เศรษฐกิจดี
มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ

1.2) องค์ประกอบหลัก ด้านสุขภาวะทางสังคม (Social Health) : สีสถาภาวนา คือ
ความรู้สึก ความสะดวก ปลอดภัยในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในครอบครัว และในสังคมที่ไม่มี
เบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ในสังคมที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามและ
การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่วนองค์ประกอบย่อย คือ ครอบครัวเป็นสุข ความรักสามัคคีในสังคม สุขในการ
สงเคราะห์ต่อผู้อื่น และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดีมีระเบียบวินัย อยู่ใน
กฎเกณฑ์กติกา ชีวิตที่มีคุณภาพต่อสังคม ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนควรเน้นกระบวนการเรียนรู้แบบ
กลุ่มการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างนักเรียน การทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาทางสังคม เรียกว่า สีสถาภาวนา
ดังนั้น สุขภาพสังคม (Social Health) (ปาริชาติ เทพอารักษ์ และอมรราวรณ ทิวถนอม, 2545) เป็นสภาพ
ของครอบครัวที่มีความอบอุ่น สามารถให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดูแลสุขภาพ เป็นชุมชน
ที่เข้มแข็ง เอื้ออาทร เสมอภาค ยุติธรรม มีระบบบริการสาธารณสุขที่ดี และกระจายอย่างทั่วถึง ได้แก่
ครอบครัวมีความอบอุ่น บุคคลในครอบครัวสามารถให้การดูแลช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดูแลสุขภาพ
สุขภาพ มีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้ที่พอเพียง สามารถอ่านออกเขียนได้ บุตรหลานได้รับการสนับสนุนและ
ส่งเสริมด้านการศึกษา การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น สมาชิกใน

ครอบครัว เพื่อนฝูง เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม การอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี สังคมให้เกียรติ ยกย่องและยอมรับ การได้รับการดูแลจากสังคม อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ มีการดำเนินชีวิตอย่างมั่นคง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สามารถปรับสภาพความเป็นอยู่ในสังคมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็น ชุมชนที่เข้มแข็ง เอื้ออาทร เสมอภาค ยุติธรรม และมีระบบบริการสาธารณสุขที่ดีและกระจายอย่างทั่วถึง

1.3) องค์ประกอบหลัก ด้านสุขภาวะทางจิต (Mental Health) : จิตภาวนา คือ การมีส่วนประกอบทางด้านคุณธรรม ความดีงามภายในจิตใจ รวมทั้งการมีสภาวะแห่งจิตใจที่มีความสำราญ ชำ่มชื่น ไม่ขุ่นมัว ส่วนองค์ประกอบย่อย คือ สุขภาพจิตเข้มแข็ง สมรรถภาพแห่งจิตที่ดี คุณภาพแห่งจิตดี และ ความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง

สุขภาวะทางจิต หมายถึง เป็นสภาพจิตใจที่แจ่มใส มีความสุขความสบายใจ มีความเมตตากรุณา ไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวล ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์บีบคั้นต่างๆ การพัฒนาจิต คือ การฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจให้สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง 3 คือ (1) คุณภาพจิต การเสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม (2) สมรรถภาพจิตหรือความสามารถของจิต ความมีสติ ความเพียรพยายาม ความอดทน (3) สุขภาพจิต มีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจเป็นสุขเบิกบาน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนควรให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจสามารถ นำตนเองสู่การเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ รู้จริง เรียกว่า จิตภาวนา ดังนั้น สุขภาพจิตใจ (Emotional Health) (ปาริชาติ เทพอาร์ักษ์ และอมราวรรณ ทิวถนอม, 2545) เป็น สภาพจิตใจที่แจ่มใส มีความสุขความสบายใจ มีความเมตตากรุณา ไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวล ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์บีบคั้นต่างๆ ได้แก่ มีความสนุกสนานร่าเริง มีจิตใจแจ่มใส สบายใจ ไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวลต่อการทำงาน มีการใช้เวลาส่วนตัวเพื่อความเพลิดเพลิน และผ่อนคลายความเครียด มีความสุข มีความพอใจในความพอเพียง ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสถานการณ์บีบคั้นต่างๆ สามารถรับสภาพที่ ประสบอย่างเข้มแข็ง อดทนตามวิถีศาสนา และยืนหยัดก้าวต่อไปอย่างมีพลัง และไม่ประสบความหตุ หนาวระแวง หรือกลัว

1.4) องค์ประกอบหลัก ด้านสุขภาวะทางปัญญา (Intellectual Health) : ปัญญา ภาวนา คือ การมีสติปัญญา ความเชื่อ ความรู้ ความเห็น ความเข้าใจชีวิตและโลกอย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ส่วนองค์ประกอบย่อย คือ คุณค่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การเสียสละเพื่อความสุขส่วนรวม การรู้เท่าทันในการใช้ชีวิต การรู้จักใช้ชีวิตแบบพอเพียง การมีหลักธรรมะในการดำเนินชีวิต และการมีความสงบ สุขในทางธรรม

สุขภาวะทางปัญญา หมายถึง พัฒนาปัญญาให้เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ การรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้อง การคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญา รู้วิธีแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคม ท้ายสุดปัญญาที่รู้เท่าทันธรรมตาของสังขาร ของโลกและชีวิต ทำให้ คลายความยึดติดถือมั่น ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน ควรเน้นการพัฒนาปัญญาเพื่อให้เกิดขึ้นกับตนเอง ได้หลายทาง ทั้งจากการคิด การเขียน การถาม การอ่าน การฟัง การดู และการลงมือปฏิบัติ โดยสามารถ พัฒนาปัญญาความรู้ให้เกิดขึ้นกับตนเอง จากรายวิชาที่ต้องลงมือปฏิบัติ มีการบูรณาการจัดการเรียนการสอนตามบริบทของชุมชน เรียกว่า ปัญญาภาวนา ดังนั้น สุขภาพจิตวิญญาน (ปัญญา) (Spiritual Health) (ปาริชาติ เทพอาร์ักษ์ และอมราวรรณ ทิวถนอม, 2545) เป็นความสุขที่เกิดจากจิตได้สัมผัสกับสิ่งบุคคลยึดมั่นและเคารพอย่างสูง ทำให้เกิดความหวัง ความเชื่อมั่นศรัทธา ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม มีความเสียสละและ ยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่นรวมถึงการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ได้แก่ ความสามารถในการให้และรับ

ความรัก ความรู้สึกเสียสละและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น การให้บริการด้วยความสมัครใจ หรือมีการบริจาค ให้แก่องค์กรอื่นๆ การได้รับความรักและกำลังใจจากเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง หน่วยงานภาครัฐ ความเอื้อ ออาหารต่อกันทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ความยึดมั่นในหลักศาสนา สามารถประกอบศาสนกิจได้ตามความ ต้องการ ความภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนมีอยู่และสิ่งที่ตนได้รับ ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามและยินดีในความสำเร็จของ บุคคล และการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

องค์ประกอบตามหลักภาวนา 4 ดังกล่าวมานี้ จึงเป็นตัวชี้วัดด้านหลักสูตรและการจัดการ เรียนการสอนที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยใช้วิธีการหลากหลาย เหมาะสม สามารถควบคุมทั้งด้านพฤติกรรมที่มี ต่อสิ่งแวดล้อม (ด้านกาย) ด้านพฤติกรรมที่มีต่อคนอื่น (ด้านศีล) ด้านคุณลักษณะของจิตใจ (ด้านจิต) ด้าน ความรู้พัฒนาการทางปัญญา (ด้านปัญญา) ซึ่งรวมเป็นภาวนา 4 (พัฒนาการทางกาย พัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางจิตใจ และพัฒนาการทางปัญญา)

2) รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุรูปแบบ กิจกรรมหลัก/กิจกรรมย่อย การ เสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ

2.1) รูปแบบ ด้านกายภาวนา คือ รูปแบบในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ทางกาย : ภาวิตกายบุคคล กิจกรรมหลัก คือ การจัดการสุขภาพทางกาย ส่วนกิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมด้านสุขภาพ อนามัย กิจกรรมการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ

รูปแบบที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมร่างกายให้มีสุขภาวะ เรียกเป็นคำเฉพาะว่า “กายภาวนา” โดยยึดหลักการว่า ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีร่างกายที่ดี มีสุขภาวะที่สมบูรณ์ มั่นคงแล้ว บุคคลเช่นนี้เรียกว่า “ภาวิตกายบุคคล” คือ บุคคลที่มีกายที่เจริญแล้ว กล่าวคือการพัฒนา ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) เช่น น้ำ อากาศ ป่าไม้ ที่อยู่อาศัย ชะยะมูลฝอย อาหาร รู้จักอยู่ดีมีสุขอย่างเกื้อกูลกับธรรมชาติ และ ปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างมีสติ มิให้เกิดโทษ แต่ให้เกื้อกูล เป็นคุณ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548) ต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ

2.2) รูปแบบ ด้านศีลภาวนา คือ รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและ การเรียนรู้ : ภาวิตศีลบุคคล กิจกรรมหลัก คือ การเสริมสร้างสุขภาวะของบุคคลและสังคม ส่วนกิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ กิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น กิจกรรมเพื่อให้ ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในสังคม และกิจกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

รูปแบบที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมสังคมให้มีสุขภาวะ เรียกเป็นคำเฉพาะว่า “ศีลภาวนา” โดยยึดหลักการว่า ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีระบบศีลหรือสังคมที่ดี มีสุขภาวะที่ สมบูรณ์มั่นคงแล้ว เรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ภาวิตศีลบุคคล” คือ บุคคลผู้มีศีลที่เจริญแล้ว กล่าวคือ มี ความสัมพันธ์ที่ดี เกื้อกูล เห็นอกเห็นใจ เข้าใจต่อกันระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว บุคคลอื่นและสังคม ตลอดจนแพทย์หรือพยาบาลที่เป็นผู้รับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุยามเจ็บป่วย ความสัมพันธ์ที่ดีเหล่านี้ย่อมส่งผล ต่อสุขภาวะของผู้สูงอายุให้มีกำลังใจต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บได้อย่างไม่หวาดหวั่น ถึงแม้จะไม่สามารถรักษาโรค หรืออาการเจ็บปวดทรมานได้ แต่ผู้สูงอายุก็ได้มีโอกาสในระยะเวลาสุดท้ายของชีวิตกับบุคคลอันเป็นที่รักและ ญาติๆ เพื่อนบ้านในสังคมอย่างมีความสุข

2.3) รูปแบบ ด้านจิตภาวนา คือ รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ที่สัมพันธ์ กับปัญญา : ภาวิตจิตบุคคล กิจกรรมหลัก คือ การพัฒนาจิตอย่างต่อเนื่องตามหลักพระพุทธศาสนา ส่วน

กิจกรรมย่อย กิจกรรมดนตรี กิจกรรมการศึกษา กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมทางด้านการศึกษาตามความสนใจและความถนัดของตนเอง

รูปแบบที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมจิตใจให้มีสุขภาพ เรียกว่า “จิตภาวนา” โดยยึดหลักการว่า ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีจิตใจที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์มั่นคงแล้ว เรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ภาวนิตจิตบุคคล” คือ บุคคลผู้มีจิตที่เจริญแล้ว การดูแลจิตใจของผู้สูงอายุให้มีสุขภาพหรือมีภาวะที่เป็นสุขเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญมากประการหนึ่ง

2.4) รูปแบบ ด้านปัญญาภาวนา คือ รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพ และการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับจิตใจและปัญญา : ภาวนิตปัญญาบุคคล กิจกรรมหลัก คือ การนำเอาภูมิปัญญาพื้นบ้านมาเป็นแนวปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์และทำให้เกิดสุขขึ้น การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่วนกิจกรรมย่อย คือ กิจกรรมด้านการเผยแพร่ความรู้ กิจกรรมการทัศนศึกษา กิจกรรมการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นครูสอนพิเศษ เพื่อถ่ายทอดความรู้ในด้านต่างๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุมีความชำนาญและมีประสบการณ์ให้แก่คนรุ่นหลัง และกิจกรรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน

รูปแบบที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมปัญญาให้มีสุขภาพ เรียกว่า “ปัญญาภาวนา” โดยยึดหลักการว่า ถ้าบุคคลได้รับการดูแลและพัฒนาจนมีปัญญาที่ดี มีสุขภาพที่สมบูรณ์มั่นคงแล้ว เรียกบุคคลเช่นนี้ว่า “ภาวนิตปัญญาบุคคล” คือ บุคคลผู้มีปัญญาที่เจริญแล้ว

2. การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ

หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจ ในการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณค่า เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันการเจ็บป่วย และดูแลตนเองเบื้องต้น เข้าถึงข่าวสารและสื่อต่างๆ ได้ สามารถปรับตัวทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลก และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ประกอบด้วย ชื่อหลักสูตร หลักการของหลักสูตร ปรัชญาหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คุณสมบัติผู้เรียน วิธีเรียน และข้อกำหนดการเรียน โครงสร้างหลักสูตร รายละเอียดหลักสูตรและกิจกรรม การวัดผลและประเมินผล เครื่องมือการวัดผลและประเมินผล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ จำนวนชั่วโมงที่เรียนตลอดหลักสูตร การประเมินผล ผลที่คาดหวัง พร้อมทั้งแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกปฏิบัติ สำหรับครูผู้สอน/วิทยากร และผู้เรียน

ผลการตรวจสอบเอกสารหลักสูตรและกิจกรรมของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โครงร่างหลักสูตรและ กิจกรรมกับแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกปฏิบัติมีความเหมาะสม สอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ มีค่า IOC อยู่ที่ 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

ในการปรับปรุงหลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกปฏิบัติ ได้มีการนำข้อเสนอแนะไปปรับปรุงเพิ่มเติมในเนื้อหา กิจกรรม และมีการแก้ไขค่าทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้ พร้อมทั้งได้นำไปปรับปรุงเพิ่มกิจกรรมในทุกหน่วยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ/ผู้เข้าร่วมสัมมนา ก่อนนำไปทดลองใช้

ผลการวิจัยดังกล่าว อภิปรายผลได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบเป็นสำคัญ เพราะจะทำให้เห็นโครงสร้างของ

หลักสูตรได้ชัดเจน และเป็นเครื่องชี้แนวทางของหลักสูตร เป็นตัวกำหนดทิศทางในการจัดการเรียนการสอน ดังที่ อารัง บัวศรี (อารัง บัวศรี, 2542)กล่าวไว้ว่า แบบหรือแปลนบ้านหรือพิมพ์เขียวของบ้าน จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น ฐานราก เสา พื้น ฝา เพดาน หลังคา ฯลฯ สำหรับหลักสูตรก็เช่นเดียวกันจะต้องมีองค์ประกอบครบครัน หากไม่แล้วผู้ใช้หลักสูตรจะไม่สามารถนำหลักสูตรไปใช้อย่างได้ผล องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร ได้แก่ เป้าหมายและนโยบายการศึกษา (Education goals and Policies) หมายถึง สิ่งที่ต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ผลรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Types and Structures) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์ จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นแล้ว เนื้อหา (Content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้ มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (Instructional Objectives) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถ หลังจากที่ได้เรียนรู้เนื้อหาที่กำหนดไว้ ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instructional Strategies) หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้ การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนและหลักสูตร วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (Curriculum Materials and Instructional Media) หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แอปพลิเคชัน ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา เทคโนโลยีการศึกษาอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน และบุญเลี้ยง ทุมทอง (บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2554) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ กล่าวคือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้ที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตให้การให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหาและกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล เนื้อหา (Content) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไปคือการเลือกเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แนวการสอน และแบบเรียน เป็นต้น และการประเมินหลักสูตร (Evaluation) คือ การหาคำตอบว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็นต้องวางโครงการประเมินผลไว้ล่วงหน้า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียน ผู้สูงอายุที่เหมาะสมจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน ซึ่งเกิดจากกระบวนการพัฒนารูปแบบของหลักสูตร ดังที่ Tyler, R.W. (Tyler, R.W., 1949) ที่ได้วางระบบโครงสร้างหลักสูตรโดยใช้วิธี Mean-Ends Approach ซึ่งเป็นรูปแบบที่ได้รับการยอมรับและรู้จักกันดี ซึ่งมีหลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตรว่า ในการพัฒนาหลักสูตรจะตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการ คือ 1) มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา 2) มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ 3) จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาดังกล่าวให้มี

ประสิทธิภาพได้อย่างไร 4) จะทราบได้อย่างไรว่าจุดมุ่งหมายดังกล่าวได้บรรลุตามที่กำหนดไว้ หลักการและเหตุผลทั้ง 4 ประการนี้ จะต้องตอบคำถามเรียงตามลำดับ ดังนั้นความมุ่งหมาย จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะกำหนดรายละเอียดในข้ออื่นๆ ตามมา ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของ Tyler มีลักษณะที่สำคัญพอสรุปได้ คือ จุดมุ่งหมาย เป็นตัวกำหนดควบคุมการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่คาดหวังว่าจะให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอน และส่วนเสริมหลักสูตร การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ว่าต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ในด้านเวลาต่อเวลา และเนื้อหาต่อเวลา และการประเมินผล เพื่อตรวจสอบดูว่าการจัดการเรียนการสอนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายตามที่กำหนดไว้หรือไม่

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีองค์ประกอบที่สำคัญๆ ได้แก่ จุดมุ่งหมาย/จุดประสงค์ เนื้อหา/ประสบการณ์ วิธีการจัดประสบการณ์/วิธีสอน และการประเมินผลหลักสูตร

3. การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ

1) ผลการประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ด้านสุขภาวะทางกาย มีค่า $E_1/E_2 = 82.20/80.25$ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ด้านสุขภาวะทางสังคม มีค่า $E_1/E_2 = 80.00/80.25$ หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ด้านสุขภาวะทางจิต มีค่า $E_1/E_2 = 81.80/80.25$ และหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ด้านสุขภาวะทางปัญญา มีค่า $E_1/E_2 = 80.40/80.25$ แสดงถึงประสิทธิภาพหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

เมื่อมองโดยภาพรวม ประสิทธิภาพของหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ด้วยเหตุผลที่ว่า คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตั้งแต่การวิเคราะห์ผู้เรียน การวิเคราะห์เนื้อหา กำหนดองค์ประกอบหลักของแต่ละข้อ กำหนดวัตถุประสงค์ขององค์ประกอบหลักของแต่ละข้อ และเขียนเนื้อหา โดยคำนึงถึงผู้เรียนสูงอายุเป็นสำคัญ เช่น ในส่วนของขั้นตอนการวิเคราะห์ผู้เรียน คณะผู้วิจัยมองภาพรวมถึงลักษณะผู้เรียนสูงอายุที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยแบ่งผู้เรียนสูงอายุออกเป็น 4 ลักษณะ คือ ลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางอารมณ์ ลักษณะทางสังคม และลักษณะทางสติปัญญา โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการรับรู้เนื้อหาวิชาตามหลักทฤษฎี 4 จึงกำหนดเนื้อหาออกเป็น 4 หน่วยเพื่อง่ายต่อการเรียนรู้

ในขั้นตอนวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คณะผู้วิจัยใช้การบูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนผู้สูงอายุในการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ (มงคลกิตติ์ ไหวหารเสาวภาคย์, เสาวนีย์ ไชยกุล, มปป.) ที่คณะผู้วิจัยได้ศึกษาไว้แล้ว กล่าวคือ หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุ และหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักทฤษฎี 4 ในพระพุทธศาสนา แนวคิดของนักวิชาการ เป็นเนื้อหาหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ

เหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 กล่าวคือ ผู้เรียนสูงอายุที่เข้ารับการอบรมทุกคนสามารถเข้าร่วมกิจกรรมและผ่านจุดประสงค์ของการเรียนรู้ทุกหน่วย ร้อยละ 80 ขึ้นไป อภิปราย

ผลได้ว่า ผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมมีความสนใจต่อเนื้อหาของหลักสูตรและกิจกรรมเป็นอย่างมาก กล่าวคือ เนื้อหาทั้ง 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ เรื่องการดูแลสุขภาพที่จำเป็นของผู้สูงอายุ เรื่องการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขสำหรับผู้สูงอายุ เรื่องการบริหารจิต การนันทนาการและการใช้เวลาว่างสำหรับผู้สูงอายุ เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีการสื่อสารสำหรับผู้สูงอายุ เป็นความรู้ที่ตรงกับวัยของผู้เรียนสูงอายุ ผลของความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและกิจกรรมที่เรียนจะทำให้ผู้สูงอายุนำไปใช้กับตนเองได้ทันที

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องความต้องการการศึกษาของผู้สูงอายุ (มงคลทิติ โวหาร เสาวภาคย์, เสาวนีย์ ไชยกุล, มปป.) ตามทฤษฎีของแมคคัลสกี (Mc. Clusky, 1975) ที่เสนอทฤษฎีว่าด้วยความต้องการการศึกษาของผู้สูงอายุว่า ประกอบด้วย ความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในสังคม (Social Participation) และศักยภาพแห่งตน (Self Actualization) โดยที่ความต้องการการศึกษาของผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วยความต้องการการศึกษาที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความต้องการความรู้พื้นฐานในการปรับตัว 2) ความต้องการแสดงออก 3) ความต้องการที่จะให้และถ่ายทอดแก่ผู้อื่น 4) ความต้องการควบคุมสถานการณ์ และ 5) ความต้องการมีชีวิตที่ดีขึ้นและไม่มีจุดมุ่งหมายแต่เพียงอย่างเดียว ส่วนมูดี (Moody, 1967) ได้เสนอว่า ความต้องการได้รับความรู้ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) ความต้องการความรู้เพื่อสามารถดำรงตนอยู่ในสังคม (Coping Needs) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย การปรับตัวด้านจิตใจ สังคม และร่างกาย และข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยดี 2) ความต้องการทักษะเพื่อสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ (Expressive Needs) ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ทักษะการเข้าร่วมกลุ่ม ทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลกลุ่มต่างๆ รวมไปถึงทักษะในการสร้างงานอดิเรกต่างๆ เป็นต้น 3) ความต้องการความรู้เพื่อสามารถถ่ายทอดให้แก่สังคม (Contributive Needs) ได้แก่ ความรู้และทักษะเพื่อสามารถถ่ายทอดความรู้ความสามารถที่มีให้แก่สังคมและอนุชนรุ่นหลัง อาทิ ความรู้เกี่ยวกับการถ่ายทอดอบรมและข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมอาสาสมัคร ประเภทต่างๆ เป็นต้น 4) ความต้องการความรู้เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อม (Influence) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับชุมชนและสภาพแวดล้อมรอบตัว ความรู้ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ และ 5) ความต้องการความรู้ที่จะพัฒนาตนให้ดีขึ้นกว่าเดิม (Transcendence) ได้แก่ ความรู้และการศึกษาที่จัดในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้ผู้เกษียณอายุสามารถพัฒนาตนให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้และทำให้เกิดความพอใจกับชีวิตหลังเกษียณ ความต้องการทางการศึกษาตามแนวคิดของแมคคัลสกีนั้น สอดคล้องกับความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในสังคมกับความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพแห่งตนของมูดี คือผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจและสังคมเช่นเดียวกันกับบุคคลในกลุ่มอื่น

ความต้องการทั้ง 5 ด้านดังกล่าวมานี้ได้บรรจุไว้ในหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างครบถ้วน อาทิ ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ว่าด้วยเรื่องดูแลสุขภาพที่จำเป็นสำหรับผู้สูงอายุ มีองค์ประกอบด้านเนื้อหาและกิจกรรมซึ่งให้ผู้เรียนสูงอายุเป็นผู้ทำกิจกรรม เช่น การฝึกดูแลตนเองเบื้องต้น การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ เช่น การลีลาศ รำวง เป็นต้น เมื่อผู้เรียนสูงอายุได้ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของตนก็จะมีความรู้สึกสนุกสนาน และรู้สึกว่าได้แสดงออก เป็นต้น สำหรับด้านความต้องการที่จะให้และถ่ายทอดแก่ผู้อื่น ในหลักสูตรและกิจกรรมนี้ วิทยาการส่วนใหญ่จะให้ผู้เรียนสูงอายุได้แบ่งกลุ่มอภิปรายถึงเนื้อหาความรู้ที่ฟังบรรยายสั้นๆ และได้ให้เวลาในการสนทนา และจัดเวลาสำหรับการให้ออกมานำเสนอผลการอภิปรายของกลุ่ม ซึ่งในแต่ละกิจกรรมได้กำหนดให้เสริมประสบการณ์ของตนเป็นส่วนหนึ่งของการอภิปราย ดังนั้น ความรู้สึกได้ถ่ายทอดจึงเกิดขึ้นระหว่างทำกิจกรรมในหลักสูตรนี้อย่างสม่ำเสมอ สำหรับด้านความต้องการควบคุมสถานการณ์ ปรากฏในกิจกรรมของ

หลักสูตรนี้เช่นกัน อาทิ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขสำหรับผู้สูงอายุ มีกิจกรรมจัดกลุ่มผู้สูงอายุตามความเหมาะสมในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน จากนั้นผู้เรียนสูงอายุจะมีการแบ่งกลุ่มและมีผู้นำกลุ่มเป็นตัวแทนในการกำหนดเวลา วิธีการนำเสนอ ส่วนวิทยากรจะเป็นผู้รับฟัง ดังนั้น ความรู้สึกที่ว่าตนเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์จึงเกิดขึ้นตามกิจกรรมที่ทำ นอกจากนี้ผู้เรียนสูงอายุก็สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ได้ในพื้นที่ เช่น การเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัย การออกกำลังกาย การเป็นจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ การไหว้พระสวดมนต์ การเจริญจิตภาวนา การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ธนาคารความดี เป็นต้น ซึ่งความรู้และประสบการณ์เหล่านี้เสริมสร้างสุขภาวะให้ผู้เรียนสูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และต่างก็มีความสุขในการเข้าเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื้อหาและกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ของหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ล้วนเสริมสร้างความต้องการทั้ง 5 ด้านดังกล่าวมาข้างต้น

2) ผลการประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ

2.1) ผู้เรียนสูงอายุมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้เรียนสูงอายุมีความพึงพอใจด้านหลักสูตร เกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) เกี่ยวกับการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97$) และเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรได้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนสูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X} = 3.94$)

การศึกษาความคิดเห็นต่อหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้เรียนสูงอายุมีความพึงพอใจด้านหลักสูตร เกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตร เนื้อหารายวิชา การวัดและประเมินผล และการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรได้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนสูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรมีการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนพิธีที่ถูกต้อง ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนสูงอายุได้รับฟังธรรมและปฏิบัติตามหลักศาสนพิธี ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเพื่อนๆ ร่วมชั้นเรียน เป็นบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นกันเอง และการสอนในหลักสูตรนี้ ครูผู้สอนหรือวิทยากรผู้บรรยายได้นำหลักธรรมและการปฏิบัติต่างๆ มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับผู้เรียนสูงอายุ เช่น การยอมรับการเปลี่ยนแปลงของสังขาร การทำใจยอมรับ การละวาง ขณะเดียวกันเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวกับสังคมกับผู้สูงอายุ ยังมีการสอดแทรกแนวความคิดพอเพียงและการออม อาทิ ธนาคารความดี ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ซึ่งผู้เรียนสูงอายุจะสามารถนำไปใช้กับสถานการณ์จริงได้ เนื่องจากการออมก็จะทำให้เมื่อยามจำเป็นต้องใช้เงินจะได้มีใช้ จากเนื้อหาหลายประการดังกล่าวมา ทำให้ผู้เรียนสูงอายุมีความมั่นใจ มั่นคง มากขึ้น

นอกจากนี้ การที่หลักสูตรมีความเหมาะสมเพราะมีผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุขและจิตวิทยาช่วยตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ทำให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนสูงอายุ และตรงกับการประเมินความพึงพอใจของหลักสูตร ผู้เรียนสูงอายุเห็นว่าเนื้อหาที่ให้เรียนมีความเหมาะสมกล่าวคือเป็นเรื่องใกล้กับตัวเอง เป็นความรู้ที่นำไปใช้ได้กับตนเอง ใช้แล้วเป็นผลดีกับตนเอง

2.2) ผู้เรียนสูงอายุมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ ด้านกิจกรรม เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เกี่ยวกับครูผู้สอน/วิทยากร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$) เกี่ยวกับสิ่งสนับสนุนการจัดกิจกรรม

โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) และเกี่ยวกับกิจกรรมตลอดหลักสูตรได้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนสูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$)

การศึกษาความคิดเห็นต่อหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้เรียนสูงอายุมีความพึงพอใจด้านกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ครูผู้สอน/วิทยากร สนับสนุนการจัดกิจกรรม และเกี่ยวกับกิจกรรมตลอดหลักสูตรได้พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนสูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการทำกิจกรรมต่างๆ ผู้เรียนสูงอายุให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีการนำกลับไปฝึกปฏิบัติที่บ้านต่อด้วย ทำให้ผู้เรียนสูงอายุสนุกสนานและชื่นชอบต่อการทำกิจกรรมร่วมกัน และครูผู้สอนหรือวิทยากรที่มาบรรยายให้ความรู้ล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้เหมาะสมโดยตรงกับจุดประสงค์ของแต่ละเนื้อหาของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีความเชี่ยวชาญในด้านที่มาให้ความรู้ มีความยุติธรรมต่อการวัดผลประเมินผล และมีความเป็นกันเองกับผู้เข้าเรียน และในระหว่างการเรียนได้มีการฝึกฝน มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกันในทุกหน่วยการเรียนรู้ ส่วนสิ่งสนับสนุนการจัดกิจกรรม อาทิ สื่อและอุปกรณ์ ผู้เรียนสูงอายุเห็นว่ามีความเหมาะสมแล้ว เพราะเป็นสิ่งที่ครูหรือวิทยากรเตรียมมาพร้อมกับความรู้ที่นำมาถ่ายทอด ด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสมเพราะเป็นวัดหรือศาสนสถาน สะอาด ร่มรื่น ใกล้กับที่พักหรือบ้านที่อยู่อาศัย

นอกจากนี้ บรรยากาศในชั้นเรียนก็เป็นบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ดี เพราะทุกคนต่างก็ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ได้ทำกิจกรรมที่สนุกสนาน ต่างมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ เมื่อร่วมกันทำกิจกรรมในแต่ละรายวิชาเรียนก็ได้รับความร่วมมือจากผู้เรียนสูงอายุเป็นอย่างดี ทำให้บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นกันเอง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนสูงอายุได้ดีขึ้น เพราะผู้เรียนสูงอายุต่างก็มีความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลายอาชีพทำให้เกิดความเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดความประทับใจต่อการศึกษาในโรงเรียนผู้สูงอายุตลอดหลักสูตร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนผู้สูงอายุ นำหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ พัฒนาโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์ ที่ได้พัฒนาไว้แล้วนี้ ไปจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม
2. ส่วนราชการและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ร่วมกำกับ ติดตาม และประเมินผล การใช้ หลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ พัฒนาโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์ อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. รัฐบาลควรจัดสรรงบประมาณให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในการนำหลักสูตรและกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุ พัฒนาโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลักษณ์ ให้มีความต่อเนื่อง
2. การผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการดูแลประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยการเปิดการเรียนการสอนโรงเรียนผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง

3. จัดให้ผู้สูงอายุที่จบหลักสูตรแล้วและมีความต้องการและความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มาเป็นครูหรือวิทยากรให้กับรุ่นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2555). *คู่มือความสุข 5 มิติสำหรับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: บริษัท ปียอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.
 กลุ่มอนามัยผู้สูงอายุ สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2556). *รายงานการสำรวจ สุขภาวะผู้สูงอายุไทย ปี 2556 ภายใต้แผนงานส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและผู้พิการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิษรินทร์ พี.พี.
- ทิศนา แคมมณี. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จ่าง บัวศรี. (2542). *ทฤษฎีหลักสูตร การออกแบบและพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
 บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
 บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2554). *การพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: บริษัทแอคทีฟ พรินท์ จำกัด.
 ประเวศ วะสี. (2554). *สุขภาวะชุมชนเป็นรากฐานของสุขภาวะทั้งหมด*. กรุงเทพฯ: พี.เอ. ลีฟวิ่ง.
 ปราโมทย์ ประสาทกุล (บรรณาธิการ). (2559). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2558*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.)
- พระมหาสุทนต์ อภาโร (อบอู่) และคณะ. (2558). *การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิเชษฐ ไพบูลย์ศิริ. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ(วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา)*. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วาสนา คุณาอภิสิทธิ์. (2541). *บทความเรื่องสุขภาวะคืออะไร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์.
 สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.(2556). *คู่มือการดำเนินงาน โรงเรียนผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- เสาวนีย์ ไชยกุล และคณะ. (2559). *การศึกษาองค์ประกอบและเกณฑ์ชี้วัดในการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนา ในจังหวัดพะเยา(รายงานการวิจัย)*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์
The Application of the Aparihaniyadhamma for Management
Administrative Organization in Pratadbu Sub-District, Prasat District,
Surin Province

เขมานันท์ ขบวนฉลาด
Khemanun Khabuanchalad

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์
Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
E-mail: ¹Kemanun2564@gmail.com

Received November 25, 2021; Revised December 10, 2021; Accepted December 25, 2021

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ และเป็นการศึกษาวิจัยภาคสนามนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า

สภาพทั่วไป พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุมียุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ. 2561–2565) ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 6 ด้านมีด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นต้น บริหารงานตามหลักการบริหารราชการแผ่นดิน และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร

อปริหานิยธรรม หมายถึง ธรรมของผู้ปกครองหรือของผู้บริหารอันเป็นที่ตั้งแห่งความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อม มี 7 ประการได้แก่ (1)หมั่นประชุมกันเป็นประจำ (2)พร้อมเพรียงกันประชุม (3) ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ (4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ (5) ไม่ลุแก่อำนาจ (6) ให้ความเคารพนับถือบูชาและบำรุงรักษาพุทธสถาน (7) การจัดการอารักขา บำรุง คุ้มครอง โดยธรรมแก่พระสงฆ์

องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุมีการนำหลักอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กร เพราะอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมทำให้เกิดความเจริญไม่มีความเสื่อมทั้งส่วนตนและส่วนรวม เน้นให้คนในองค์กรมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์; อปริหานิยธรรม; การบริหารจัดการว องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

The this thesis is the qualitative research and fielded research, and the research result was presented by descriptive analysis.

The research result found that;

The general conditions of the administration of Pratadbu Sub-district Administrative Organization, Prasat District, Surin Province, have a strategy of the local government organization under the Strategic Development Plan (2018-2022), implementing the strategic plan of the local administrative organizations in all 6 areas, including infrastructure development, etc. Administration according to the principles of government administration and apply the Buddhist doctrines for administration.

Aparahaniyadhamma means the virtue of ruler or administrator which are unilateral establishment of prosperity. There are seven decadence, which are (1) Regularly meeting (2) Unite meeting (3) Compliance with regulations (4) Respect for senior person (5) Do not abuse (6) Respect for worship and maintenance of Buddhist holy place (7) Arrangements for maintenance, protection for monks.

PratadbuSub-district Administrative Organization has applied the seven Aparihaniyadhamma in the administration of the organization. Because Aparihaniyadhamma causes prosperity without deterioration, both for oneself and for the public, emphasize that everyone is responsible to the public, creating unity and mutual respect, teach to know the principles of effective teamwork in order to strengthen communities, can be applied to society for solving of conflict and create the sustainable peaceful happy in Thai society.

Keywords: Application; Aparihaniyadhamma; Management; Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การกระจายอำนาจการบริหารการปกครองสู่ประชาชนท้องถิ่น เป็นกระบวนการในที่รัฐบาลดำเนินการให้อำนาจประชาชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการเพื่อผลประโยชน์สูงสุดต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะของท้องถิ่นตน ดำเนินการอย่างชัดเจนมีพื้นที่รับผิดชอบ มีกลุ่มคน คณะบุคคล ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในท้องถิ่นให้ทำหน้าที่บริหาร เพื่อดำเนินการสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง การบริหารเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ที่เก่าแก่มีประวัติศาสตร์ของมนุษย์มาอย่างยาวนาน มีการบริหารลักษณะค่อนข้างเป็นศิลปะมากกว่า หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นเรื่องของฝีมือและพรสวรรค์ของผู้บริหาร

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวม 12 มาตรา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540) โดย

ปรากฏอยู่ใน 2 หมวด คือ หมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐใน ส่วนที่ 3 แนวนโยบายด้านการบริหารแผ่นดิน (มาตรา 30) และส่วนที่ 4 แนวนโยบายด้านศาสนา สังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม (มาตรา 00) และหมวดที่ 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 201-290 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเรื่องการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ รวม 10 มาตรา ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นอย่างเป็นทางการในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลพวงจากรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นหลักประกันรับรองความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปกครองตนเองและนำไปสู่กระบวนการกระจายอำนาจอย่างเป็นทางการในฐานะอาทิ การตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2542) การแต่งตั้งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การประกาศใช้แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2543 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 1 เป็นต้น องค์การต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคธุรกิจเอกชนหรือภาคราชการ การบริหารงานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทรัพยากรพื้นฐานในการบริหารงานมีองค์ประกอบหลัก 4 อย่าง ได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ บุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด เพราะบุคลากรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหาร และถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์อย่างมหาศาลในกระบวนการผลิตตัวป้อนทั้ง 4 อย่างนั้น ปัจจัยทุกตัวต้องมีบุคลากร เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ อปภานियธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอยแต่กลับเสริมให้เจริญ สามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง ยึดเป็นหลักในการปกครอง โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบที่จะช่วยป้องกันความเสื่อม นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง อปภานियธรรม 7 ประการ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ 4) เคารพผู้อาวุโส 5) คุ่มครองสตรี 6) เคารพปุชนียสถานและปุชนียวัตถุ 7) จัดให้ความอารักขา คุ่มครองป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย ดังนั้นคุณธรรมแต่ละข้อเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารปกครอง และทำให้เกิดความสุขความเจริญในหลายๆ ด้าน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต, 2554)

การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพจะต้องสนองต่อระบบทุนนิยมที่เน้นการแข่งขันในการประกอบธุรกิจ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการ การบริหารจัดการสมัยใหม่ยังขาดอะไรบ้างที่เป็นนามธรรมที่เกี่ยวกับมนุษย์ที่จะต้องอยู่ร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร (ทองดี ศรีตระการ, 2559) หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่กล่าวถึงการบริหารจัดการมีอยู่มากมายเป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ยังทันสมัยอยู่จนถึงปัจจุบันและในอนาคต แต่ในที่นี้จะได้นำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบางประการได้แก่ หลักอปภานियธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎก อันเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ เพื่อประกอบการพิจารณาในการบริหารจัดการที่เหมาะสม (เนตรชนก วิภาตะศิลปิน, 2559)

องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุตตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านสระกอร์ ตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์ มีหมู่บ้านในเขตปกครองจำนวน 9 หมู่บ้าน ประชากรจำนวน 4,100 คน จำนวนครัวเรือน 1,296 ครัวเรือน สภาพปัญหาขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ มีดังนี้ 1) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ 2) ปัญหาด้านสังคม 3) ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน 4) ปัญหาด้านแหล่งน้ำ 5) ปัญหาด้านสาธารณสุข 6)

ปัญหาทางการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 7) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 8) ปัญหาการเมือง การบริหาร ผู้วิจัยเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เกิดจากองค์ประกอบหลายประการผสมผสานกัน ทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฝ่ายปกครองท้องถิ่น หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และประชาชนทั่วไป เพื่อให้การปฏิบัติงานสัมฤทธิ์ผล และมีประสิทธิภาพ บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ตามอำนาจหน้าที่ สนองตอบต่อความต้องการเกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ มีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือชี้แจงข้อราชการที่เกี่ยวข้องและกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการบริหารงาน จำนวน 4 ครั้งต่อปี (องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ, 2560) ซึ่งไม่สอดคล้องกับการบริหารจัดการองค์กรและไม่สามารถแก้ไขปัญหาข้อร้องเรียน ร้องทุกข์ของประชาชนได้มากเท่าที่ควร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาหลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์” นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Interview Research) มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สรรวจรวบรวมข้อมูล

1.1 การดำเนินการออกแบบการวิจัย ประกอบด้วย

- (1) การศึกษาทบทวนเอกสาร
 - ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักอปริหานิยธรรมและหลักการบริหารจัดการองค์กร โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์และแหล่งข้อมูลสำคัญ ดังนี้
 - 1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2539
 - 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องงานวิจัย
 - (2) ยกร่างกรอบแนวคิดของกระบวนการวิจัย
 - (3) สัมภาษณ์ประเด็นที่สำคัญ
 - (4) วิเคราะห์สรุปข้อมูล

1.2 วิธีการวิจัย

(1) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจัดหมวดหมู่เพื่อศึกษาให้เห็นขั้นตอนการจัดกระบวนการของ “การประยุกต์ใช้หลักอภินิหารธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์”

(2) สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในประเด็นที่สำคัญเพื่อศึกษาความเห็นในระดับลึกของแต่ละบุคคล

1.3 คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย

โดยคัดเลือกเป็นพระภิกษุกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภา และพนักงานส่วนตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ และประชาชน ตำบลประทัดบุ อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 25 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง ได้กำหนดหัวข้อไว้กว้าง ๆ เป็นการล่วงหน้าตามประเด็นการวิจัย เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

2) เครื่องมือบันทึกเสียง เพื่อใช้ในการเก็บเสียงสนทนา เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้งานวิจัยมีเนื้อหาสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการวิจัย ดังนี้

(1) สัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมาย ได้จำนวน 25 รูป/คน และกำหนดเกณฑ์คัดเลือก

1.1 เป็นพระภิกษุ ที่มีความรู้และประสบการณ์ เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปเป็นบุคคลสามารถสรุปองค์ความรู้ในด้านศาสนาและความเป็นอยู่ การดำเนินชีวิต

1.2 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ พนักงานส่วนตำบล/พนักงานจ้าง และประชาชน เป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำ จิตอาสา มีความเสียสละและมีประสบการณ์ ความรู้ด้านการทำงาน ความเป็นอยู่และการดูแลทุกข์สุขประชาชน

(2) การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

2.1 ดำเนินการโดยนำกระบวนการจากกรอบความคิดมาวิเคราะห์เพื่อทำแผนการวิจัย

2.2 ดำเนินการวิจัย และตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่อง

2.3 สนทนากลุ่มและสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะลึกตามกรอบที่ตั้งไว้

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการศึกษาและตรวจสอบความถูกต้อง

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกแยกประเด็นข้อมูลตามความเหมาะสมแล้วพิจารณาความสัมพันธ์ของข้อมูล แล้วรวบรวมข้อมูลแบบสังเคราะห์ตามประเด็นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 เขียนรายงาน

โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง แล้วให้ที่ปรึกษาตรวจสอบเพื่อตรวจก่อนนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง เนื้อหาภาษาโครงสร้างก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย แล้วเขียนรายงานเชิงพรรณนาและจัดทำรูปเล่มแล้วนำเสนอรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) และการเก็บข้อมูล จากการสัมภาษณ์เจาะลึก จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปงานวิจัยแบบพรรณนา โดยมีผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์

จากการศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ ได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2542 มีพื้นที่ 42 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ถนน รพช. (เร่งรัดพัฒนาชนบท) มียุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (พ.ศ. 2561-2565) เป็นการกำหนดว่าในอนาคต องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุจะเป็นไปในทิศทางใด และเป็นเครื่องมือกำหนดแนวทางการพัฒนา ของแผนพัฒนาตำบลสี่ปี (พ.ศ. 2561-2565) ว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การพัฒนา องค์การบริหารส่วนตำบลเพียงใด วิสัยทัศน์คือ “เกษตรอินทรีย์นำร่อง ท้องถิ่นน่าอยู่ รอบรู้ก้าวหน้า ประชาเป็นสุข” ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาและพัฒนาคน ยุทธศาสตร์ ด้านส่งเสริมอาชีพและพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ด้าน ส่งเสริมสุขภาพและการสาธารณสุขมูลฐาน ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารและการบริการ ใช้กลยุทธ์/พันธกิจ หลายอย่างเช่น ส่งเสริมการเกษตรปลอดสารพิษให้ได้มาตรฐาน โดยแนวทางเกษตรอินทรีย์ พัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามัคคี กลมเกลียวเป็นสังคมที่น่าอยู่ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนากองทั่วยุทธศาสตร์ เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์โค – กระบือ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และส่งเสริม สนับสนุน การผลิตและแปรรูปทรัพยากรท้องถิ่นและการแปรรูปหม่อนไหม โดยตั้งเป้าประสงค์ในด้านต่างๆ เช่นการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า ประปา และระบบสาธารณสุขมูลฐาน เน้นการพัฒนาเส้นทางคมนาคม การไฟฟ้า ประปา ให้ประชาชนได้รับความสะดวกสบายด้านการ สาธารณูปโภคและขนส่ง เป็นต้น

จากการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอลำปาง จังหวัด สุรินทร์ ได้ดำเนินการตามหลักการบริหารราชการแผ่นดิน และนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการบริหารหน่วยงาน โดยน้อมนำเอาหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน ซึ่งมีรายละเอียดดังแจ้งไว้ แล้วข้างหน้า

2. ผลการศึกษาศึกษาหลักอปริหานิยธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

จากการศึกษาพบว่า อปริหานิยธรรม หมายถึง ธรรมของผู้ปกครองหรือของผู้บริหาร อันเป็นที่ตั้งแห่งความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีความเสื่อม อันประกอบด้วยธรรม 7 ประการ ได้แก่ (1) หมั่นประชุมกันเป็น

ประจำ การหมั่นประชุมกันบ่อยๆ ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี ทำให้ บุคลากรได้พบปะปรึกษาหารือกัน ได้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ สร้างความ สัมครสมานสามัคคีในองค์กร และทำให้องค์กรเกิดความเจริญก้าวหน้า (2) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และพร้อมเพรียงกัน ปฏิบัติกิจ ของหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกันดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี (3) ปฏิบัติตามกฎหมายข้อบังคับ ทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมจะต้องถือระเบียบข้อบังคับ เพื่อปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน และ เป็นเหตุส่งเสริมให้การปกครองการบริหาร เกิดผลดีมีประสิทธิภาพ อนึ่งในข้อนี้มีบางท่านเสนอว่า การไม่ล้มล้างสิ่งที่ได้ตกลงกันไว้แล้วนั้นเป็นการดี เพราะสิ่งที่ได้ตกลง กันไว้เป็นเรื่องที่เห็นว่าได้แล้ว หากล้มล้างสิ่งที่ตั้งนั้นไปจะทำให้เกิดความขัดแย้งในองค์กรขึ้นได้ และ แสดงให้เห็นถึงความไม่ใส่ใจกับสิ่งที่ตกลงกันเอาไว้ (4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ เชื่อฟังคำสอนของท่าน ความเป็นผู้ใหญ่กับความเป็นผู้น้อยเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกเพราะการปกครองการบริหารจำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม หน้าที่ปกครอง หน้าที่สั่งการ เป็นต้น เป็นเรื่องที่ยุใหญ่หรือ ผู้นำจะต้องปฏิบัติ (5) บรรดาคุณสตรีกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมีลูกข่มเหง หรืออุตุคร่าชื่นใจ ได้แก่ การไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุลนั้น หมายถึง การให้เกียรติและคุ้มครองสตรีและกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดี มิให้ถูกล่วงเกินข่มเหงรังแกหรือถูกอุตุคร่าชื่นใจ (6) การให้ความเรานับถือบูชาและบำรุงรักษาพุทธสถาน ศาสนสถานในองค์กรจัดว่าเป็นเรื่องดีงาม เพราะการให้ความเคารพนับถือบูชา และบำรุงรักษาปูชนียสถาน พุทธสถานที่สำคัญในพระพุทธศาสนา จักเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเราให้เราทำความดี และการอยู่ร่วมกัน ระลึกถึงกัน เช่น การเคารพพระปฐมเจดีย์ เป็นต้น (7) การจัดการอารักขา บำรุง คุ้มครอง โดยธรรมแก่พระสงฆ์ด้วยความตั้งความปรารถนาว่าพระสงฆ์เหล่านี้ที่ยังไม่มาสู่บ้านนี้เมืองนี้ขอให้มา ส่วนที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่ ผาสุก คือการคุ้มครอง บรรพชิต ซึ่งเป็นผู้ที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เช่นการทำนุบำรุง โดยการทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรมตามกาลเวลา ซึ่งการแสดงออกดังกล่าวนี้จัดว่าเป็นความตั้งใจ สนับสนุนคน ดี ปกป้องคนดี ส่งเสริมคนดี เลือกคนดี มีความสามารถเข้ามา เป็นกำลังพัฒนาหมู่คณะ

3. ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ตำบลประทัญ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์

ผลจากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำบลประทัญ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การประยุกต์ใช้การบริหารนิยธรรมในการบริหารองค์กร เพื่อให้เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการ บริหารงานองค์กร จึงได้นำหลักของอปริหานิยธรรม 7 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน องค์กร เพื่อให้เป็นอีกแนวทางเลือกหนึ่ง สำหรับให้ ผู้บริหารองค์กรนำไปปรับใช้ในองค์กรของตน เพื่อหวังว่า จะทำให้เกิดประโยชน์ได้และลดทอน ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นตำบลประทัญ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ได้นำมาประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารองค์กรของตนได้ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในด้านหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ สำหรับ

องค์กรบริหารส่วนตำบลประทัญได้นำหลักอปริหานิยธรรมข้อนี้มาใช้โดยจัดให้มีการจัดประชุมผู้นำชุมชน อาทิเช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ตัวแทนส่วนราชการต่างๆ ในเขตพื้นที่ตำบลที่ได้รับผิดชอบ เป็นประจำทุกเดือน การดำเนินการให้หน่วยงานมีสัมพันธภาพในการปฏิบัติงานระหว่างกันเป็นไปอย่าง สอดคล้อง เชื่อมโยงระหว่างกันและกัน โดยมีการปฏิบัติงานกันอย่างสมานฉันท์เป็นกลุ่มก้อนทั้งนี้ เพื่อให้ งานบรรลุถึงวัตถุประสงค์เดียวกัน อีกทั้งเป็นการสร้างมนุษย์ สัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา โดยอาศัยหลักการ

ประชุมกันเนื่องนิത്യหรือประชุมกันบ่อยๆเพื่อติดต่อสื่อสาร และประสานงานในด้านต่างๆ กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

3.2 การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในด้านพร้อมเพรียงกันประชุม ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ ก่อนการนำหลักการบริหารนิยธรรมมาประยุกต์ใช้ การเข้าร่วมประชุมของบุคลากรมีความพร้อมเพรียงในระดับปานกลาง คือมีมากกว่าครึ่งหนึ่ง แต่การเข้าร่วมประชุมมาไม่ครบตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่หลังจากมีการนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้ในองค์กรทำให้มีการประชุมที่บ่อยขึ้น และมีความพร้อมเพรียงกันมากขึ้น เพราะเล็งเห็นว่า อภิธานนิยธรรมข้อนี้ ชี้และส่งเสริมให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานร่วมกัน รู้จักเวลาและตรงต่อเวลา สมาชิกทุกคน ต้องรู้จักเวลาในการปฏิบัติงาน รู้จักรักษาระเบียบวินัยในองค์กร รู้จักรักษา มารยาท เพราะเมื่อมีกิจการสิ่งใดที่จะต้องทำร่วมกัน ย่อมต้องมีการประชุมพบปะปรึกษาหารือกัน เมื่อสมาชิกรู้จักเวลาเข้าประชุมโดยพร้อมเพรียงกัน จะทำให้การงานนั้น ๆ ดำเนินได้รวดเร็ว สำเร็จ ลุล่วงได้ง่าย

3.3 การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในด้านไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรม ของชุมชนครั้งโบราณ หลักการบริหารนิยธรรมข้อนี้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุได้นำมาประยุกต์ใช้โดยได้ดำเนินการตามที่กล่าวไว้โดยการไม่บัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ตามความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพราะการที่จะบัญญัติระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ นั้น ต้องเป็นไปตามมติที่ประชุมเสียงส่วนใหญ่ และยึดหลักความเสมอภาค รับฟังความคิดเห็นส่วนรวม ยึดถือปฏิบัติตาม กติกาที่ตกลงร่วมกัน

3.4 การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในด้านสักการะเคารพนับถือบูชาท่านผู้ใหญ่อันหลาย มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่าน ว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง หลักการบริหารนิยธรรมข้อนี้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุได้นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานโดยการปฏิบัติตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัดไม่ว่าจะเป็นคำสั่งโดยวาจาหรือคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ ตามที่ได้วางไว้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ในบางกรณีที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ตกลงกันไม่ได้ก็จักมอบหมายให้ผู้นำได้ตัดสินใจ ซึ่งการแสดงออกแบบนี้เป็นการให้เกียรติผู้ใหญ่จัดเป็นการสักการะอย่างหนึ่ง สมาชิกในองค์กรทุกคนต้องให้ความเคารพนับถือ เชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่หรือประธานในสภาหรือในที่ประชุม ต้องปฏิบัติตามคำตักเตือนของท่าน ไม่ฝ่าฝืน เป็นการให้ความเคารพเสียงส่วนมาก

3.5 การประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรมในด้านไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล การให้เกียรติและคุ้มครองสตรีและกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดี มีให้ถูกล่วงเกินข่มเหงรังแกหรือถูกฉุดคร่าขืนใจ สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้เกียรติ ให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใดๆ ผู้หญิงถูกฉุดคร่าข่มขืนมากๆ ความเสื่อมย่อมนจะเกิดกับสังคมนั้น การท้อแท้ การทำผิด ในลูกเมียผู้อื่น การกดขี่ทางเพศ การทำลามกอนาจารย่อมนำมาซึ่ง ความเสื่อมในองค์กร เพราะทำให้เกิดความหวาดระแวง และขาดความปลอดภัยในคู่ครอง และในที่นี้ยังรวมถึง การไม่รับฟัง ความเห็นของเพศหญิงด้วย หลักธรรมข้อนี้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุได้นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน โดยได้มีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ มีความรักใคร่ กลมเกลียวกัน ไม่ข่มเหงกันไม่ว่าจะเป็นบุรุษเพศหรือสตรีเพศก็ตาม มีการยกย่องเมื่อทำดีไม่มีการพุดจาฉวนลาม เพราะสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ ควรให้เกียรติยกย่อง

3.6 การประยุกต์ใช้หลักอภิธานิธรรมในด้านสักการะ เคารพ นบถือ บูชาเจตียสถาน
ของคณในชุมชนโดยการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ให้การสักการะ เคารพ นบถือ บูชาและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญของชุมชนนั้นๆ โดยทั่วถึงทั้งหมด เพื่อให้ เป็นเครื่องเตือนความทรงจำเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นศูนย์รวมใจของหมู่ชน เร้าให้ทำดี ไม่ละเลยพิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณีที่ต้งาม เป็นการแสดงถึงความเป็นผู้มีนีสยดี รักสันติภาพ ชัดเกลาจิตใจ อยู่เสมอ พร้อมทั้งจะปฏิบัติดีโดยไม่ประมาท หลักอภิธานิธรรมข้อนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุได้นำมาประยุกต์ใช้โดยการจัดกิจกรรม รณรงค์อนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรมต่างๆ ในช่วงเทศกาล เช่น จัดกิจกรรมแห่เทียนเข้าพรรษา กิจกรรมเข้าวัดฟังธรรม กิจกรรมวันออกพรรษา ประเพณีขึ้นเขาสวาย ประเพณีรัมอันเร(รำกระบสาก) เป็นต้น เพื่อเป็นการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

3.7 การประยุกต์ใช้หลักอภิธานิธรรมในด้านถวายความอารักขา ความคุ้มครอง
ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลายเป็น อย่างดี ด้วยหวังว่า โฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ ยังไม่มา พิงมาสู่แวงแคว้น และที่มาแล้ว พิงอยู่เป็น สุข จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรม บริสุทธี ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชนเต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่ โดยผาสูก รวมถึงตั้งใจสนับสนุนคนดี ปกป้องคนดีส่งเสริมคนดี เลือกคนดีมีความสามารถมีคุณธรรม เข้ามาเป็นกำลังพัฒนาหมู่คณะของตน ไม่มีการขัดแย้งขัดข่า เลือยข่าแก้อี้ เป็นต้น การทะนุบำรุง คุ้มครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปนั้นสามารถทำได้โดยการทำบุญ ด้วยปัจจัย 4 แต่ท่านเป็นประจำเป็นต้น หลักอภิธานิธรรมข้อนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ ได้นำมาประยุกต์ใช้โดยการทำบุญตักบาตร ข้าวสาร อาหารแห้ง ในช่วงเทศกาลวันสำคัญต่างๆ ทาง ศาสนา เช่น เทศกาลวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา กิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ จัดกิจกรรมวัน เฉลิมพระชนมพรรษารัชกาลที่ 10 และประเพณีขึ้นเขาสวาย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบล ควรกำหนดเป็นนโยบาย และแผนพัฒนาด้านการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน
2. รัฐบาลควรมีนโยบายให้ผู้นำชุมชน และพระสงฆ์ จัดกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ ตามโอกาสในการรักษาศีล การอบรมจิตภาวนา การอบรมปัญญา และให้หน่วยงานของรัฐมีแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยยึดหลักการปฏิบัติธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบแนวการประยุกต์ใช้หลักอภิธานิธรรมระหว่องค์กร
2. ศึกษาแนวทางการส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานภาครัฐ

เอกสารอ้างอิง

- ทองดี ศรีตระการ. (2559). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการตามหลักการบริหารนิยมธรรม. *วารสารปัญญาปณิธาน*, 1(1), 1-16.
- เนตรชนก วิภาตะศิลปิน. (2559). พุทธปรัชญาการศึกษากับการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 3(3), 157-168.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2554). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 34). นนทบุรี: เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2542). *พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542*. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2562. แหล่งที่มา : <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A1100/%A1100-20-9999-update.pdf>
- องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ. (2560). *รายงานการประชุมประจำเดือน ครั้งที่ 1/2560*. องค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์.

รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน
กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

Models of Sustainable Tourist Attraction Management by
Community: Case Study at Ban Rakthai Nern Maprang District,
Phitsanulok Province

¹ศุภลักษณ์ พงษ์พุก และ ²โชติ บดีรัฐ

¹Suppaluk Phongphook and ²Chot Bodeerut

^{1,2}วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

College of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand.

E-mail: ¹suppalak.p@psru.ac.th, ²chotbodeerat@psru.ac.th

Received November 25, 2021; Revised December 15, 2021; Accepted December 25, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชนกรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการศึกษาพบว่า 1) ด้านการเสนอความคิดการวางแผนและการตัดสินใจ ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเข้าร่วมประชุมในการพัฒนาหมู่บ้าน โดยมีคนในชุมชนและธรรมชาติเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา มีการรวมกลุ่มและประสานงานในระดับพื้นที่ 2) ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ มีคณะกรรมการในขับเคลื่อนพัฒนาหมู่บ้าน และจะยิ่งขึ้นหากได้รับความร่วมมือจากภาคประชาชน 3) ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ ประชาชนในพื้นที่จะให้ความร่วมมือเป็นเมื่อเป็นผลประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับผลประโยชน์ แต่ผลประโยชน์จะนำมาซึ่งความขัดแย้งขัดแย้งของชาติในชุมชน และ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล ทางชุมชนยังขาดการติดตามประเมินอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลต่อความยั่งยืนในอนาคตอีกด้วย

คำสำคัญ: การจัดการแหล่งท่องเที่ยว; ชุมชน; การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

Abstract

The purpose of this research to study the Models of Sustainable Tourist Attraction Management by Community: Case Study at Ban Rakthai Nern Maprang District, Phitsanulok Province. The results of the research showed that: 1. 1) the proposal of ideas, planning and decision making The people in the area are well cooperated in attending the

village development meeting. By having people in the community and nature as the center for development There are grouping and coordination at the local level. 2) Operations and operations There is a committee to drive village development. And will increase even if receiving cooperation from the public sector. 3) In terms of receiving and sharing benefits Local people will cooperate as when it is their own interests. But the benefits will lead to conflicts and conflicts in the community. And 4) Monitoring and evaluation The community still lacks ongoing monitoring and evaluation Which will also affect sustainability in the future as well.

Keywords: Tourism Management; Community; Sustainable Tourism

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation Approach) ถือว่าเป็นตัวอย่างแนวคิดหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้เกิดกระบวนการสื่อสารหรือการแลกเปลี่ยนข่าวสารระหว่างสมาชิกในสังคมหรือชุมชนให้ เป็นไปได้โดยสะดวกขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนในสังคม ก่อให้เกิดรูปแบบการเปลี่ยนแปลงที่มีระเบียบเป็นระบบ และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย การที่ประชาชนได้มี ส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ เป็นการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหน ในชุมชน ก่อให้เกิดพลังจัดการและเกิดองค์กรชุมชนขึ้นด้วยความสมัครใจและมีการจัดการที่ดีซึ่งเป็นเสมือน สัญญาประชาคม (โกวิท พวงงาม, 2552) เพราะการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน จะเป็นพลังชุมชนที่ ผลักดันให้เกิดการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาของชุมชนในแต่ละขั้นตอนให้บรรลุ เป้าหมาย (จินตวีร์ เกษมสุข, 2561) กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยให้ประชาชนในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมใน การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จะทำให้เกิดปัญหาบางประการ เช่น บางพื้นที่ไม่สามารถ มีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวที่จะนำเข้ามาร่วมวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้ จึงมีการแบ่งปัน ผลประโยชน์ไม่ลงตัว (จริยาภรณ์ เจริญชีพ, 2560)

บ้านรักไทย ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ บ้านรักไทย บ้านเผ่าไท บ้านร่มเกล้า และบ้านชาตอง เป็นพื้นที่ที่มีผืนป่าอุดมสมบูรณ์ มีพรรณไม้นานา ชนิด เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าอยู่ติดอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและความสวยงาม คือ ทุ่งโนนสน ที่ประกอบด้วยทุ่งดอกไม้ป่า ทุ่งหญ้าสะวันนา ป่าสนพันปี ที่มีอากาศหนาว เย็นตลอดปี ศักยภาพดังกล่าว สามารถสร้างประสบการณ์ใหม่และจิตสำนึกของการอนุรักษ์ รวมถึงแนวการใช้ประโยชน์ของพื้นที่อย่างยั่งยืน แก่ผู้มาเยือนและแก่ชาวบ้านผู้ให้บริการ

บ้านรักไทย พื้นที่เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าลุ่มน้ำวังทองฝั่งซ้าย และเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง โดยมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 335 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 209,745 ไร่ มีหมู่บ้านตั้งอยู่บนที่ราบภูเขา 4 หมู่บ้าน และที่ราบเชิงเขา 11 หมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่และเป็นแหล่งเกษตรกรรม ได้แก่ ทำนาข้าว ไร่ข้าว มันสำปะหลัง สวนมะม่วง สวนยางพารา สวนลำไย สวนเงาะ ฯลฯ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้หนาแน่น อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ ัญญาหาร การปกครองขึ้นอยู่กับอำเภอวังทอง ต่อมาตำบลชมพู ได้แยกการปกครองจากอำเภอวังทองมา ขึ้นการปกครองกับกิ่งอำเภอเนินมะปราง ชื่อหมู่บ้านตำบลได้เปลี่ยนคำเขียนจาก "ชมภู" เป็น "ชมพู" ตาม สำนักทะเบียนราษฎร์ ประกอบกับอดีตตำบลชมพู ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่สีชมพู ซึ่งทำให้ความหมายเปลี่ยนไป

ตำบลชมพู ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2528 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 2 ธันวาคม 2537

โดยที่ผ่านมา จุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ จุดแรกคืออ่างเก็บน้ำและพลับพลาที่ประทับบ้านรักไทย บ้านเผ่าไท สามารถพัฒนาให้เป็นสถานที่ฝึกอบรมและที่พักแรมสำหรับนักท่องเที่ยวได้ รองลงมาคือชิงช้ากับต้นไม้รูปหัวใจ ที่บ้านสวนชมวิว บ้านรักไทย ซึ่งถือว่าเป็นไฮไลท์ของที่นี่ ถัดมาจะเป็นส่วนของน้ำตกแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น น้ำตกรักไทยที่ หมู่ 7 น้ำตกถ้ำหมี หมู่ 9 และถ้ำพระวังแดง ถ้ำที่มีความยาวที่สุดในประเทศไทย อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง ในพื้นที่ของชุมชนบางส่วน เป็นป่าดงดิบ ซึ่งเป็นแหล่งอาหาร แหล่งสมุนไพรและไม้วรรณคดีสำหรับศึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ได้ ด้วยลักษณะที่ราบสูงเนินเขาเป็นหย่อม ๆ ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์ อากาศหนาวเย็นตลอดปี ส่งผลให้กลายเป็นแหล่งปลูกลำไย เงาะ ทุเรียนพันธุ์ดี (หลงรักไทย) อีกทั้งเห็ด สะตอ พืชหลักที่ทำรายได้หมุนเวียนถึง 30 ล้านบาทต่อปี จากความร่วมมือของผู้นำและประชาชนในชุมชน จึงเกิดเป็นชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมชนเกษตรกร กลุ่มผู้ปลูกผลไม้ กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การทำที่พักในรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมและศักยภาพที่เอื้อต่อการให้บริการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยือน

จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านรักไทย ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของประชาชนที่อยากให้เกิดการพัฒนา โดยประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนากับผู้นำชุมชน ให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการมองประเด็นเรื่องผลประโยชน์สาธารณะเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบ้านรักไทยที่นำความสวยงามและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

การทบทวนวรรณกรรม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมรับผิดชอบ ในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา และการประเมินร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมที่กำหนดไว้ กล่าวไว้คือ 1) การมีส่วนร่วมในลักษณะตัวบุคคล ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ 2) การมีส่วนร่วมในลักษณะของกลุ่มขบวนการ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานอำนาจจากการสร้างกลุ่มและโครงสร้างภายในหน่วยงาน 3) การมีส่วนร่วมในลักษณะโครงการ ให้ความสำคัญที่การจัดโครงการอันก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่ดี เน้นกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดระบบเทคนิค ความรู้ การกระจายอำนาจสู่ประชาชน 4) การมีส่วนร่วมในลักษณะสถาบัน ให้ความสำคัญในแง่ของการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบัน มีการถ่ายทอดหรือขยายโครงสร้างอำนาจของกลุ่ม ผลประโยชน์และชนชั้นทางสังคม และ 5) การมีส่วนร่วมในลักษณะนโยบาย เน้นเรื่อง

หลักการยอมรับการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เสียเปรียบในสังคม และนามากาหนดนโยบายและแผนงานระดับชาติ (อิระวีซร์ จันทรประเสริฐ , 2541)

การทอ้งเทียวยโดยชุมชนเป็นการทอ้งเทียวยที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการทอ้งเทียวยเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน โดยกิจกรรมการทอ้งเทียวยมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทอ้งเทียวยซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชน เน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการทอ้งเทียวย สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน การจัดการการทอ้งเทียวยโดยชุมชน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การประสานงาน และการควบคุม โดยทุกๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560)

การทอ้งเทียวยเป็นเรื่องราวของการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นกับผู้มาเยือน รวมถึงการดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชน โดยการทอ้งเทียวยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) การทอ้งเทียวยเป็นเครื่องมือของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของท้องถิ่น โดยการจัดการทอ้งเทียวยอย่างสมดุลส่งผลให้ประโยชน์ต่างๆ ที่ได้จากการทอ้งเทียวยจะย้อนคืนมาสู่ชุมชน และท้องถิ่น (ดรพรณี เอมพันธุ์, 2550)

สรุป การทอ้งเทียวยต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการจัดการ โดยทุกๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์

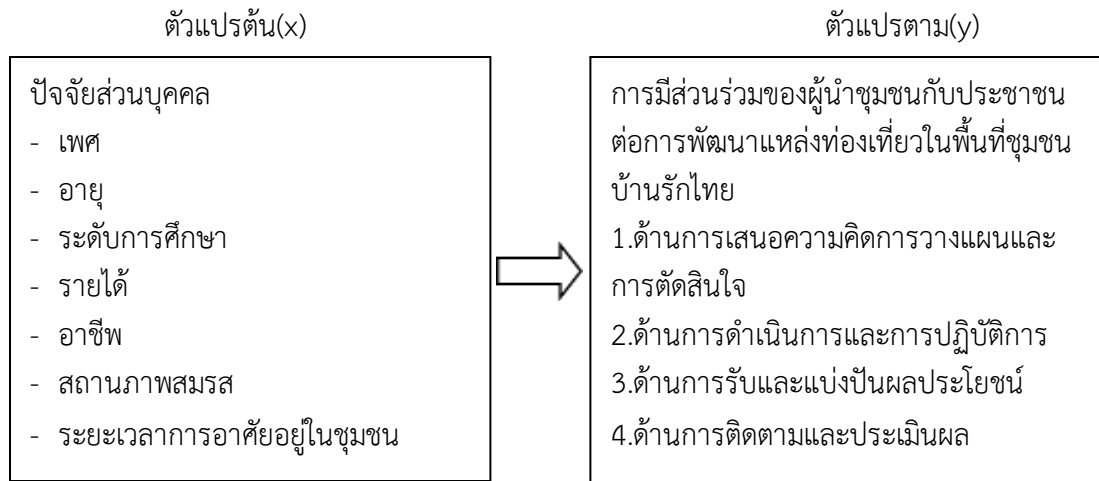
กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น

ตัวแปรทางด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ สถานภาพสมรส และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน

2. ตัวแปรตาม

1. ด้านการเสนอความคิดการวางแผนและการตัดสินใจ
2. ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ
3. ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์
4. ด้านการติดตามและประเมินผล

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพิษณุโลก เป็นการวิจัยแบบผสม ระหว่างงานวิจัยเชิงปริมาณ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นประชากรที่อาศัยในเขตพื้นที่ บ้านรักไทย ตำบลชมพู อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพิษณุโลก มีจำนวนทั้งหมด 29,213 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

1. เลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ จากจำนวนประชากรทั้งหมด 29,213 คน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน

2. การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยการกำหนด คุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ประกอบการที่พัก ผู้ประกอบการสวนผลไม้ ผู้นำชุมชน ผู้ช่วยชุมชน จำนวน 5 ท่าน

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล แบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพิษณุโลก และ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. แบบสัมภาษณ์การสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล แบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพิษณุโลก และแบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อแนวทางการนำหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไปประยุกต์ใช้กับรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน
กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและรับกลับคืนด้วยตนเอง โดยการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้
ศึกษาได้เก็บรวบรวมแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยและทำการเก็บข้อมูล ด้วยตนเอง
จำนวน 400 ชุด ทำการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามอีกครั้ง หลังจากนั้นนำข้อมูลไป
ประมวลผลด้วยโปรแกรมทางคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยและผู้ช่วยผู้วิจัยจะดำเนินการนัดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทำการสนทนากลุ่ม โดยทำการสนทนา
กลุ่ม และขออนุญาตบันทึกเสียงระหว่างสนทนากลุ่ม เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ผู้วิจัยจะถอดเทปจากการสนทนา
กลุ่ม หลังจากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ตามประเด็นที่ผู้วิจัยศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41 – 50 ปี มีสถานะ
สมรส ระดับการศึกษา มัธยมศึกษา อาศัยอยู่ในพื้นที่ 11 -15 ปี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 15,000
บาท และมีการประกอบอาชีพ เกษตรกร

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนกับประชาชนต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่
ชุมชนบ้านรักไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านทั้งหมด 4 ด้าน พบว่า จาก
การศึกษาพบว่า อันดับหนึ่งคือ ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ รองลงมาคือ ด้านการดำเนินการและ
การปฏิบัติการ รองลงมาคือ ด้านการเสนอความคิดเห็นการวางแผนและการตัดสินใจ และด้านการติดตามและ
ประเมินผล ตามลำดับ

1) ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อันดับหนึ่ง
คือได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐ อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ได้รับการสนับสนุนโครงการหรือกิจกรรม
จากภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม พบว่า ประชาชนในพื้นที่จะเข้าร่วมกิจการให้ความร่วมมือเป็น
อย่างดีหากได้รับผลประโยชน์ ซึ่งได้แก่ รายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์
ตามมา

2) ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อันดับ
หนึ่งคือการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการของชุมชน อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ การเข้าร่วมโครงการส่งเสริม
การท่องเที่ยว อยู่ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม พบว่า ประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมและให้
ความร่วมมือเป็นอย่างดี

3) ด้านการเสนอความคิดการวางแผนและการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อันดับหนึ่งคือ การเข้าร่วมประชุมการเตรียมความพร้อม อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ การเสวนาสภาพปัญหาของชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม พบว่า ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีเข้าร่วมประชุมในการพัฒนาหมู่บ้าน

4) ด้านการติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อันดับหนึ่งคือ การติดตามประเมินผลเรื่องค่าใช้จ่าย อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ การติดตามประเมินผลความก้าวหน้าความสำเร็จของโครงการ อยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการสนทนากลุ่ม พบว่า จากการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ ทางชุมชนยังขาดการติดตามประเมินอย่างต่อเนื่อง

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน ในพื้นที่ชุมชนบ้านรักไทย ทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการเสนอความคิดการวางแผนและการตัดสินใจ 2) ด้านการดำเนินการและการปฏิบัติการ 3) ด้านการรับและแบ่งปันผลประโยชน์ และ 4) ด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับการกับศึกษาของ กนิษฐิกา ศอกกลาง (2558) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการตัดสินใจในเรื่องการคัดเลือกผู้นำชุมชนบ้านธารปราสาท ด้านการปฏิบัติมีการดูแลรักษา ความสะอาดการกำจัดขยะในชุมชนบ้านธารปราสาท ด้านการรับผลประโยชน์มีการรับผลประโยชน์จากการดำเนินงานเกี่ยวกับการบ่งชี้เที่ยวบ้านธารปราสาทและด้านการติดตามและประเมินผลมีการพบปะพูดคุยกับคนในท้องถิ่นถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในบ้านธารปราสาท และสอดคล้องกับการกับศึกษาของ ปิติภัทร วรรณโพธิ์ (2559) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาพื้นที่ชุมชนบ้านไทรเอน หมู่ที่ 8 ตำบลสองสลึง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง พบว่าในภาพรวม ประชาชนมีส่วนร่วม ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านไทรเอน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกการมีส่วนร่วมเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการตัดสินใจกับด้านการร่วมดำเนินการอยู่ในระดับมาก และด้านการรับผลประโยชน์กับ ด้านการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาพื้นที่ที่ชุมชนบ้านไทรเอน หมู่ที่ 8 ตำบลสองสลึง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่แตกต่างกัน

รวมทั้งสอดคล้องกับการกับศึกษาของ ภูษิต อินตะ (2559) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษา ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความตระหนักรู้เกี่ยวกับการ พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นอย่างดี โดยตอบประเด็นคำถามถูกคิดเป็นร้อยละ 93.33 และ ตอบประเด็นคำถามผิดคิดเป็นร้อยละ 6.67 ผลการศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัด เชียงใหม่ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนพบว่าประชาชนในตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านต่างๆเป็นอย่างมากตั้งแต่มีส่วนร่วม ในการค้นหาปัญหาและประเด็นปัญหา มีส่วนร่วมในการวางแผน มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ร่วมกัน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วม

ในการติดตามประเมินผลร่วมกัน และมีส่วนร่วมใน การรับผลประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับจริยาภรณ์ เจริญชีพ (2560) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา ตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโดยให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จะทำให้เกิดปัญหาบางประการ เช่น บางพื้นที่ไม่สามารถมีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวที่จะนำเข้ามาร่วมวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้ จึงมีการแบ่งปันผลประโยชน์ไม่ลงตัว เป็นต้น

บทสรุป

รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยชุมชน กรณีศึกษาบ้านรักไทย อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกที่ประชาชนภายในพื้นที่มีการรวมกลุ่มในรูปของชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งการแก้ปัญหานั้นจำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อมกันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคม โดยเฉพาะชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม และเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งการสร้างภาคภูมิใจให้กับชุมชนในการเผยแพร่ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันในภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยชุมชนได้เข้าไปมีบทบาทในการสร้างคุณภาพใหม่ของการท่องเที่ยวให้มีความหมายมากกว่าการพักผ่อน ความสนุกสนาน และความบันเทิง หากได้เปิดมิติของการท่องเที่ยวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเคารพคนในท้องถิ่น จากความร่วมมือของผู้นำและประชาชนในชุมชน จึงเกิดเป็นชุมชนต่าง ๆ เช่น ชุมชนเกษตรกร กลุ่มผู้ปลูกผลไม้ กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มผู้สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การทำที่พักในรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมและศักยภาพที่เอื้อต่อการให้บริการท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยือน การท่องเที่ยวเป็นการเชิญชวนคนจากภายนอกมาเรียนรู้ชุมชน แรงจูงใจที่ทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนคือ วิถีชีวิตที่แตกต่าง และวัฒนธรรมดั้งเดิม จุดดึงดูดคือวิถีที่เรียบง่ายและมี การดำรงชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นรายได้เสริม ที่สามารถนำรายได้นั้นไปปรับปรุงที่อยู่อาศัย การออมทรัพย์ไว้ใช้จ่ายยามขาดแคลน เจ็บป่วย หรือเป็นทุนการศึกษาให้กับลูกหลาน โดยที่ชาวบ้านยังคงดำเนินวิถีดั้งเดิมหรือเป็นการสร้างทางเลือกเรื่องรายได้ให้กับบางครอบครัว ในการสร้างอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเรื่องความสะอาด และสุขอนามัย นอกจากนี้ เมื่อชุมชนเริ่มเป็นที่รู้จักก็จะมีหน่วยงานลงไปสนับสนุนเรื่องอุปโภคบริโภค การท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริม ทำให้ชาวบ้านไม่คิดพึ่งพารายได้หลักจากการท่องเที่ยว และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านรักไทย ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความต้องการของประชาชนที่อยากให้เกิดการพัฒนา โดยประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น เสนอแนวทางการพัฒนากับผู้นำชุมชน ให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงการมองประเด็นเรื่องผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และเป็นแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบ้านรักไทยที่นำความสวยงามและยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐิกา ศอกกลาง. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บ้านธารปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสาร มทร.อีสาน ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 2(2), 81-91.
- กัลยากร แสงผล. (2559). การพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำไทรน้อยโดยชุมชนมีส่วนร่วม(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2552). การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน
- จริยาภรณ์ เจริญชีพ. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลถ้ำรงค์ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารสารสนเทศ*, 16(2), 85-97.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2561). แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 26(50), 169-186.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ*, 13(2), 25-46.
- ดรชชนี เอมพันธ์. 2550. การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- นันทศาล มุกดามนตรี. (2556). ชุมชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลอันดามัน : กรณีศึกษาเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา(วิทยานิพนธ์ปรัชญารัฐศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปิติภัทร วรณโพธิ์. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร : กรณีศึกษาพื้นที่ชุมชนบ้านไทรเอน หมู่ที่ 8 ตำบลสองสลึง อำเภอแกลง จังหวัดระยอง (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารรัฐกิจ). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภูษิต อินต๊ะ. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่(การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรรษชา ศรีพุทธา. (2556). ความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลกกระทอน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการและการประเมินโครงการ). มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ศุภสุตา ลิกขฤทธิ. (2553). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาผู้นำทางสังคมธุรกิจ และการเมือง). มหาวิทยาลัยรังสิต.

- สถาพร แก้วพิลาภมย์. (2560). การรับรู้ของชาวบ้านเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย(สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุธีรา สิทธิกุล. (2558). การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแม่เหียะใน ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่(วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการท่องเที่ยว). มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สุรีย์วัลย์ เทิกขุนทด. (2550). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของผู้แทนองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรม ในจังหวัดนครราชสีมา(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- อิระวีร์ จันทประเสริฐ. (2541). รายงานกับการมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.
- อุมาพร มุณีแนม และพูนทรัพย์ ศรีชู. (2552). รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนและแผนการตลาดในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 5(2), 1-15.

การขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและ
รักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรม
ตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Requesting to Register the Cultural Heritage According to the
Promotion and Preservation of Cultural Intangible Heritage Act
2016: A Case Study of The Cultural Council of Khwao Subdistrict,
Selaphum District, Roi Et Province

จิรวรรณ ทองพายัพ และในตะวัน กำหอม
Jirawan Thongpayup and Naitawan Kumhom
วิทยาลัยทองสุข
Thong Sook College, Thailand.
E-mail: jirawan.tongpayab@gmail.com

Received November 21, 2021; Revised December 15, 2021; Accepted December 25, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐด้านวัฒนธรรมตามแนวทาง “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ในกรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลขวาว โดยใช้รูปแบบการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ และประธานสภาวัฒนธรรม

ผลการศึกษาพบว่า 1. การดำเนินการการขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มี 2 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ เชิงผ้าห่มบ้านขวาว และ ผ้าห่มบ้านขวาวลายดาวล้อมเดือน ยาบดอกสะแบง

2. การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม ยังไม่ได้รับการตอบรับในการให้สภาวัฒนธรรมเข้ามามีส่วนร่วมไม่มากนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการเชิญนักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกร่วมเป็นคณะกรรมการในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม ทำให้การขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ยังไม่ได้รับความนิยมนอกจากองค์กรของรัฐในระดับต่างๆ และขาดแกนนำที่สำคัญ

คำสำคัญ: การขอขึ้นบัญชีมรดก; ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม; มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

Abstract

The purpose of this study was to request the listing of cultural heritage. According to the Promotion and Preservation of Cultural Intangible Heritage Act 2016: A Case Study of the Cultural Council of Khwao Subdistrict, Selaphum District, Roi Et Province And the form of public participation in cultural government management in accordance with the "participatory public administration" approach in the case of the right culture culture council By using the educational model by interviewing executives, practitioners, and the president of the Culture Council.

The Study results

1. The process for requesting to register the cultural heritage According to the Promotion and Preservation of Cultural Intangible Heritage Act 2016: A Case Study of the Cultural Council of Khwao Subdistrict, Selaphum District, Roi Et Province, there are 2 cultural heritage which are the Song Khoi Mee cloth and Ban Khwao Mee cloth. The motif of the saffron flower flourish.

2. Participatory public administration Has not been accepted to the Cultural Council to participate in not much. Most will invite scholars or external experts to join the committee in cultural management. Causing the request to register the cultural heritage not yet popular with government organizations at different levels and lacking important leaders

Keywords: Requesting to Be Listed; Cultural Heritage; Cultural Heritage

บทนำ

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 มีการระบุเนื้อหาการขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมทั้งต้องมีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์และยกย่องเชิดชูเกียรติ บุคคล กลุ่มคน องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำความคุณประโยชน์เกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไว้ใน มาตรา 10 (กระทรวงวัฒนธรรม, 2561)

ประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมจำนวนมาก หลากหลายประเภท ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม นาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ เป็นประจักษ์พยานแห่งความเจริญรุ่งเรืองและความล้ำยทางศิลปวัฒนธรรมของชาติที่สืบทอดมายาวนาน (เอกวิทย์ ฌ ฌกลาง, 2546) สิ่งเหล่านี้เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนไทยที่ได้สร้างสรรค์สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ปรากฏเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมอันโดดเด่นของประเทศ การประกาศขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นไปตามเจตนาแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 โดยการขึ้นบัญชีเหล่านี้ถือเป็น

หนทางหนึ่งในการปกป้องคุ้มครองและเป็นหลักฐานสำคัญของประเทศในการประกาศความเป็นเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งจะช่วยสร้างความภูมิใจให้แก่คนในชุมชนนั้นๆ นอกจากนี้ยังเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ความเป็นมาและอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในอาณาเขตของประเทศ ตลอดจนช่วยส่งเสริมและพัฒนาสิทธิมนุษยชนในการสืบสาน อนุรักษ์ ฟื้นฟู ปกป้องและคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชาติ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

กระบวนการมีส่วนร่วม แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรก ๆ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อน และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและประชาชนถือว่าเป็นมิติที่มีความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการหรือมีอำนาจอนุมัติต้องจัดการกระบวนการอย่างจริงจัง เปิดเผย ซื่อสัตย์ ปราศจากอคติ ให้เกียรติซึ่งกันและกันมีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง ตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง อธิบายกระบวนการต่าง ๆ อย่างชัดเจน ลดข้อสงสัยต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดข้อถกเถียงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้น ขณะเดียวกันตั้งใจรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นและนำไปเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันนำมาซึ่งความร่วมมือ ความเข้าใจ และการสื่อสารที่ดีขึ้นกระทั่งในปี พ.ศ. 2538 คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เห็นว่า การดำเนินงานวัฒนธรรมควรเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ เนื่องจากประชาชน คือ ผู้ที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมและเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเองมากที่สุด ดังนั้นเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างจริงจัง จึงได้มีประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2538 จัดตั้งสภาวัฒนธรรมจังหวัด เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น (กระทรวงวัฒนธรรม, 2551) ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นส่งเสริมบทบาทของภาคประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในงานศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยในการจัดตั้งยุคนี้ ได้มอบหมายให้นักวิชาการวัฒนธรรมที่รับผิดชอบในพื้นที่จังหวัดร่วมเป็นคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมจังหวัด แต่บทบาทก็ยังมีได้เด่นชัด หรือได้รับการยอมรับมากนักและแล้วงานวัฒนธรรมก็ถูกหีบยกให้เป็นประเด็นสำคัญจากฝ่ายการเมือง โดยในการหีบยกขึ้นมาครั้งนี้ ด้วยเหตุผลความเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจสังคมของโลก ซึ่งทำให้เกิดพลวัตการเปลี่ยนแปลงภายใต้ความหลากหลายในยุคโลกาภิวัตน์

สมาคมสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในการนำเสนอให้สภาวัฒนธรรมได้รับการบรรจุในกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรมแห่งชาติจวบจนกระทั่งวันที่ 5 พฤศจิกายน 2553 ได้มีการใช้บังคับพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติฉบับเดิมได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ทำให้มีบทบัญญัติหลายประการไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันสมควรปรับปรุงเพื่อให้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและส่งเสริม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีและทรงคุณค่าของชาติและของท้องถิ่น รวมทั้งการยกย่องเชิดชูเกียรติให้แก่บุคคลที่สมควรเป็นศิลปิน

แห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม หรือผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรม อันเป็นการรองรับและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ประชาชนที่มีส่วนร่วมในการสืบสานเรื่องดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมทั้งนี้ ภายใต้การส่งเสริมและประสานงานของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง เพื่อการดำเนินการให้เป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2553) ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิรูปงานวัฒนธรรมครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ภายหลังจากการผลักดันบทบาทของงานวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมแล้ว โดยการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ คือ การโอนอำนาจและภารกิจด้านงานเลขานุการและการสนับสนุนการดำเนินงานตามมติของคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ไปเป็นอำนาจรับผิดชอบของสำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม

งานสภาวัฒนธรรม ได้ถูกบรรจุในมาตรา 13 เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติและประสานการดำเนินงานวัฒนธรรม ซึ่งภาคประชาสังคมและประชาชน มีส่วนร่วม ในจัดตั้งสภาวัฒนธรรมในแต่ละระดับ ประกอบด้วย (1) สภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (2) สภาวัฒนธรรมจังหวัด (3) สภาวัฒนธรรมอำเภอ (4) สภาวัฒนธรรมตำบล และในมาตรา 14 ให้สภาวัฒนธรรมที่จัดตั้งขึ้นตามมาตรา 13 มีสถานภาพเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ดำเนินงานวัฒนธรรมภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม จึงนับว่าเป็นการส่งเสริมบทบาทของสภาวัฒนธรรม ในฐานะเครือข่ายของกระทรวงวัฒนธรรม โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรมทำหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงในการส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของสภาวัฒนธรรม และการทำให้สภาวัฒนธรรมเป็นองค์กรภาคเอกชนนั้น ถือเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานสภาวัฒนธรรมโดยประชาชนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งโดยเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับดังกล่าว ต้องการให้เกิดการลดบทบาทของภาครัฐการให้เป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนแก่ประชาชนตามกลไกกฎหมาย เพื่อให้เกิดการเสริมความเข้มแข็งของภาคประชาชนต่อการจัดการงานวัฒนธรรมในพื้นที่ ซึ่งในแต่ละพื้นที่นั้นมีความหลากหลาย และมีความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความต้องการที่แตกต่างกันไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553) เพื่อส่งเสริมงานวัฒนธรรมให้คงอยู่กับชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริงต่อไปตลอดระยะเวลา 15 ปี ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดำเนินงานด้านศิลปวัฒนธรรม

สภาวัฒนธรรมตำบลขาว ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้สรรหาศิลปะและวัฒนธรรมในชุมชนเพื่อขอขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความตระหนักการมีส่วนร่วม วิธีการ การให้ความรู้และความเข้าใจนำไปสู่ความภูมิใจและคุณค่าในบรรพบุรุษของตนเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559: กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลชวาว อำเภอสลภูมิจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการภาครัฐด้านวัฒนธรรมตามแนวทาง “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม”

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสำรวจ (Survey) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non- Structure Interview) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participant Observation) แบบประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการประชุมเชิงปฏิบัติการ(Workshop)

กลุ่มตัวอย่าง

กิจการเครือข่ายทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม หรือผู้แทน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเครือข่ายและชุมชน สภาวัฒนธรรมตำบลชวาว กองกิจการเครือข่ายทางวัฒนธรรมกรมส่งเสริมวัฒนธรรม โดยทำการสัมภาษณ์ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด และคณะกรรมการสภาวัฒนธรรม โดยทำการสัมภาษณ์หรือรูปแบบอื่นตามความเหมาะสม

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษครั้งนี้จะดำเนินการใช้วิธีการสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการกำหนดกรอบของการสัมภาษณ์ จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งได้มาจากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 2 แหล่ง คือ 1) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ทำการศึกษากฎหมายว่าการขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 นโยบายการส่งเสริมเครือข่ายสภาวัฒนธรรม รวมทั้งเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการจัดและทำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือวิชาการ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้มาจากแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต การจดบันทึก การอัดเทป และการบันทึกภาพ จัดเป็นหมวดหมู่ตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยแล้ว

ดำเนินการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามความมุ่งหมายและกรอบตามความคิดที่กำหนดไว้ใน(ตะวัน กำหอม, 2558) ได้แก่ การวิเคราะห์แบบอุปมัย (Analytic Inductio) และการวิเคราะห์โดยการจำแนกข้อมูล (Typological Analysis)

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร และประธานสภาวัฒนธรรม จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ โดยใช้คำถามปลายเปิด มีเนื้อหาครอบคลุมวัตถุประสงค์ และข้อคำถามของการศึกษา ดังต่อไปนี้ ประเด็นการสัมภาษณ์

1. การขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559: กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลขาว อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด อะไรบ้างที่ชนิด

1. เชิงผ้าหมี่บ้านขาว

มรดกศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษของไทยได้สร้างสรรค์ขึ้นและสืบทอดถึงคนไทยในปัจจุบัน นี้ มีปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วภูมิภาคของประเทศไทย มรดกศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่หลากหลายทุกท้องถิ่น ชุมชนเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ยึดกันเป็นมรดกชาติ ผ้าหมี่ถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มีแหล่งพบการทอที่แถบอีสานและที่สำคัญพบการทอที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของผ้าหมี่บ้านขาว ที่แตกต่างจากผู้ปุมทั่วไป การพบผ้าหมี่บ้านขาว พบการทอและการสืบทอดภูมิปัญญาที่ บ้านขาว ตำบลขาว อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดเท่านั้น โดยมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ในบางตระกูลเท่านั้นที่ทาหน้าที่ทอผ้าหมี่ ผ้าหมี่เป็นผ้าที่สำคัญใช้ในการแสดงเชิงผ้าหมี่บ้านขาว

ขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : ปี 2562 จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ผ้าหมี่บ้านขาวลายดาวล้อมเดือน ยาบดอกสะแบง

จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่พบว่า มีการสืบทอดผ้าหมี่ (ลายดาวล้อมเดือน ยาบดอกสะแบง) ใช้สาหลักให้ผู้เข้่งนุ่ง เป็นผ้ายาวทอด้วยไหมสีออกที่ขี้ๆ ลวดลายไม่เด่นชัด ผืนใหญ่ขนาดผ้าโจงกระเบนของภาคกลางขนาดยาวประมาณ 3 เมตร แต่เวลานุ่งปล่อย เลยเหมือนลักษณะการนุ่งผ้าตามภาพในปราสาทขอม ผ้าที่ใช้ในการเข้่งเป็นผ้าที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น การทอจะต้องอาศัยประสบการณ์และการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีโดยอาศัยความสัมพันธ์สนิสนมเชิงเครือญาติ ผ้าที่ใช้ในการเข้่งสมัยก่อนจะมีลักษณะที่เป็นไปตามแต่ละฟืมตามแต่ละครอบครัวจะหาได้ในขณะนั้น จึงกลายเป็นความแตกต่างในขนาดของผ้าแต่ละผืน แต่ในความแตกต่างก็มีความเหมือนกันก็คือการนำเอาไหมมาทอและลวดลายของผ้าจะมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น แต่จะประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ท้องลาย หน้านาง สักเวียน และเชิงผ้า ลักษณะของผ้าเหมือนวิธีการทอของชาวเขมร จากการสอบถาม (คามิ พฤษชาติ. 2554) ผ้าหมี่บ้านขาว เมื่อทอเสร็จสิ้นแล้วจะไม่ได้ใช้ในทุุกโอกาส แต่จะนำมาใช้ในการเข้่งในงานประเพณีบุญบั้งไฟเท่านั้น ถือได้ว่าเป็นผ้าที่มีความหมาย

ความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ในการขอฝน (เชื่อว่าผ้าผืนนี้ขอฝนได้) เมื่อเห็นผ้าชนิดนี้ให้เสมือนหน้าที่จะลงทาลาเริ่มแล้ว แต่ก่อนจะทาลาจะต้องทาพิธีขอฝนก่อนโดยอาศัยประเพณีบุญเดือนหกและชาวบ้านมีความเชื่อว่าบุญบั้งไฟและแถนสามารถขอฝนได้ผ่าน การแข่งผ้าห่ม เมื่อเสร็จจากการแข่งในงานบุญบั้งไฟแล้วผ้าจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีเพราะเชื่อว่าผ้าชนิดนี้ใช้ได้โอกาสเดียวเท่านั้น ดังนั้นถ้าจะมีการใช้ผ้าชนิดนี้อีกครั้งแสดงถึงสัญลักษณ์ที่บ่งว่าถึงงานประเพณีบุญบั้งไฟของคนในหมู่บ้านแล้วขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559 : ปี 2562 จังหวัดร้อยเอ็ด

2. ท่านคิดว่าที่ผ่านมาประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและบริหารจัดการสภาวัฒนธรรมมากน้อยเพียงใด อย่างไร

ประชาชนไม่รู้จักสภาวัฒนธรรม สืบเนื่องจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมในฐานะภาครัฐไม่ได้ประชาสัมพันธ์สภาวัฒนธรรมหรือการเลือกตั้งคณะกรรมการสภาวัฒนธรรมให้เป็นที่หลากหลาย เข้าถึงประชาชนอย่างจริงจังรวมทั้งในด้านการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม ภาครัฐมักจะดำเนินการจัดจ้างผู้ประกอบการออกแอกไนเซอร์เป็นผู้รับจ้างจัดกิจกรรม ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเห็นผลดีต่อประชาชน รายได้เหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์เพียงแคแก่คนบางกลุ่ม บางคน มิได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน หากเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นของประชาชน ก็ควรจัดสรรงบประมาณผ่านกลไกสภาวัฒนธรรมเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559: กรณีศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด อภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

ด้านการการขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

การขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ผ้าห่มบ้านขวาวลายดาวล้อมเดือน ยาบดอกสะแบง และการแข่งผ้าห่ม มีการทอผ่านภูมิปัญญาผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากต้นตระกูล จะต้องมีการยกย่องเชิดชูบุคคลผู้ที่มีองค์ความรู้และจัดการให้บุคคลเหล่านี้ถ่ายทอดภูมิปัญญา ให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ จัดเชิดชูบุคคลภูมิปัญญาให้ได้รับเกียรติสูงสุด จัดให้มีสถานที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา สถานที่เก็บรักษาและศูนย์การเรียนรู้และทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการและร่วมกันสืบสานในชุมชนส่งเสริมให้มีสถานที่ถ่ายทอดความรู้และสถานที่จัดเก็บ ให้ความรู้เกี่ยวกับ การแข่งผ้าห่มบ้านขวาว และผ้าห่มทั้งสองเป็นสิ่งโบราณผ้าทอโบราณ จัดเก็บอุปกรณ์การทอต่างๆให้ครบถ้วนและกระบวนการทอสืบต่อโดยผ่านพิธีภักดิ์ท้องถิ่นโดยการสนับสนุนจาก เทศบาลและหน่วยงานของรัฐบาล บันทึกกระบวนการ วิธีการ ทอ และสร้างในรูปแบบใหม่ผ่านทางระบบจัดเก็บระบบคอมพิวเตอร์ จัดทำแผนการปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน เทศบาล จัดโครงการ . โครงการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ การแข่งผ้าห่ม-การทอผ้าห่ม งานหัตถกรรมพื้นถิ่นร่วมสมัย

2.โครงการจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (ผ้าห่มโบราณ 300ปี) เพื่อการท่องเที่ยวสอดคล้องกับ (การขอขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559)

จากการศึกษาผู้ศึกษาค้นคว้าพบว่าแนวทางการพัฒนาการเชิงผ้าห่ม ของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลขาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นดังนี้

1. ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมได้รับค่าตอบแทนปัญหาค่าตอบแทนในการเชิงผ้าห่ม

จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่าส่วนใหญ่ยืนยันว่าผู้ที่เข้าร่วมที่ทำหน้าที่เป็นผู้เชิงควรจะได้รับค่าตอบแทนเนื่องจาก ค่าตอบแทนถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของคนทุกคนปัจจุบันเงินถือว่าเป็นสิ่งจูงใจที่สำคัญที่สุด ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบจะต้องมีสวัสดิการ เงินค่าตอบแทนในการสร้างสรรค์ผลงานในการเข้าร่วมการเชิงผ้าห่ม เมื่อไม่ได้รับค่าตอบแทน ก็จะส่งผลให้ผู้เข้าร่วมไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีและแสดงเชิงผ้าห่ม เทศบาลจะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อให้เป็นทุนในการอนุรักษ์ ให้ค่าตอบแทนในการเข้ามามีบทบาทหน้าที่สำคัญ ให้ถือว่าเป็นค่าวิชาชีพ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่าตอบแทนถือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญยิ่งที่จะทำให้คนเข้าร่วมการเชิงผ้าห่มอย่างจริงจังและที่สำคัญคนที่เข้าร่วมในการแสดงเชิงผ้าห่มจะต้องได้รับเกียรติอย่างที่สุด การยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐอย่างจริงจัง ค่าตอบแทนที่ได้จะต้องที่เหมาะสมกับการแสดงที่สื่อถึงเอกลักษณ์และภูมิปัญญาของท้องถิ่น จากการจัดสัมมนากลุ่มย่อยพบว่า ค่าตอบแทนอาจจะแบ่งออกเป็นสองส่วน 1. ค่าตอบแทนผู้ที่เป็นสมาชิกและได้รับการคัดสรรขึ้นเป็นปราชญ์ชาวบ้านปีละ 10 คน โดยคัดจากผู้ที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ คนกลุ่มนี้ จะต้องได้รับเบี้ยวัฒนธรรมประจำถิ่นเป็นรายเดือน โดยจะต้องมีการประเมินผลงานการแสดงทุกๆปี 2. ค่าตอบแทนผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกครั้งคราว อาจจะเป็นค่าตอบแทนรายวัน หรือต่อรายการแสดงก็เป็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิประจำท้องถิ่น หากพิจารณาถึงความคุ้มค่าต่อการสร้างความร่วมมือในการใช้เงินเป็นตัวชี้วัด ความร่วมมือ ก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญมากที่สุดในปัจจุบัน

ด้านการสนับสนุนการทำงานสภาวัฒนธรรมของภาครัฐแลการมีส่วนร่วม

หน่วยงานหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีเชิงผ้าห่มยังไม่มีหน่วยสังกัดที่แน่ชัดเป็นเพียงแต่กลุ่มคนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสืบสานประเพณีเท่านั้น ดังนั้นหากจะให้เกิดการวางแผนดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ ควรจะมีหน่วยงานหลักในการประสานงานจะต้องจัดตั้งสภาวัฒนธรรมประจำตำบล แล้วดึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกันวางแผนดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมโดยอาศัยหน่วยงานหลักในชุมชนเข้าร่วมในการวางแผนดำเนินงานเกี่ยวกับประเพณีเชิงผ้าห่ม มิใช่ให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นผู้รับผิดชอบไปเลย ในการวางแผนดำเนินงานนั้นจะต้องมีการระดมความคิดทุกภาคส่วน ได้แก่ องค์กรภาครัฐ รัฐบาล หน่วยงานราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น องค์กรนิติบุคคล องค์กรชุมชน สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการหมู่บ้าน สภาวัฒนธรรมตำบล องค์กรภาคประชาชน องค์กรเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรอิสระ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ข้าราชการพลเรือน และประชาชน ซึ่งจะขาดหน่วยงานใดไม่ได้ เนื่องจากทุกส่วนมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีเชิงผ้าห่มทั้งหมด แล้วนำแผนงานที่วางไว้ไปปฏิบัติร่วมกันสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทุ่งพานู รอเสนา, 2555) การจัดตั้งศูนย์

วัฒนธรรมจะเป็นงานที่สำคัญของชุมชนในอนาคตเนื่องจากปัจจุบันวัฒนธรรมถือเป็นแนวคิดร่วมหลักหนึ่งในสามเสาหลักของอาเซียน ในประเทศสมาชิกอาเซียนจะมีหน่วยงานหลักของตนเองเพื่อเป็นส่วนอนุรักษ์และพัฒนาด้านวัฒนธรรมของตนเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของอาเซียน การจัดตั้งสภาวัฒนธรรมถือเป็นการจุดประเด็นแห่งวัฒนธรรมชนชนเพื่อประสานความร่วมมือ ขอความช่วยเหลือ ของการสนับสนุนและเพื่อเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมร่วมกันของประชาคมอาเซียน สภาวัฒนธรรมจะเป็นหน่วยงานหลักที่มีส่วนสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของสมาชิกอาเซียน เป็นที่ศึกษาร่วมกันของนักเรียน นิสิต นักศึกษา ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจ ภาษา วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญประจำถิ่น เพื่อให้วัฒนธรรมที่มีอยู่เกิดเป็นรูปธรรมจึงจำเป็นต้องสร้างสภาวัฒนธรรมเพื่อประสานความร่วมมือของคนในชุมชน นอกชุมชนและสมาชิกภาพ อาเซียนทั้งหมด สอดคล้องกับการนำเสนอของชวัลลักษณ์ คุณาธิกรกิจ (2563) พบว่า บทบาทสภาวัฒนธรรมมีการทำงานในลักษณะจิตอาสา ตลอดจนนโยบายมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งต้องแก้ไขโดยมีการพัฒนาความรู้ บุคลากร พัฒนาระบบงานและสนับสนุนเครื่องมือในการดำเนินการ เพื่อให้สภาวัฒนธรรม มีบทบาทในการส่งเสริมศักยภาพสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยสภาวัฒนธรรมเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ควรเป็นผู้มีบทบาทในการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม แต่ยังคงขาดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของกฎหมายและขาดการได้รับข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสภาวัฒนธรรมตำบลต่างๆ สภาวัฒนธรรมอำเภอ
2. ควรศึกษาวิธีและระบบของการบริหารสภาวัฒนธรรมแบบชี้ตจำกัดด้านงบประมาณ
3. ควรศึกษาแรงจูงใจในการดำรงตำแหน่งประธานสภาวัฒนธรรมตำบล

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปี พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). *สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, คู่มือการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมของภาคีเครือข่ายวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: กลุ่มเครือข่าย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *วัฒนธรรมวิถีชีวิตและภูมิปัญญา*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. *ความหมายแนวคิดและประเด็นเกี่ยวกับ “วัฒนธรรม”*. (ออนไลน์). <http://www.m-culture.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2558.

- ชวัลลักษณ์ คุณาธิกรกิจ. (2563). การส่งเสริมศักยภาพสภาพัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษา
มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 14(34), 186-202.
- ทุ่งพานู รอเสนา. (2555). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในประเพณีเซิ้งผ้าห่มขี้ของเทศบาลตำบลขวาว
อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*(สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ในตะวัน กำหอม. (2558) *การวิจัยทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยทองสุข.
- พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ 2553. *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 127 ตอนที่ 69 ก : 39.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2553). *แนวทางการนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้
นอกระบบโรงเรียนและการเรียนรู้ตามอัธยาศัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2546). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐาน
บ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
Driving the Creative Economy Using Wisdom-Base of Tha Muang,
Tha Muang Sub District, Selaphum District, Roi Et Province

¹ ภาณุ พิมพ์บุรณ์ และ ² สุรพงษ์ แสงเรณู
¹Phanu Pimbun and ²Surapong Saengrenu

¹² คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University, Thailand.
E-mail: ¹panupim@outlook.co.th

Received November 21, 2021; Revised December 15, 2021; Accepted December 25, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานใน ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานของชุมชนในเขต ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจาก บทความ วารสาร สืบค้นข้อมูลจาก Internet และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปและอภิปรายผลข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนตำบลท่าม่วงเป็นชุมชนโบราณที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำชี ซึ่งเป็นการโยกย้ายมาจากแขวงสะหวันนะเขต ประเทศลาว ซึ่งยังมีความร่ำรวยในมรดกทางภูมิปัญญาในหลากหลายสาขา ที่มีความโดดเด่นคือ อักษรไทน้อย วิถีชุมชนริมน้ำ การถนอมอาหาร การจักสาน การทอผ้า สมุนไพรและหมอยาพื้นบ้าน เป็นต้น ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานคือทัศนคติและความน่าเชื่อถือของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานของชุมชน และแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานของชุมชน คือ ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์และมูลค่าด้วยการสร้างความแปลกใหม่ด้วยการคิดค้นหรือพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่อาศัยทรัพยากรหรือวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น อันจะเป็นการสื่อสารให้ลูกค้าได้เข้าใจถึงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน

คำสำคัญ: การขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์; ภูมิปัญญา

Abstract

This research aimed to study a context and a potential of local wisdom as well as factors affecting creative economic development by using a wisdom-base of Tha Muang, Tha Muang Sub district, Selaphum District, Roi Et Province in order to propose a guideline for driving the creative economy using wisdom-base of Tha Muang, Tha Muang Sub district, Selaphum District, Roi Et Province. The researcher conducted a qualitative research by using the method of researching and collecting data from relevant documents from articles, journals, internet and related research. The data was also collected by using in-depth interviews, group conversation and participatory observation. After that, the data was analyzed for summarizing data and was discussed in narrative description.

The findings of this study reveal that Tha Muang is an ancient community located near Chi River basin. This community was immigrated from Savannakhet Province, Lao PDR. It still has richness in the legacy of wisdom in many branches, including Tai Noi alphabets, the way of life of riverside community, food preservation, weaving, folk medicine doctor, etc. The factors that affect the development of the creative economy using wisdom as the base include the attitude and credibility of economic development is still unclear. The development of marketing channels of community products, including the development of products or to meet the needs and satisfaction can reducing production and distribution problems. The production and distribution can lead to the abolition of business in the community, causing people in the community to lack income. In addition, there is no inheritance or transfer of wisdom from the community to future generations. Another thing that the community cannot live without is the development of knowledge and networks as a tool to support community economic driving by using the wisdom of the community as a base for further development.

Keywords: Driving the Creative Economy; Wisdom

บทนำ

ภูมิปัญญาเป็นความคิดทางสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งสามารถดำรงอยู่ได้อย่างยาวนานและสังคมไทยเป็นสังคมเก่าสังคมหนึ่งซึ่งปรากฏภูมิปัญญาอยู่จำนวนมากโดยภูมิปัญญาเหล่านี้นอกจากแสดงความเป็นไทยความเป็นเอกลักษณ์ไทยอย่างหนึ่งแล้วยังเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญและการพัฒนาของคนในชุมชนเพราะภูมิปัญญานั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนซึ่งชาติที่เจริญแล้ว มักมีสังคมที่สงบสุขร่มเย็นไม่ระส่ำระสาย มีความเป็นอิสระจึงจะสามารถสร้างสรรค์และสั่งสมปัญญาเฉพาะตนขึ้นมาได้ (จักรพันธ์ โสภะเกษตริณ, 2551) สั่งสมปัญญาเฉพาะของตนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากนั้นบางพื้นที่มีการสร้างภูมิปัญญาที่ใช้ในพื้นที่ของตน จนเรียกได้ว่าเป็น ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่เป็นองค์รวมระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ รวมไปถึงกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ

การปรับตัวการเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาชีวิต ความอยู่รอดของบุคคล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม

ภูมิปัญญาชาวบ้าน เกิดขึ้นจากความรู้ ประสบการณ์ และแนวคิดที่ชุมชนได้มีการถ่ายทอด สืบสานต่อกันมา ด้วยคนไทยแต่โบราณมีภูมิปัญญาที่ฉลาดล้ำลึกในการประดิษฐ์คิดค้น สร้างสรรค์ เพื่อให้ใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านปัจจัยพื้นฐานแห่งการดำรงชีวิตที่ประกอบไปด้วยความสามารถในการแสวงหาอาหารการปลูกสร้างบ้านเรือนการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งทอเพื่อนุ่งห่มภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเกี่ยวข้องกับการที่มนุษย์ได้รู้จักวิธีการนำวัตถุดิบที่อยู่ใกล้ตัวมาตัดแปลงเป็นสิ่งของเครื่องใช้จากขั้นตอนที่ง่ายจนวิวัฒนาการสู่ความละเอียดอ่อน ประณีตงดงามในเชิงศิลปะและประโยชน์ใช้สอย จนสามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (สามารถ จันทรสุรีย์, 2536) กรรมวิธีดังกล่าว ช่วยให้มนุษย์ได้ผลิตสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ไว้เป็นจำนวนมาก โดยเรียกสิ่งประดิษฐ์นั้นว่า หัตถกรรม อันหมายถึง การสร้างสิ่งของเครื่องใช้ด้วยมือ เครื่องมือ และภูมิปัญญา เพื่อได้มาซึ่งประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวันเครื่องจักสานถือได้ว่าเป็นแขนงหนึ่งในงานหัตถกรรมที่ได้ทำหน้าที่ใช้มนุษย์มานานนับ พันปี เช่นเดียวกันจนปัจจุบันเครื่องจักสานก็ยังคงทำหน้าที่มาอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับการพัฒนาวิธีการผลิตรูปแบบและการตลาด เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นการสนับสนุนทางด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานประดิษฐ์เครื่องใช้พร้อมกับการพัฒนาวิธีการผลิตรูปแบบและการตลาด สามารถกระจายแพร่หลายอย่างทั่วถึงทั้งในและต่างพื้นที่ จนสามารถเป็นสินค้าส่งออกที่เชิงหน้าซุตาได้ดีประเภทหนึ่ง เช่น การนำฝักตบขามาทำเครื่องใช้ในครัวเรือนนำกราบใบตาลมาผลิตเป็นหมวก และ กระเป๋าถือ เป็นของใช้ในชุมชนและส่งออกขายได้ การพัฒนาวิธีการผลิตรูปแบบใหม่ๆ เพื่อการประดิษฐ์สิ่งของแปลกใหม่และสร้างสรรค์

ความเป็นมาของชุมชนตำบลท่าม่วง ประวัติความเป็นมาของชุมชน บ้านท่าม่วง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 1190 ชุมชนบ้านท่าม่วงถิ่นเดิมอยู่ที่บ้านนาพึงสวนหม่อน แขวงเวียงจันทน์ ประเทศลาวและเมื่อสร้างบ้านเรือนแล้ว จึงสร้างวัดป่าสักดราม วัดเหนือ และวัดท่า ก็พูดต่อกันมาและมีการพัฒนาในการจักรสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและอักษรไทยน้อย ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลท่าม่วง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเป็นการถ่ายทอด สืบทอดกันมาตั้งแต่ รุ่นตายาย หรือบรรพบุรุษท้องถิ่นหรือหมู่บ้านแต่ละที่มา ประชาชนชาวบ้านในด้านต่างๆ เช่น การทอผ้าไหม ช่างไม้ลายไทย จักรสาน ช่างทำลวดลายโบสถ์ และมีกลุ่มแม่บ้าน การทอผ้าไหมนั้นมีกลุ่มแม่บ้านหรือคนที่สนใจมาทอผ้าไหมนั้นมาก การทอผ้าไหมนั้นถูกถ่ายทอดมาแต่ละรุ่นก็ไม่เหมือนกันออกไปแต่ในชุมชนแห่งนี้ยังคงดำรงรักษาภูมิปัญญาทอผ้าไหมอยู่ การจักรสานก็ยังดำรงอยู่ในภูมิปัญญาท้องถิ่นของในชุมชนยังมีการพัฒนาของภูมิปัญญาท้องถิ่น ฐานที่มาของภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่าฐานที่มาของภูมิปัญญา มาจากปู่ ย่า ตา ยาย หรือบรรพบุรุษพูด ต่อกันมาจากประชาชนชาวบ้าน แต่ละด้านด้วยเช่น การทอผ้าไหม ช่างทำลวดลายโบราณที่มีการพัฒนาของช่างและคนที่ทำลวดต้องมีการศึกษาในการทำลายต่างๆขึ้นมาด้วยความต้องการและทำให้เห็นในการทำลวดลายกับการถ่ายทอด สืบทอดกันมาแต่ปู่ย่า ตายาย ภูมิปัญญาท้องถิ่นในท่าม่วงได้ภูมิปัญญาทางประเทศลาวและมาพัฒนาต่อหรือดำรงอยู่ของภูมิปัญญาของท้องถิ่น การคงอยู่ในปัจจุบันของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลท่าม่วง การคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นท่าม่วงเปิดเป็นสำนักเรียน สอนตัวธรรม ตัวไทยน้อย หนังสือผูกและคัมภีร์ใบลานจึงมีเก็บไว้ในวัดเป็นจำนวนมาก เนื้อหาส่วนใหญ่มีทั้งเรื่องพระไตรปิฎก นิทานพื้นบ้าน ตำราโหราศาสตร์ ตำรายา หลังการเข้ามาของการศึกษาสมัยใหม่ หนังสือผูกและคัมภีร์ใบลานไม่ได้ถูกใช้งานและ “หลับไป” ช่วงระยะเวลาหลายสิบปี แต่คงดำรงอยู่ในปัจจุบันนี้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรื่องหนังสือผูก

คัมภีร์ไบเบิลนั้นเป็นการดำรงอยู่ของตัวอักษรไทยน้อย ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและวัฒนธรรม วัฒนธรรมท่าม่วง ตั้งอยู่ในวัดท่าม่วง อ.เสลภูมิ จ.ร้อยเอ็ด มีบทบาทในการสืบสานและอนุรักษ์คัมภีร์ไบเบิล เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชน แม้คัมภีร์ไบเบิลไม่ได้ทำหน้าที่ตามจารีตเดิม แต่ชุมชนประยุกต์ใช้คัมภีร์ไบเบิล เป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของท้องถิ่น ตามฮีตสิบสอง คองสิบอันดั่งงามของชุมชนให้คงอยู่และทำให้ชุมชนสำนึกและเกิดความภาคภูมิใจในชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่นด้านศาสนาและประเพณี พบว่าท่าม่วงปู่ย่าตายาย สืบสาน ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ประเพณีอีสาน ตามความเชื่อทางชุมชนที่มีการสืบทอดต่อกันมา เช่น บุญบั้งไฟ มีประวัติความเป็นมาและเป็นความเชื่อ อิงพงศาวดารว่าเป็นสัญลักษณ์ของการขอฝนเมื่อเข้าฤดูฝนซึ่งเป็นฤดูกาลทำงานและให้ฝนตกต้องตาม ฤดูกาลให้พืชผลทางการเกษตรอุดมสมบูรณ์การอนุรักษ์สืบสานประเพณีแท้เทียนพรรษาตำบลท่าม่วง กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อน้อมรำลึกถึงพระคุณอันประเสริฐของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมทั้งรักษาประเพณีอันดีงาม เนื่องในเทศกาลแห่เทียนพรรษาเป็นประเพณีที่ทางชุมชนละส่วนต่างๆให้มีส่วนร่วม เป็นภูมิปัญญาที่ท้องถิ่นที่ชุมชนดำรงอยู่เสมอและปฏิบัติตามประเพณีที่ดีงาม คุณธรรมของคนในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม คนในชุมชนได้มีอักษรธรรมหรืออักษรโบราณ การ ประยุกต์ใช้เรื่องราวในคัมภีร์ไบเบิลเพื่อการสืบทอดความรู้สู่ท้องถิ่น ทางวัดและชุมชนได้ร่วมกันจัดทำ กิจกรรมต่างๆ โดยใช้คัมภีร์ไบเบิลเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ พร้อมไปกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของ ท้องถิ่น และแต่ก็มีโครงการอนุรักษ์ไบเบิลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เข้ามาช่วยพัฒนาในการศึกษาของ ตัวอักษรธรรมของคนในชุมชนชุมชนได้ทำอนุรักษ์และทะเบียนคัมภีร์ไบเบิล มีการแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น พิธีกรรม ประเพณี โหราศาสตร์ ตำรายา ลานิทานต่างๆ ฯลฯ พร้อมกับถอดผ้าห่อคัมภีร์ออกมาอนุรักษ์ และแยกเก็บไว้อีกส่วนหนึ่ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเป็นอยู่การดำรงชีวิตของคนในชุมชน การดำรงชีวิต จากธรรมชาติมีทรัพยากรป่าไม้กับวิถีชีวิตชุมชนท่าม่วง มานานและใช้ชีวิตในการดำรงชีวิตตามภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชาวท่าม่วง ทำนาปี ผลิตแบบด้วยเครื่องมือแบบเก่า เนื่องจากภาครัฐยังไม่ได้เข้ามามีส่วนในการ พัฒนามากนักวิถีชีวิตของคนท่าม่วงใช้เวลาอยู่กับการทำนาและจับปลาในลำน้ำชีเพื่อใช้ในการบริโภค บ้าน ท่าม่วงตั้งอยู่ใกล้ลำน้ำชี ดำรงอยู่ของภูมิปัญญาของการทอผ้าไหม และช่างลวดลายโบสถ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนภูมิปัญญาของท่าม่วงเป็นการสืบทอดต่อกันมา แต่บรรพบุรุษ หมู่บ้านก็มีปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อให้ความรู้แต่ละด้านต่างๆอยู่ ก็มี กรทอผ้าไหม ช่างก่อสร้าง ช่างทำลวดลายโบสถ์ และก็ได้มีการพัฒนา แต่ละด้านของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ที่สามารถ นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดมูลค่าด้านเศรษฐกิจส่งผลให้มีรายได้ของคนในชุมชนได้มีการพัฒนาศักยภาพในการ ขับเคลื่อน ระบบเศรษฐกิจชุมชนต่อการพัฒนา มีดังนี้ ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชิง สร้างสรรค์ ภูมิปัญญากับการสร้างมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ และแนวทางการพัฒนาสินค้าทางภูมิปัญญา และระบบบริหารจัดการเศรษฐกิจชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัด ร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานใน ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานของชุมชนในเขตตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานบ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด การศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องจาก บทความ วารสาร สืบค้นข้อมูลจาก Internet และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา และนำมากำหนดเป็นคำถามในการวิจัย แล้วลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เขียนสรุป และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีระเบียบวิธีการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

พื้นที่วิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัยคือในพื้นที่ชุมชนบ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด และผู้วิจัยได้กำหนดเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่ต้องการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกโดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก แยกเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 25 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มประชาชนชาวบ้าน จำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่ยินดีให้ข้อมูลอย่างเปิดเผยตรงไปตรงมา ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง 2) กลุ่มแม่บ้าน จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกจากผู้มีหน้าที่ปฏิบัติราชการและมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพและการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่บ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด 3) กลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน 4) กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งข้อมูล และคำตอบที่เป็นจริง ครอบคลุมประเด็นอย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคหลายๆ อย่าง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในชุมชนที่ศึกษา รวมทั้งเป็นการลดช่องว่างระหว่างผู้วิจัยกับกลุ่มเป้าหมายได้มีโอกาสสนิมสนมกันมากขึ้น มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นเสมือนผู้วิจัยเป็นคนในชุมชน เนื่องจากในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงได้ค้นคว้าข้อมูลทางด้านเอกสาร และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและรวบรวมข้อมูล โดยสามารถกระทำได้ 3 ระดับ คือ 1) การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการคือ การสัมภาษณ์ การนัดแนะ เวลา สถานที่ที่แน่นอนไว้ก่อน 2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการคือการสัมภาษณ์โดยการพบปะโดยส่วนตัว 3) การสัมภาษณ์แบบพูดคุยเป็นกันเอง คือ การพูดคุยกันธรรมดา การพูดคุยเป็นไปตามธรรมชาติ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากได้ระบุกลุ่มประชากรเป้าหมายเรียบร้อยแล้ว ผู้ศึกษาจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ติดต่อกลุ่มประชากรเป้าหมายเพื่อขออนุญาตดำเนินการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ได้มีการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสะดวกของผู้ให้สัมภาษณ์ จากนั้นติดต่อคณะ

วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เพื่อขอหนังสือขอความร่วมมือถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล และผู้ศึกษาสามารถดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ 2) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามวัน เวลาและสถานที่ที่ได้ตกลงร่วมกัน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นต่อการศึกษา ทั้งนี้ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาขออนุญาตผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อบันทึกเสียงร่วมด้วย (ในกรณีที่ผู้ให้สัมภาษณ์ยินยอมให้บันทึกเสียง) 3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มตามประเด็นที่ได้กำหนดไว้ และ 4) นำข้อมูลทั้งหมด (ปฐมภูมิและทุติยภูมิ) มาวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุและผล เพื่อจัดหมวดหมู่ตามลักษณะข้อมูล โดยใช้สถิติพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกและบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์ มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงในรูปแบบของข้อความโดยการจัดกลุ่มประเด็น (Grouping) ทำการวิเคราะห์ตามประเด็นของข้อมูล โดยการอธิบายความ (Explanation) และการตีความข้อมูล (Interpretation) ที่ได้โดยเชื่อมโยงกับทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ แล้วอภิปรายผลพร้อมพรรณนาความ (Description) ข้อมูลตามทฤษฎีและปรากฏการณ์ เพื่อสร้างข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า บริบทและศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูล และได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ประเด็นเพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น จะเห็นได้ว่า ความเป็นมาของชุมชนตำบลท่าม่วง ประวัติความเป็นมาของชุมชน บ้านท่าม่วง ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 1190 โดยการของพ่อสุทธิ แม่บ้านภ่า ได้นำลูกหลานมาสร้างบ้านเรือนอยู่ฝั่งขวาแม่น้ำชี หลักจากนั้น 120 ปี จึงย้ายหมู่บ้านมาสร้างทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำชี ซึ่งเดิมเรียกว่า โนนหนามแห่งสาเหตุที่ย้ายมาเนื่องจากเกิดน้ำท่วมบ่อยครั้ง ชื่อบ้านท่าม่วง เรียกตามต้นมะม่วงใหญ่ อยู่ข้างลำน้ำชีจึงได้ชื่อว่า บ้านท่าม่วง หรือชุมชนบ้านท่าม่วงถิ่นเดิมอยู่ที่บ้านนาพันสวนหมอน แขวงเวียงจันทร์ ประเทศลาวและเมื่อสร้างบ้านเรือนแล้ว จึงสร้างวัดป่าสักดาราม วัดเหนือ และวัดท่า โดยหลักฐานส่วนหนึ่งถูกบันทึกไว้ในรูปแบบหนังสือผูกหรือใบลานที่จารด้วยอักษรไทยน้อย โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลท่าม่วง มีการถ่ายทอด สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตายาย มาสู่ปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่างๆ ที่ยังคงมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเช่น การทอผ้าไหม ช่างไม้ลายไทย จักรสาน ช่างทำลวดลายโบสถ์ ช่างเทียน อักษรไทยน้อย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลท่าม่วงได้รับอิทธิพลจากประเทศลาวและมาพัฒนาต่อยอดหรือดำรงอยู่ของภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยการคงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความชัดเจน โดยปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐาน จากการเก็บข้อมูลและลงพื้นที่สัมภาษณ์ พบว่า 1) ทักษะคติของประชาชนมีผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐาน โดยประชาชนไม่เชื่อมั่นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นจะสามารถนำมาสร้างรายได้หรือยึดเป็นอาชีพได้อย่างมั่นคง 2) การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางภูมิปัญญาในเชิงสร้างสรรค์ 3) ภาครัฐหรือขยายการพัฒนาแบบบูรณาการ 4) ทุนสนับสนุนในการลงทุนเพื่อสร้างฐานหรือพื้นที่การพัฒนาที่น่าสนใจ 5) องค์ความรู้ด้านระบบเศรษฐกิจและระบบการตลาดสำหรับชุมชนและผู้ประกอบการในชุมชน 6) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และ 7) เอกลักษณะและอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาชุมชน และมีการสืบทอดของตัวอักษรไทยน้อยก็ได้ตั้งกลุ่มการอนุรักษ์ตัวอักษรไทยน้อยไว้ก็คิดหาแนวทางการพัฒนาตัวอักษรนี้ให้คนรุ่นหลังได้รู้ ที่เป็นเอกลักษณ์ของ

ชุมชน ชุมชนมีทัศนคติต่อการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนภูมิปัญญาของท่าม่วงเป็นการสืบทอดต่อกันมา แต่ปู่ย่า ตายาย หมู่บ้านก็มีปราชญ์ชาวบ้าน สมัยนี้ความคิดที่เปลี่ยนไปตามความทันสมัยของสังคมและชุมชนทุกวันนี้ย่อมมีสิ่งใหม่ๆ ให้ความตรงต่อความต้องการของคนในชุมชนให้พัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน เช่น การทอผ้าไหมก็เป็นการพัฒนาในทอผ้าไหมให้ตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนพัฒนาด้านวิสาหกิจความคิดในมุมมองของการพัฒนาเศรษฐกิจในการคิดในการผลิตการจักรสานว่ามีการพัฒนาชุมชนได้ตามการเวลาสร้างความเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนวิสาหกิจเป็นแห่งที่พัฒนาคนที่อยู่ในชุมชนได้มีบทบาทในการทำงานมีอาชีพเสริมให้แก่ครอบครัวได้อีกทางหนึ่งและพัฒนาาระบบเศรษฐกิจของชุมชนให้มีความมั่นคง การยอมรับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนภูมิปัญญาของท่าม่วงเป็นการสืบทอดต่อกันมา แต่ปู่ย่า ตายาย หมู่บ้านก็มีปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้ความรู้แต่ละด้านต่างๆ อยู่ ก็มี การทอผ้าไหมที่ได้มีการรับรองการผลิตหรือการทอผ้าไหมของท่าม่วง การทอผ้าไหมที่ท่าม่วงมีการยอมรับกันทั้งจังหวัดและหน่วยงานที่สนใจเพื่อการส่งเสริมการผลิตและส่งออกผ้าไหมการยอมรับสินค้า ของการผลิตสินค้าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมีหน่วยงานที่เข้ามาส่งเสริมหรือสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น มีหน่วยงานไต่บ้างเข้ามาส่งเสริมหรือพัฒนาอนุรักษ์และทะเบียนคัมภีร์โบราณ มีการแบ่งแยกเป็นหมวดหมู่ เช่น พิธีกรรม ประเพณี โหราศาสตร์ ตำรายา ตำนิทานต่างๆ พร้อมกับถอดผ้าห่อคัมภีร์ออกมาอนุรักษ์และแยกเก็บไว้อีกส่วนหนึ่ง เพื่อสะดวกต่อการศึกษา อนึ่ง เพื่อให้คนในชุมชนและเยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการอ่านอักษรธรรมหรืออักษรโบราณก็มีหน่วยทางต่างๆ มาสนับสนุนในเรื่องการเก็บของคัมภีร์หน่วยงานทางมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด และมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ความมุ่งมั่นและพลังของชุมชน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนเป็นถ่ายทอด สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษท้องถิ่นหรือหมู่บ้านแต่ละที่มาปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่างๆ เช่น การทอผ้าไหม ช่างไม้ลายไทย จักรสาน ช่างทำลวดลายโบสถ์ ภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นเป็นชุมชนตามแนววิถี เป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาในทางภูมิปัญญาอย่างมากแต่คนในชุมชนยังดำรงอยู่ในแบบเก่าที่พ่อแม่พากันทำมาก็ยังเป็นแบบภูมิปัญญาการทอผ้าไหม การจักรสาน และมีการสืบทอดของตัวอักษรไทยน้อย ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ความพร้อมของทรัพยากรชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจความพร้อมทางทรัพยากรของชุมชนมีความพร้อมเพื่อการพัฒนาของเศรษฐกิจคนในชุมชนก็พร้อมเพื่อได้มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ทรัพยากรทางชุมชนเพียงพอที่จะพัฒนาเศรษฐกิจได้เช่น ประชุมชน ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่นำมาสร้างรายได้ในชุมชน เช่น จับปลาในแหล่งน้ำแม่น้ำชี หาดของป่าที่มีใบป่าของชุมชนมากินหรือขาย ตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนนี้มีป่าที่อุดมสมบูรณ์เพื่อให้คนในชุมชนอนุรักษ์และรักษาไว้เพื่อให้ลูก หลาน ด้านศาสนาตามการสืบสานฮีตสิบสองคลองสิบสี่ตามแนวประเพณีของท้องถิ่น ประเพณีอีสานและสร้างความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ บุญฉลองพระธาตุจำลอง มีความพร้อมในด้านธรรม ประเพณี เพื่อให้ลูกหลานได้เห็นถึงคุณค่าของงานประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ซึ่งงานประเพณีต่างๆ ชุมชนมีการจัดการหรือพัฒนาองค์ความรู้และต่อยอดการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อระบบเศรษฐกิจภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนเป็นถ่ายทอด สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษท้องถิ่นหรือหมู่บ้านแต่ละที่มาปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่างๆ เช่น การทอผ้าไหม ได้มีการจัดการในการทอผ้าไหมในรูปแบบที่ได้ตรงกับท้องตลาดและต่อยอดในการทำรูปแบบใหม่ๆ การทอผ้าไหม การทอผ้าไหมนั้นได้ให้บุคคลที่เป็นนักศึกษาและกลุ่มแม่ต่างๆ เข้ามาดูการทำและการผลิต เพื่อให้ทุกคนยอมรับในการทอผ้าไหมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกต้อง ภูมิปัญญาของท้องถิ่นนี้

นั้นเป็นชุมชนตามแนววิถี เป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาในทางภูมิปัญญาอย่างมากแต่คนในชุมชนยังดำรงอยู่ในแบบเก่าที่พ่อแม่พากันทำมาก็ยังเป็นแบบภูมิปัญญาการทอผ้าไหม การจักรสาน

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานของชุมชนในเขต ตำบลท่าม่วง จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลและ ได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ประเด็นแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานของชุมชนในเขต ตำบลท่าม่วง จะเห็นได้ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์และมูลค่ากลุ่มจักรสานได้มีการ จักสานกระบุง การทำไซดักปลา การจักสานสุ่มไก่ กลุ่มจักรสานตอนนี้ยังมีคนในชุมชนเท่านั้นที่มาช่วยกันในการจักสานของของกลุ่มจักรสานที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นจะของสินค้าได้เพื่อมีรายได้ให้ครัวครอบและสร้างสรรค์การจักสานขึ้นมาใหม่ภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้นเป็นชุมชนตามแนววิถี เป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาในทางภูมิปัญญาอย่างมากแต่คนในชุมชนยังดำรงอยู่ในแบบเก่าที่พ่อแม่พากันทำมาก็ยังเป็นแบบภูมิปัญญาการทอผ้าไหม การจักรสาน การขับเคลื่อนด้วยการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการการท่องเที่ยว สะพานแพฉินหลง เป็นการสร้างสรรค์ในการท่องเที่ยวทางธรรมชาติของชุมชนที่มีการอนุรักษ์ไว้และสัตว์ป่า สัตว์น้ำ เช่น ปลา ปู และสัตว์น้ำชนิด ชมพู่บัวหลงเป็นแห่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติที่สุดของชุมชนแห่งนี้ และเป็นที่น่าสนใจในการมาดูทุ่งบัวหลง ทุ่งบัวหลงเป็นเขตอนุรักษ์ธรรมชาติของชุมชนที่มีการพัฒนาแห่งท่องเที่ยวตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและไปส่งเสริมให้ชุมชนมีทุ่งบัวหลงที่สวยงาม การพัฒนาองค์ความรู้และเครือข่าย ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนภูมิปัญญาของท่าม่วงเป็นการสืบทอดต่อกันมา แต่ปู่ย่า ตายาย หมู่บ้านก็มีปราชญ์ชาวบ้านเพื่อให้ความรู้แต่ละด้านต่างๆอยู่ ก็มี การทอผ้าไหม การทอผ้าไหมเป็นกลุ่มแม่บ้านที่ตั้งไว้ให้แม่บ้านหรือคนที่สนใจมาเรียนรู้และได้ขายสินค้ากลุ่มแม่บ้านจักการแปรรูปผลิตผลในหลายรูปแบบตั้งกลุ่มเพื่อในการจัดการได้ตรงตามการจัดการของชุมชน การถนอมอาหารให้กินได้นาน การดองการหมัก เช่น ปลา ร้า น้ำปลา ชาวบ้านได้มีการสร้างสินค้าที่ทุกยอมและทุกคนได้รับรู้ถึงการ ผลิตการพัฒนาการผลิตให้มีการส่งออกสู่ตลาดการสร้างการรับรู้และการยอมรับสินค้าทางภูมิปัญญาการสร้างการรับรู้และการยอมรับสินค้าทางภูมิปัญญา จากสภาพพื้นที่ของชุมชนที่มีกอไผ่ และบริเวณรอบ ๆ จะมีต้นตาลจำนวนมาก มีผู้เฒ่าในสมัยก่อนได้นำไม้ไผ่และใบตาลมาจักสานเป็นหมวกเพื่อใส่ตอนทำนา ต่อมาเมื่อเริ่มให้ความสนใจและนำสิ่งของมาแลกเปลี่ยน และได้มีการจำหน่ายกลุ่มแม่บ้านจักการแปรรูปผลิตผลในหลายรูปแบบตั้งกลุ่มเพื่อในการจัดการได้ตรงตามการจัดการของชุมชน

การอภิปรายผล

บริบทและศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลท่าม่วง เป็นชุมชนโบราณที่ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 1190 อยู่ฝั่งขวาแม่น้ำชี หลักจากนั้น 120 ปี จึงย้ายหมู่บ้านมาสร้างทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำชี ซึ่งเดิมเรียกว่า โนนนามแห่งสาเหตุที่ย้ายมาเนื่องจากเกิดน้ำท่วมบ่อยครั้ง ชื่อบ้านท่าม่วง เรียกตามต้นมะม่วงใหญ่ อยู่ข้างลำน้ำชีจึงได้ชื่อว่า บ้านท่าม่วง หรือชุมชนบ้านท่าม่วงถิ่นเดิมอยู่ที่บ้านนาพิงสวนหม่อน แขวงเวียงจันทร์ ประเทศลาวและเมื่อสร้างบ้านเรือนแล้ว จึงสร้างวัดป่าสักคาราม วัดเหนือ และวัดท่า ก็พูดต่อกันมาและมีการพัฒนาในการจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่นและอักษรไทยน้อยภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนเป็นการถ่ายทอด สืบทอดกันมาตั้งแต่ รุ่นตายาย หรือบรรพบุรุษท้องถิ่นหรือหมู่บ้านแต่ละที่มาปราชญ์ชาวบ้านในด้านต่างๆ เช่น การทอผ้าไหม ช่างไม้ลายไทย จักสาน ช่างทำลวดลายโบสถ์ และมีกลุ่มแม่บ้าน การทอผ้าไหมนั้นก็มีกลุ่มแม่บ้านหรือคนที่สนใจมาทอผ้าไหมนั้นมาก การทอผ้าไหมนั้นถูกถ่ายทอดมาแต่ละรุ่นก็ไม่

เหมือนกันออกไปแต่ในชุมชนแหล่งนี้ยังคงดำรงรักษาภูมิปัญญาทอผ้าไหมอยู่ การจักรสานก็ยังดำรงอยู่ใน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของในชุมชนยังมีการพัฒนาของภูมิปัญญาท้องถิ่น สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ สมคิด พรหมจ้อย (2546) ศึกษาเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ : ความอยู่รอดของชุมชนท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลง พบว่า วิธีการผลิตชุมชนค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของโลกภายนอก สาเหตุสำคัญที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านจากการผลิตเพื่อการยังชีพ เป็นการผลิตเพื่อการค้าเกิด จากอำนาจรัฐ การศึกษาและศาสนา การคมนาคมทั้งทางรถไฟและรถยนต์ การใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมการเพิ่มของประชากร ปัจจัยที่มีผลต่อ การคงอยู่ของเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านมีหลายประการ คือ วัฒนธรรมและความเชื่อผู้นำ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน การสะสมทุนและแหล่งทุนเพื่อการผลิต แนว ทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนควรสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันให้ตนเองโดยยึดฐาน ทางวัฒนธรรมและการใช้กระบวนการทางประชาสังคมร่วมกันจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ รวมทั้งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการผลิตและบริโภคไปในทิศทางที่เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานใน ตำบล ท่าม่วง อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยประเด็นเรื่องของทัศนคติและความน่าเชื่อถือของการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจโดยใช้ภูมิปัญญาเป็นฐานของชุมชนยังไม่มี ความชัดเจน อีกทั้งทรัพยากรบุคคลของชุมชนที่มีอยู่ก็เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ขาดการเชื่อมร้อยของเครือข่ายการพัฒนาในชุมชน และวัยแรงงานไม่ เป็น ความสำคัญของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชนเป็นฐานการขับเคลื่อน เศรษฐกิจ การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ รวมทั้งการขาดความคิดที่สร้างสรรค์ ขาดองค์ความรู้ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์หรือการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชน อีกทั้งการขาดหน่วยงานทั้งภาครัฐหรือเอกชนที่จะเข้ามาเป็น ภาคร่วมพัฒนา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สามารถ จันทร์สุรีย์ (2536) โดยเรื่องของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่กับสังคมมนุษย์มาช้านานและเป็นการดำรงในชีวิตที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติของ แต่ละท้องถิ่น โดยมีการปรับสภาพการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตามกาลเวลา ภูมิปัญญา ท้องถิ่นมีเอกลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพ เศรษฐกิจความเป็นอยู่และวัฒนธรรม สอดคล้องกับ ภาณุเดช เพ็ญความสุข (2549) ที่ศึกษาการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตำบลนาแก อำเภอดงคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร มีปัญหาที่พบ ในเรื่องของการจัดการเกี่ยวกับเศรษฐกิจจากภูมิปัญญาชาวบ้าน คือด้านการตลาดและการจัดการที่ดี หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนในการหาตลาด หรือมาให้การอบรมเกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่เกิดจาก ภูมิปัญญาชาวบ้านและสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวสินค้า มีการตั้งกลุ่มให้เป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง ฝึกให้ชาวบ้านมี การบริหารจัดการภายในกลุ่ม และสอดคล้องกับพรเทพ รัตนเรืองศรี (2549) พบว่า ปัญหาการพัฒนา กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านหนองแวง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการตลาด การขาดแคลนเงินทุน การขาดทักษะ และความรู้ในการผลิต และการบริหารจัดการ การพัฒนาองค์ความรู้และเครือข่ายในการเป็นเครื่องมือใน การหนุนเสริมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาของชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาต่อไป ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมงคล มหานิล (2552) ศึกษาการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต ข้าวกล้องหอมมะลิเพื่อเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต ข้าวกล้องหอมมะลิเพื่อเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นองค์ความรู้ ความสามารถ และ ประสบการณ์ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นดั้งเดิมของชาวบ้าน กระบวนการในการจะพัฒนาและส่งเสริมนั้นต้องมีกลยุทธ์ทุกด้าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมีการจัดการระบบการขับเคลื่อนของชุมชนและการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของภูมิภาค
ปัญหาท้องถิ่น
2. ต้องมีการนำไปต่อยอดในการพัฒนาการดำรงชีวิตและส่งเสริมการมีรายได้
3. ต้องศึกษาและปรับตัวให้มากในการดำรงชีวิตของระบบเศรษฐกิจชุมชนและภูมิภาค
ปัญหาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ของชุมชนและหาภูมิภาคปัญหาท้องถิ่นให้มากใน
ด้านการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจ
2. ควรศึกษาในหัวข้อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่อื่นๆเพื่อดูการ
คงอยู่ของภูมิภาคปัญหาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- จักรพันธ์ โสมะเกษตริน. (2551). *การจัดการภูมิภาคปัญหาท้องถิ่นศรีสะเกษ เพื่อการแข่งขันอย่างยั่งยืน*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานวิจัยแห่งชาติ.
- พระมงคล มหานิล. (2552). *การประยุกต์ใช้ภูมิภาคปัญหาท้องถิ่นในการผลิตข้าวกลั่นหอมมะลิเพื่อเศรษฐกิจ
ชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรเทพ รัตนเรืองศรี. (2549). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในการแก้ปัญหาความยากจนหมู่บ้าน
หนองแวง ตำบลโนนสะอาด อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ภาณุเดช เพียรความสุข. (2549). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตำบลนาแก
อำเภอคำชะอี จังหวัดยโสธร* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี.
- สมคิด พรหมจ้อย. (2546). เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสานใต้ : ความอยู่รอดของชุมชนท่ามกลางกระแสความ
เปลี่ยนแปลง. *มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์*, 20(3), 53-58.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2536). *ภูมิภาคปัญหาการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิภูมิภาคปัญหา.

การพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

Developing a model for organizing learning activities to promote competence in solving math problems integer matter for students Secondary 1

ภาวดี สวนดี

Phawadee Suandee

องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

Nakhon Ratchasima Provincial Administrative Organization, Department of Local Administrative Promotion,
Ministry of Interior, Thailand.

Email: watpracha@watprachanimit.ac.th

Received November 24, 2021; Revised December 17, 2021; Accepted December 25, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม 2) เพื่อสร้างพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็มและ 4) เพื่อประเมินรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียน วัดประชาภิรมย์ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 31 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานได้แก่ t-test for Dependent Samples ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีชื่อว่า “5 P Model” โดยมีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) สารความรู้ 5) ระบบสังคม 6) หลักการตอบสนอง 7) ระบบสนับสนุน และ 8) เงื่อนไขการนำไปใช้ ซึ่งผลการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ E_1/E_2 เท่ากับ 80.04/80.22 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 หลังการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องจำนวนเต็ม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน; ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the basic information for develop learning activity in order to stimulate mathematics problem solving skill in Integer, grade 7 students. 2) to crate learning activity to stimulate mathematics problem solving skill in Integer. 3) to experiment learning activity in order to stimulate mathematics problem solving skill in Integer. 4) to estimate learning activity. The samples were 31 students of Watprachanimit school in the 2nd semester of academic year 2019, that were selected by cluster random sampling. There were 5 instruments such as learning activity, lesson plans manual, achievement tests, mathematics problem solving tests, and questionnaire. The data were analyzed by mean (\bar{X}), standard deviation (S.D), dependent t-test and content analysis. the results were as follow: Leaning activity in order to stimulate mathematics problem solving skill in Integer grade 7 student is “5 P Model” consisted 8 compositions 1) Principle 2) Objective 3) Leaning process 4) Knowledge 5) Social system 6) Reaction 7) Supporting system 8) Conditions of using

The efficiency of the 5 P model met the criterion of 80.04/80.22 according to the criterion 8o/80 , the achievement and mathematics problem solving skill in Integer were statistically significant higher than before the instruction at .05 level. The opinion of student to ward the learning activity was at the highest agreement level (\bar{X} = 4.71 , S.D = 0.49)

Keywords: Leaning Activity development; Achievement; Mathematics problem solving skill.

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตัวเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด และในการจัดกระบวนการเรียนรู้ จะต้องเน้นฝึกทักษะ ฝึกการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง และใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ที่กำหนดเป้าหมาย และลักษณะของคนไทยใน 20 ข้างหน้า รวมถึงแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)ที่มุ่งให้การศึกษา

และการเรียนรู้มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล พัฒนาคนไทยให้มีทักษะการคิด สังเคราะห์ สร้างสรรค์ ต่อยอดสู่นวัตกรรม มีทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี มีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต และส่งเสริมระบบการเรียนรู้ที่บูรณาการระหว่างวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (STEM Education) เพื่อพัฒนาผู้สอน และผู้เรียนในเชิงคุณภาพโดยเน้น การเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ กับการทำงาน (Work Integrated Learning) (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ.2560)

คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยเหตุผล กระบวนการคิด และการแก้ปัญหา คณิตศาสตร์นับว่าเป็นวิชาที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ คณิตศาสตร์ยังช่วยพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การรู้และเข้าใจบทบาทคณิตศาสตร์ที่มีในชีวิตจริง สามารถตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ บนพื้นฐานของคณิตศาสตร์ และรู้จักใช้คณิตศาสตร์แก้ปัญหาของตน คณิตศาสตร์จึงเป็นศาสตร์หนึ่งทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่สามารถคิดอย่างมีระบบ มีเหตุผล เป็นคนช่างสังเกต และ แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้ วิชาคณิตศาสตร์จึงมีความสำคัญที่เยาวชนทุกคนต้องเรียน และมีความจำเป็นที่เยาวชนทุกคนต้องมีความรู้ทางคณิตศาสตร์ ซึ่งตามหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามได้กำหนดสาระที่เป็นเนื้อหาจัดเป็น 3 สาระ ประกอบด้วย จำนวนและพีชคณิต การวัดและเรขาคณิต และ สถิติและความน่าจะเป็น โดยแยกทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ออกจากสาระการเรียนรู้ ยังคงประกอบไปด้วย 5 ทักษะเดิม ได้แก่ การแก้ปัญหา การให้เหตุผล การสื่อสารและสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ การเชื่อมโยง และการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สำหรับทักษะที่มีบทบาทสำคัญในวิชาคณิตศาสตร์ และควรมีจุดเน้นที่สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดจนการศึกษาของนักเรียนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษา ได้แก่ การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ (National Council of Mathematics, 2010) โดยการแก้ปัญหาเป็นกระบวนการที่ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ การวิเคราะห์ปัญหาจากโจทย์ หรือ สถานการณ์เป็นระบบ เป็นขั้นตอน นักเรียนสามารถฝึกฝน และพัฒนาให้เกิดทักษะขึ้นในตัวนักเรียน กระบวนการแก้โจทย์ปัญหาจะเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ซึ่งในวัยของนักเรียนอาจจะยังไม่ได้เผชิญหน้ากับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงมากนัก ส่วนมากปัญหาที่เจอจะเกิดขึ้นในชั้นเรียนดังนั้นในการจำลองสถานการณ์ต่างมาให้แก่นักเรียนฝึกการแก้ปัญหาจะออกมาในรูปแบบการแก้โจทย์ปัญหาในเรื่องที่เรียนนั่นเอง กระบวนการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์จะมีขั้นตอนเหมือนกับการแก้ปัญหาทั่วไป หากนักเรียนได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจะสามารถนำติดตัวไปใช้แก้ปัญหาในเรื่องต่างๆ และท้ายที่สุดนักเรียนนักเรียนจะทักษะในการแก้ปัญหาและสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5P Model เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการนำเอาแนวคิด ได้แก่ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการแก้โจทย์ปัญหาตามแนวคิดของโพลยา และ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) ของเดวิดออสเชเบล ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์ดีคค์ ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตัวเอง และ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ มาสังเคราะห์รวมกันเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์แก่นักเรียน ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 5 P Model จะมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียม (Preparation) ขั้นที่2 ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Practice) ขั้นที่3 ขั้นนำเสนอ (Present) ขั้นที่4 ขั้นสรุป (Peroration) และขั้นที่5ขั้นนำไปใช้ (Product) โดยมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ อย่างเหมาะสมตามศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน มุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ โดยครูผู้สอนจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ

ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน แต่ละคนบนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างบุคคล กิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะเป็นการศึกษาและดำเนินด้วยตนเองก่อน หลังจากนั้น ให้นักเรียนเข้ากลุ่ม ทำการปรึกษาและเรียนรู้ร่วมกัน มีการตรวจสอบร่วมกัน มีการร่วมมือช่วยเหลือกัน เมื่อนักเรียนสามารถหาคำตอบได้อย่างถูกต้องแล้วก็นำเสนอเป็นผลงานกลุ่ม มีการให้กำลังใจ ชื่นชม แสดงความยินดี โดยผู้สอนจะให้ความเป็นอิสระแก่นักเรียน ที่จะหาศึกษาหาด้วยตัวเองและจากเพื่อนในกลุ่ม แต่จะคอยช่วยเหลือ หรืออำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนในส่วนที่นักเรียนไม่เข้าใจ หรือหาข้อสรุปจากกลุ่มไม่ได้ เพื่อให้กิจกรรมนั้นสามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนได้

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการดังกล่าวรวมทั้งเหตุผลที่ว่า ทุกรูปแบบ หรือวิธีการสอนแบบต่างๆไม่สามารถใช้พัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่เท่าเทียมกัน สอดคล้องกับปรัชญา คัมภีร์ปรภรณ์ (2540) กล่าวว่า ตามทฤษฎีการสอนนั้นไม่สามารถสรุปได้ว่าวิธีสอน วิธีใดวิธีหนึ่งจะใช้ได้ผลในการถ่ายทอดความรู้ เจตคติ และทักษะได้ดีที่สุด การเลือกวิธีสอนนั้นย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆประการด้วยกัน เช่น เนื้อหาวิธีที่สอน วัตถุประสงค์ของบทเรียน ธรรมชาติของผู้เรียน และเวลาที่ใช้ในการสอน ซึ่งผู้เรียนได้ศึกษารายละเอียดมาแล้ว การที่จะให้เกิดประสิทธิผลในการสอนให้มากที่สุดนั้น ผู้สอนจำเป็นจะต้องใช้วิธีผสมผสานวิธีสอนแบบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ดังนั้น การที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญในการเรียนรู้ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จำเป็นต้องมีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ดำเนินกิจกรรมได้อย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง อยู่บนพื้นฐาน ทฤษฎีการเรียนรู้ หลักการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้า และพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียน ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 P Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง จำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ ได้มาตรฐานตามตัวชี้วัดที่สถานศึกษากำหนด สามารถนำความรู้ และกระบวนการที่ เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จริง ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และเกิดทักษะในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ สร้างความพึงพอใจให้กับนักเรียน มีความสุข และสนุกกับการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนมีความรู้ มีความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
4. เพื่อประเมินรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สมมติฐานของการวิจัย

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพ E_1/E_2 ภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็มสูงกว่าก่อนเรียน
3. ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็มสูงกว่าก่อนเรียน
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็มอยู่ในระดับมากที่สุด

วิธีการดำเนินการวิจัย

1 ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามรูปแบบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ของทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน (2561) ซึ่งดำเนินการวิจัย 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่

1

แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลรับที่ได้
1. ข้อมูลพื้นฐานสำหรับพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากระยะที่ 1	1. แบบทดสอบความสามารถในการแก้โจทย์ ปัญหาทางคณิตศาสตร์	1.ดำเนินการทดสอบความรู้พื้นฐานด้านความสามารถในการแก้โจทย์ ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	วิเคราะห์ข้อมูลจากคะแนนจากการทำแบบทดสอบความรู้พื้นฐานด้านความสามารถในการแก้โจทย์ ปัญหาทางคณิตศาสตร์และข้อมูลจากแบบสำรวจความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรวิชาคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ ปัญหาทางคณิตศาสตร์วิเคราะห์พร้อมกัน	1. ข้อมูลพื้นฐานด้านความสามารถในการแก้โจทย์ ปัญหาทางคณิตศาสตร์
2. ผู้เชี่ยวชาญในการหาคุณภาพของเครื่องมือจำนวน 5 คน	2. แบบสำรวจความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์	2.สำรวจความต้องการในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ ปัญหาทางคณิตศาสตร์		2. ความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรวิชาคณิตศาสตร์
3. ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 คน				3. แนว คิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง
4. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 87 คน				

ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลรับที่ได้
1.หลักสูตรสถานศึกษา 2.เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3.ผู้เชี่ยวชาญในการหาคุณภาพของเครื่องมือ 4.นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 87 คน	1. เอกสาร(ร่าง) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2. แผนการจัดการเรียนรู้ 3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง จำนวนเต็ม 4. แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม 5. แบบประเมินรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1. (ร่าง)รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2. สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3. หาค่าคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 1 4.หาคุณภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญชุดที่ 2 5. นำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองเพื่อหประสิทธิภาพของรูปแบบ	1.วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญโดยหาค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์ 3.50 ขึ้นไปและส่วนเบี่ยงเบน 2. หาค่าความยากง่ายอำนาจจำแนกและค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ	1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 2. ได้ข้อมูลและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลรับที่ได้
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียน วัดประชานิมิตร สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 31ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)	1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	1.ชี้แจงหลักการวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กลุ่มตัวอย่างทราบ 2. ดำเนินการทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา 3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้าง 4.ดำเนินการทดสอบหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และแบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา 5.วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, t-test (Dependent Samples)	รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลรับที่ได้
		6.วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา		

ระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ	การเก็บรวบรวมข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลรับที่ได้
1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียน วัดประชาธิมิตร สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 31ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) 2. หัวหน้าฝ่ายบริหารงานวิชาการ 1 คน 3. ครูผู้สอนที่ปฏิบัติหน้าที่สอนรายวิชาคณิตศาสตร์ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 คน	1. แบบประเมินความคิดเห็น 2. แบบบันทึกสะท้อนผลการจัดกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้(PLC)สำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน	หลังจากทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนตอบแบบประเมินความคิดเห็น และดำเนินการจัดกระบวนการของชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) สำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน	1.วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความคิดเห็นค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.วิเคราะห์ เนื้อหา (content Analysis) จากแบบบันทึกสะท้อนผล	รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มี (5 P Model) ที่สมบูรณ์

สรุปผล

1.ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

1.1นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 87 คน มีคะแนนด้านความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม โดยเฉลี่ย (\bar{X}) เท่ากับ 16.76 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 2.50 คิดเป็นร้อยละ 55.87 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ร้อยละ 60 ของคะแนนเต็ม 30 คะแนน

1.2ความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ โดยภาพรวมมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงสุดคือ ด้านสื่อและอุปกรณ์ ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบุคลิกลักษณะของครูและด้านการวัดและประเมินผล

1.3 ผลการวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) แบบจำลองการออกแบบการเรียนการสอน The ADDIE Model 2) แบบจำลองการเรียนการสอนของดิกคีย์ แครีย์ และ แครีย์ (Dicka Carey, 2005) และ 3) แบบจำลองการเรียนการสอนของเคมพ์ (Kemp, 1985)

1.4 ผลการวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่อง จำนวนเต็มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 ได้แก่ 1) แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) กระบวนการแก้โจทย์ปัญหาตามแนวคิดของโพลยา 3) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) ของเดวิดออสเชเบล 4) ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์ไคค์ 5) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตัวเอง และ 6) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

2. การสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

2.1 รูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีชื่อว่า “5 P Model” โดยมีองค์ประกอบ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ 4) สารความรู้ 5) ระบบสังคม 6) หลักการตอบสนอง 7) ระบบสนับสนุน และ 8) เงื่อนไขการนำไปใช้ ดังแผนภาพ

ภาพประกอบ รูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.8$, S.D = 0.40) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.88$, S.D = 0.33) องค์ประกอบด้านเนื้อหา ($\bar{X} = 4.80$, S.D = 0.45) และองค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมาย ($\bar{X} = 4.80$, S.D = 0.40) ตามลำดับ) ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (5 P Model) ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปทดลองใช้ได้

2.3 ผลการหาประสิทธิภาพของ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องจำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองแบบกลุ่มเล็ก 1: 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 77.71/76.67 ทดลองแบบกลุ่มกลาง 1: 10 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.71/78.33 และทดลองแบบภาคสนาม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.04/80.22ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

3.1 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพโดยเฉลี่ยเท่ากับ 81.9 / 81.40 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80

3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่า ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่า ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ประเมินรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

4.1 นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 องค์ประกอบ ($\bar{X} = 4.71$, S.D = 0.49)

4.2 ผู้บริหาร ครูผู้สอน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 องค์ประกอบ ($\bar{X} = 4.67$, S.D = 0.58)

อภิปรายผล

1.รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้จริง เพราะเป็นรูปแบบที่มาจากการศึกษาสภาพปัจจุบันด้านความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาของนักเรียน และความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนโดยตรง ร่วมกับการวิเคราะห์เป้าหมาย มาตรฐาน ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โรงเรียนวัดประชานิมิตร ร่วมกับ ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาในระดับชาติ (การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET)) ผลการประเมินคุณภาพทางการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(สมศ.) รอบที่ 3 เพื่อนำผลที่ได้มาสรุปสภาพปัจจุบัน และความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ร่วมกับการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) กระบวนการแก้โจทย์ปัญหาตามแนวคิดของโพลยา 3) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) ของเดวิดออสเชเบล 4) ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์ไคค์ 5) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตัวเอง และ 6) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ

มาพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ที่มีชื่อเรียกว่า 5 P Model ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้แก่ 1) ขั้นเตรียม (Preparation) 2) ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pedagogy) 3) ขั้นฝึกทักษะ (Practice) 4) ขั้นนำเสนอ (Present) 5) ขั้นสรุปบท (Peroration) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนที่ชัดเจน เข้าใจง่าย จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 5 ขั้นตอนนั้นสามารถทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่สูงขึ้น

2.รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 P Model ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คนพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.8$, S.D = 0.40) เมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบที่ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ องค์ประกอบด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.88$, S.D = 0.33) องค์ประกอบด้าน เนื้อหา ($\bar{X} = 4.80$, S.D = 0.45) และองค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมาย ($\bar{X} = 4.80$, S.D = 0.40) ตามลำดับ) ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (5 P Model) ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม และผลการหารประสิทธิภาพของ รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จากนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปทดลองแบบกลุ่มเล็ก 1: 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 77.71/76.67 ทดลองแบบกลุ่มกลาง 1: 10 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 79.71/78.33 และทดลองแบบภาคสนาม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.04/80.22ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ทดลองใช้ได้ แสดงว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นมีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับวีรา เล่าเรียนดี (2554: 197) ได้กล่าวว่า การออกแบบระบบการสอน (Interactional System Design: ISE) เป็นกระบวนการที่ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน โดยการนำหลักการแนวคิด ทฤษฎีต่างๆรวมทั้งผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้ทุกขั้นตอนอย่างเหมาะสมเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างสูงสุด และสอดคล้องกับแนวคิดในการ พัฒนารูปแบบ (Joyce and Weil, 1996: 13; ทิศนา แชนมณี, 2548:

475) ที่กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน เป็นแบบแผนการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดอย่างเป็นระบบ สัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี โดยรูปแบบการเรียนการสอนต้องมีทฤษฎีรองรับ ดังนั้นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 P Model ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจึงมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบต่างๆของรูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องทุกองค์ประกอบ สามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องจำนวนเต็มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงขึ้น และผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สูงกว่า ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งยอมรับสมมุติฐานการวิจัยข้อ 2 และข้อ 3 ของการวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 5 ขั้นตอน ได้นำแนวคิดทฤษฎีการส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์มาประยุกต์ใช้ดังนี้ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaningful Verbal Learning) ปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้คือ สิ่ง que ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว ครูผู้สอนต้องค้นหาว่าผู้เรียนรู้อะไรมาบ้างแล้ว ต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสิ่งเหล่านั้น แล้วนำมาใช้ในขั้นที่ 1 เตรียม (Preparation) 2) แนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครูผู้สอนต้องมีความเชื่อว่า ผู้เรียนทุกคนมีความแตกต่างกัน เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลานำมาใช้ในขั้น จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นที่2 ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pedagogy) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ ในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถต่างกันประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม นำมาใช้ในขั้นที่ 3 ขั้นฝึกทักษะ (Practice) 5) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตัวเองเป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเรียนจากการสร้างงาน ผู้เรียนได้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยการลงมือปฏิบัติหรือสร้างงานที่ตนเองสนใจ ในขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้สัมผัสและแลกเปลี่ยนความรู้กับสมาชิกในกลุ่ม ผู้เรียนจะสร้างองค์ความรู้ขึ้นด้วยตนเองจากการปฏิบัติงานที่มีความหมายต่อตนเองนำมาใช้ในขั้นที่4 ขั้นนำเสนอ (Present) ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์ แนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือการเปิดโอกาสให้ลองผิดลองถูก สำรวจ และสร้างความพร้อม สำรวจและสร้างความพร้อม การเรียนรู้ต้องเริ่มจากความเข้าใจแล้วฝึกฝนให้เกิดทักษะความชำนาญ นำมาใช้ในขั้น5) ขั้นสรุปบท (Peroration) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วณิชญา เริงดี (2555) การพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้วิธีการแบบ เปิด (Open Approach) เรื่องการประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 ทั้ง 3 แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมีความ เหมาะสมมากที่สุด นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ คณิตศาสตร์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด มีทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์เรื่องการประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปร เดียว ก่อนเรียนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 6 องค์ประกอบ และเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่เห็นด้วยมากที่สุดคือองค์ประกอบด้านกระบวนการ องค์ประกอบด้านผลการประเมิน องค์ประกอบด้านจุดมุ่งหมายเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างเต็มศักยภาพ ได้ฝึกการแก้ปัญหาทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่มพร้อมกันได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเองภายในและภายนอกกลุ่ม มีการตรวจสอบ และสะท้อนผลจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สอดคล้องกับกฎการฝึกหัด (Law of Exercise) ตามกฎการเรียนรู้ของธอร์ไดท์ (ทิตสนา แชมมณี, 2554) ที่กล่าวว่าการฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆด้วยความเข้าใจจะเกิดการเรียนรู้ที่คงทน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เรื่องจำนวนเต็ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ครูผู้สอนควรยืดหยุ่นตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการกระตุ้นให้การจัดกิจกรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. จากการวิจัย พบว่า ความสามารถในการโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ชั้นทวีเคราะห์โจทย์ปัญหาจะอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากนักเรียนในระดับชั้นนี้บางคนมีปัญหาด้านการอ่านทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์โจทย์ได้อย่างถูกต้อง
3. จากการบันทึกหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ความรู้พื้นฐานเดิมของนักเรียนไม่เพียงพอที่จะเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น ดังนั้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนานั้นจะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้ให้กับผู้เรียนในด้านความรู้เดิมก่อน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับตัวแปรอื่นๆเพิ่มเติม เช่น ทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และ ความคิดสร้างสรรค์
2. ควรมีการศึกษาเนื้อหาอื่นๆของวิชาคณิตศาสตร์ รูปแบบวิธีการสอนแบบต่างๆ และระดับชั้นเรียนอื่นๆ เพื่อจะได้พัฒนาผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการโจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: อักษรไทย
- ชัยยงค์ พรมวงศ์. (2537). *การทดสอบประสิทธิภาพชุดการสอนเอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสื่อการสอน ระดับประถมศึกษา หน่วยที่ 8 - 15*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ขวลิต ชูกำแพง. (2555). *การวิจัยหลักสูตรและการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2561). *การประยุกต์ใช้ SPSS วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาสารคาม : ตักสิลาการพิมพ์.

- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2561). *พื้นฐานการวิจัยการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). มหาสารคาม: ตักศิลาการพิมพ์.
- โรงเรียนวัดประชาณีมิตร. (2561). *รายงานประจำปีของสถานศึกษา 2560*. นครราชสีมา: โรงเรียนวัดประชาณีมิตร.
- โรงเรียนวัดประชาณีมิตร. (2560). *หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. นครราชสีมา: โรงเรียนวัดประชาณีมิตร.
- วนัญญา เริงดี. (2555). *การพัฒนาทักษะการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ โดยใช้วิธีการแบบเปิด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2(วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม)*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
